

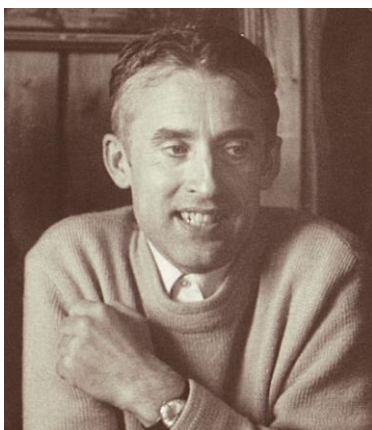
Andrijan Lah
SPISANKE 2015

(rokopisi)

ZEN-al-ne ZA-ključ-ni-ce

Samorasle spisanke svobodoljubnega Slovenca

Ljubljana, 2015

Rojen leta 1934 je Andrijan Lah po končani klasični gimnaziji nadaljeval šolanje na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 1960 diplomiral iz slavistike in komparativistike. Sprva je delal kot profesor v Celju, nato na gimnaziji za Bežigradom. V letih 1980–86 je bil med drugim bibliotekar v Slovanski knjižnici v Ljubljani, od 1987 do 1997 pa samostojni kulturni ustvarjalec. Iz njegove knjižne bibliografije:

- Pregled književnosti I, 1992, 1993,
- Pregled književnosti II, 1993, 1998,
- Pregled književnosti III, 1994, 1998,
- Pregled književnosti IV, 1995,
- Pregled književnosti V, 1996,
- Mali pregled lahke književnosti, 1997,
- Vse strani sveta: slovensko potopisje od Knobleharja do naših dni, 1999,
- Slovenska dramatika z antično tematiko, 2012,
- Bombax aeternus hominis ludentis /Članki/, 2013,
- Ljubljana v slovenski književnosti: Gradivo za tematsko raziskavo, 2013
- Slovenski književniki in književnice v komunističnih zaporih, 2017
- Evropsko romanopisje o 1. svetovni vojni v slovenskih prevodih, 2020
- Sprehod po evropski književnosti: Antika, 2020

ANDRIJAN LAH

ZEN-al-ne ZA-ključ-ni-ce

Samorasle spisanke svobodoljubnega Slovenca

Ljubljana , 2015

UVOD IN SKLEP

Ker je bil Uvod napisan že po 30 spisankah, načrtovanih za leto 2015, je tole pisanje ob uvodu tudi Sklep.

V jeseni me je nekaj spodbudilo k pisanju krajših zapisov, ki sem jim dal ime spisanke. Zadeva je bila čudna, saj je bil ustvarjalni pritisk zelo močan in me je spomnil na Jenkov verz : Dvigni se, ukaz mi reče. Tako se je neka gmota misli in občutij izrazila v spisankah, ki so razločevano sledile dvema izhodiščema : spominskim drobcem v zvezi s slovensko kulturo in aktualnim odzivom na to in na ono.

Iz 1. spominskega skrlpa poudarjam tele spisanke :

~~3. O nekoncu 2. svetovne vojne~~ 8. O moji najljubši knjigi (Jaroslav Hasek : Dobri vojak Svejk med 1. svetovno vojno), 11. O mojem najbolj občudovanem profesorju (o Antonu Ocvirku), 14. O kulturnih pobudah, 19. O mojem sodelovanju v Svetovnem slovenskem kongresu, 26. O ideološko-politični cenzuri v letu 2011 (o moji knjigi Ljubljana v slovenski književnosti), 27. O moji udeležbi v Društvu klasikov, 30. o razgibanih in o raznolikih Slovanskih večernicah.

Iz 2. "zumanjega" skrlpa pa bi izpostavil tele spisanke :

3. O nekoncu 2. svetovne vojne, 4. O Sitchinovi zemeljski kronologiji, 7. O Osmanagićevo Bosanski piramidi, 12. O neogibnem zatunu preponižne krščanske Evrope,

Naj dodam še 3 pisanke o 3 pomembnih knjigah :

9. Ob Djilasovi knjigi Novi časred, 17. Ob imenitni knjigi šal (vicev) o komunističnih režimih (Ben Lewis : Smeh in kladivo), 24. O imenitni knjigi Marjana Dolgana Literarni atlas Ljubljane.

Sistemska in idejna je zbirka spisank leta 2015 blizu publicistike v mojem zborniku Bombax aeternus hominis ludentis, Lj. 2013. Od tu (tod !) dalje (V. Kavčič) pa pojdimo v "še en krog na vrtiljaku" (T. Terzani).

Mnogo let se je nabralo,
malo pa jih je ostalo.
Da pa tek ne bo šel v prazno,
bomo govorili razno :
kaj se [✓]dano je godilo,
kaj se v času spremenilo,
kaj dogaja se sedaj,
kaj bo, ko bo vsemu kraj,
kaj se v duhu vse prepleta,
ali še je v nas poleta,
ali naše je življenje
porodilo^o kako zrenje,
ali bomo v katastrofi
stoe polni filozofi...
Pa bodimo radoživi, ~~dokler um se ne ukrivi~~
dokler um se ne ukrivi.
Ko pa pride bim, bam, bom,
vrnemo se v večni OM.

1. SPISANKA

PA ZAČNIMO S KATASTROFO

S katero katastrofo? Z globalno ali s parcialno? Z gospodarsko ali s politično? Morda s kako področno katastrofo, npr. z demografsko, z ekološko, z vremensko, a vse te segajo v globalnost.

Demografska katastrofa je na prvi pogled še oddaljena, a nenehno večanje prebivalstva na Zemlji bo v nekaj desetletjih povzročilo verižno pojavljanje drugih katastrof. (Ni mogoča neomejena rast v omejenem svetu!) To katastrofo bi morda do neke meje še zadrževati (primer so Kitajci z načrtovanjem enega otroka v družini), a svetovna politika se s tem resnim vprašanjem ne ukvarja in se niti ne želi ukvarjati.

Se manj je jasno, koliko je obvladljiva ekološka katastrofa, saj se strupenost okolja nenehno večja, obenem pa se stalno zmanjšuje prostor, primeren za pridelavo hrane.

Da s svetovno tehnologijo negativno vplivamo na vreme, je zelo verjetno, malo verjetno pa je, da ~~vreme~~^{mi} s človeško zmožnostjo lahko popravljamo.

Najbolj otipljiva je katastrofalnostst na političnem področju. Vselej navzočo destruktivnost (prim. Fromm: Anatolmija človeške destruktivnosti) povečujejo dogajanja na verskem področju (npr. radikalni islamizem), slabšanje socialnih razmer, nacionalne nestrpnosti... Huntigtonov "spopad civilizacij" se še oprijemljivo kaže.

Internacionalni terorizem pa je tako rekoč nezadržljiv. Le kako ustaviti toliko versko fanatičnih samomorilcev, ki so se dnevno pripravljali ubiti za določeno versko-politično idejo?

Živimo ob robu ognjenika, ki občasno bruha lavo uničenja, lahko pa se nekega dne odloči za globalni izbruh z uničujočimi posledicami za svetovno prebivalstvo. Bližnji konci civilizacije na planetu pa bi utegnili povzročiti fanatični teroristi, ki bi se odločili za ubijanje

(do biološkega, do kemičnega ...) orožja, saj bi to orožje nedvomno tudi uporabili.

Drugo vse je molk. (Shakespeare : Hamlet)

2. SPISANKA

O propadu zahodnorimskega cesarstva

Izhodišče naše civilizacije je grško-rimska civilizacija ali drugače : grška kultura in rimska država (politična moč).

Začetek izjemne ekspanzije Rima je potekal že v času rimske republike, vrhunec te ekspanzije pa je bil v prvem stoletju rimskega cesarstva (natančneje : okoli leta 100 n.š. v času cesarja Trajana). Sledilo je ~~že~~ ^Rpešanje rimske državne ~~moči~~ ^{moči} (2., 3. in 4. stoletje). Konec 4. stoletja (leta 395) je cesar Teodozij razdelil enovito rimsko državo na dva dela : na zahodni del in na vzhodni (bizantinski) del. Zahodni del se ni obdržal niti 100 let, saj so ga uničili vpadi germanskih ljudstev. Slepenjič je germanski vojskovodja Odoakar leta 476 odstavljal zadnjega rimskega cesarja Romula Avgustula (posrečeni simbolni ime(ni !)). Začenja se germansko vladanje v Italiji in ^{v zahodni in} srednji Evropi. Zgodovina se premakne v srednji vek.

In kaj se je zgodilo ? Dolga stoletja so se Rimljani širili po Sredozemlju in še širše ter podjarmljali tamkajšnja ljudstva (po njihovem mnenju so bili to barbari). V 5. stoletju pa so ti barbari Rimljanom vrnili "obisk" in kot osvajalci prišli v Rim.

Kot je znano, ima vsaka civilizacija svoj vzpon in svoj upad ter propad : premagajo jo bolj ali manj divji "barbari". Potem se barbari kultivirajo, civilizirajo in razvoj se v času ponavlja (večno vračanje enakega).

Im ali se ne dogaja v sedanjí Evropi nekaj podobnega kot v staro-
veškem Rimu ? Po večstoletni ekspanziji evropskih kolonialističnih
držav, ki so razširile svojo oblast po vseh velinah, poteka zdaj
razvoj v obrnjeni smeri. Številni prebivalci Afrike in Azije se
zdaj množično selijo v Evropo, za zdaj še kot mirni naseljevalci
in ne kot vojaški osvajalci. Številčnost teh nseljencev (pripad-
nikov drugih kultur in drugih ver), ki nenehno prihajajo v Evropo,
pa utegne kmalu povzročiti stari Evropi hude in usodne težave.

Evropa je torej sedaj v padajoči fazi rimskega cesarstva
(4.-5. stoletje). Slabotna evropska centralna oblast (bruseljska
birokracija) s preveč dopuščajočo demokracijo ni sposobna
obvladati priseljencev iz širnega nerazvitega sveta.

Pripravljen biti - to je vse. (Shakespeare : Hamlet)

3. SPISANKA

O nekoncu 2. svetovne vojne

Minilo je 70 let od konca 2. svetovne vojne in ob okrogli
obletnici ~~2015~~ (2015) je bila spet priložnost, da se o tej
vojni ponovno piše še več kot običajno. Zakaj ta obremenjen-
ost z 2. svetovno vojno ? Res je, da je z mirovnimi pogodbami
po 2. svetovni vojni utemeljena celotna evropska in celo svetovna
politična ureditev do naših dni.

Še pomenljivejše dejstvo je, da so si zmagovalci omenjene
vojne pridobili kar največjo (v totalitarnih državah pa popolno)
last in oblast. Oboje pa želijo ohraniti v svojih rokah tudi za
svoje potomce, za svoje sorodnike, ~~zav~~ za svoje prijatelje, in to
preko koristnostno povezanega klientelističnega omrežja.

In tu smo že pri naših razmerah, ko se stalno praznujejo ~~desetki~~
zmagovalcev v 2. svetovni vojni (konservativnost), medtem ko je

osamosvojitve Slovenije pred 25 leti potiskana v ozadje (pač spremenjenost razmer).

Normalno bi bilo, da bi po 70 letih borci na nasprotnih politično-vojnih straneh popustili svojo borbenost in se posvetili skupni skrbi za lastno državo. Tu je trebao najboljši zgled poudariti odločno potezo dveh ustanoviteljev Slovenskega svetovnega kongresa: domobranca Hrabjana in partizana Hrabjana. Takole sta razrešila običajno politično okostenelost: Med vojno smo kot nasprotniki streljali drug na drugega, zdaj (45 let pozneje, leta 1990) pa je čas, da združimo moči za skupno nacionalno prihodnost. Žal pa ima še vedno več ljudi koristi od razdvojenosti kot od povezanosti.

Čas je, da pogledamo na vojna dogajanja 2. svetovne vojne "sine ira et studio", se pravi nepristransko, brez ideoloških predsodkov in brez ozkih političnih koristi. Še živi borci iz 2. svetovne vojne imajo zdaj okoli 90 let in starostna modrost, če jo premorejo, bi morda s vendarle razširila njihovo ideološko enobarvnost.

Kaj pa mi, rečemo si nevtralni, ki se ne opredeljujejo niti za t.i. "bele", niti za t.i. "plave" niti za t.i. "rdeče" (če vzamemo običajne oznake za bojavnike v 2. svetovni vojni naših tleh), ampak skušamo razumeti stališča vsake od omenjenih strani?

Hladno si ogledajmo, kaj so omenjene barvne strani zastopale. (Pustimo ob strani še morebitne druge barvne (= politične) usmeritve in množico neopredeljenih.)

T.i. beli (oznaka po eni od strani v ruski državljanski vojni) so večinsko gotovo sledili politiki predvojne (in medvojne) SLS, najvplivnejše slovenske stranke v 1. polovici 20. stoletja. V jugoslovanskem političnem okviru bi t.i. beli gotovo podprli slovenski avtonomizem ali celo državni federalizem, v zunanje političnem smislu pa bi jim z gotovostjo pripisal zahodnoevropsko usmeritev.

T.i. plavi so bili očitno na strani ~~g~~ jugoslovanskega ~~n~~ integralizma, ki je bil v bistvu srbsko dirigirana nacionalna enotnost treh plemen v obliki enega naroda. V primerjavi z avtonomistično ali celo s federalistično ~~usmeritvijo~~ bi bila podpora plavim v Sloveniji prejkone majhna.

In še t.i. rdeči. Medtem ko pri belih in pri plavih lahko pletemo t.i. možno zgodovino v smislu : kaj bi bilo, če bi bilo, pa imamo pri rdečih vse jasno, saj njihovo ravnanje lahko preverjamo po njihovi 45-letni totalitarni diktaturi.

Narodna osvoboditev (NO) je gotovo pozitivno in vabljivo geslo, ki je pritegnilo številne ljudi iz nekomunističnih vrst. Seveda pa komunisti pritegljivega gesla NO niso vzeli resno, ampak zgolj kot propagandno vabo. Njihova edina ~~ideja~~ ideja je bila priti na ~~pa~~ oblast in to svojo oblast čim bolj navezati na SZ, saj so znane blodnje nekaterih vodilnih komunistov o Sloveniji kot sovjetski republiki.

Tu je potrebno poudariti, da komunisti nemarajo narodov (ampak le obvladano ljudstvo) in tudi nobene svobode (razen za svojo oligarhijo).

2. svetovna vojna se je torej pri naskončala najprej s prevaro nekomunističnih partizanov, ki so se res borili za NO, in večino Slovencev, ki so pričakovali NO.

In kaj se je zgodilo ? Namesto osvoboditve se je po vojni zgodila zaslužnjitev večine prebivalstva : ni bilo neosebne, ne gospodarske, ne politične, ne miselne... svobode, vojska pa je takoj začela s srbizacijo nesrbskih vojakov. In tu jekleč Konec vojne se ujema z začetkom komunistične diktature. Konec je povezan z veseljem, začetek pa z žalostjo. Zgodovina ni le v dejstvih, ampak v interpretaciji dejstev. In kaj nam nenehno ponujajo raznorazni ideologi ? "Besede, besede, besede". (Shakespeare : Hamlet)

4. SPISANKA

O Sitchinovi zemeljski kronologiji

Ne vem natanko, kdaj sem prvič slišal za Zecharia Sitchina (1920-2010), vsekakor pa je bilo to precej pozneje, ko smo na Slovenske že poznali Dänikenove knjige (1. Dänikenova knjiga v slovenščini: Spomini na prihodnost : nerešene uganke preteklosti je izšla leta 1969). Zakaj povezujem ta sicer težko povezljiva avtorja? Däniken je bistri amater, ki je izbrskal vrsto zadev,

ki delajo preglavice uradni znanosti, Sitchin pa je vrhunski znanstvenik, strokovnjak za stare bližnjevzhodne jezike in za staro kulturo Bližnjega vzhoda. On pa povezuje teza o tem, da so na razvoj zemeljske civilizacije (zemeljskih civilizacij) vplivali vesoljci. Seveda se zdi to na prvi pogled pravljica za naše male, a le do takrat, ko preberemo nekaj Sitchinovih knjig.

Sitchinova teorija temelji na najstarejših besedilih starih bližnjevzhodnih civilizacij (Sumerci, Babilonci, stari Egipčani, staro Judi ...). Avtor natančno analizira vse njihove mitologije in izpeljuje iz njih zelo sugestivne razlage. Presenetljivo je, da v slovenščino še ni prevedena nobena Sitchinova knjiga. Treba je torej poseči po angleških originalih.

Pred nekaj leti sem v Trubarjevem antikvariatu po srečnem naključju naletel na dve Sitchinovi knjigi v hrvaščini, in to na 1. in na 2. knjigo njegove Zemeljske kronike. No, pozneje sem v istem antikvariatu odkril še nekaj Sitchinovih knjig v angleščini.

Seveda je Sitchinova zemeljska kronologija tako nesporna ustaljeni arheologiji in prazgodovini, da jo uradna znanost, ki sicer ne more suvereno ovreči Sitchinovih tez, skuša vsaj zatreti z molkom.

Medtem ko so znanstveniki ¹ Dänikena zlahka odpravili kot površnega amaterja, pa je pri Sitchinu to nemogoče, saj je vrhunskih specialistov za Sitchinovo raziskovalno področje le peščica. O istih starih mitologijah pa raziskovalci lahko odkrijejo zelo različne stvari.

Navedimo najprej naslove Sitchinove epohalne Zemeljske kronike (The Earth chronicles): 1. knjiga : 12. planet (The 12th Planet), 2. knjiga : Stopnice do nebes (Stairway to the heaven), 3. knjiga : The Wars of Gods and Men (začetne 3 knjige sem prebral), 4. knjiga : The Lost Realms, 5. knjiga : When Time Began, 6. knjiga : The Cosmic Code, 7. knjiga : The End of Days : Armageddon and Prophecies of the Return.

Pred kratkim sem prebral še imenitno avtorjevo knjigo z naslovom ² The Earth Chronicles Expeditions. Gre za razgiban potopis po Bližnjem vzhodu, ko je Sitchin vodil vedoželjno skupino ljudi na ogled znamenitih ostankov starih civilizacij. Izjemno zanimiva je tudi avtorjeva ¹knjiga Genesis Revisited, ki mi jo je posodila znanka. Gre za kulturnozgodovinsko razlago 1. knjige Stare zaveze.

Moje trenutno poznavanje Sitchina obsega torej 5 knjig : začetne 3 knjige Zemeljske kronike, ki jih imam doma, in 2 knjigi, ki sem si ju izposodil. Nekaj za začetek je.

Podrobneje razloži avtor svojo zemeljsko kronologijo v 3. knjigi Zemeljske kronike : Dogjanje se začne okoli 450.000 let pred n.š., ko so na Zemljo prišli vesoljci Anunaki s planeta Nibiru (12. planet !). Pripadniki vrhunske (za nas nedosegljive) civilizacije so naleteli na Zemlji na primitivne človečnjake (prim. Clarke : Odiseja 2001 in istoimenski Kubrickov film !).

Ker Anunaki na Zemljo niso prišli na izlet, ampak s kolonialističnimi koristolovskimi nameni (npr. pridobivanje dragocenih kovin), so rabili suženjsko delovno silo. In že smo pri Adamu (pri Adamih)! Anunaki (za primitivne prebivalce Zemlje so bili to bogovi) so z genetsko manipulacijo izboljšali raso človečnjakov in uporabili te prilagojene človečnjake za delo v rudnikih (prim. Genezo : najprej izjavo, da so Anunaki naredili Adama (Adame) po svoji podobi, nato pa razlago o delu kot kazni za vvedoželjnost !). Gospodarji so rabili močne roke sužnjev (Adamov) in niso rabili preveč pametnih sužnjev, a kaj, ko so z genetskim manipuliranjem izboljšali tudi njihovopamet !

Če se pri Stari zavezi ognemo njene čersko-dogmatične ~~xx~~ strani, se nam odkrije marsikaj zanimivega iz kulturnezgodovine. Vredno je opomniti še na dva drobca iz Geneze. Najprej : judovski original govori o bogovih in ne¹o bogu ! Izraz Elohim je množinski, El pa edninski. V prevodih je torej zabrisan začetni politeizem, ker je pač pozneje prevladal ~~politeizem~~ monoteizem². A Anunakov je bilo seveda več, cela garda "nalljudi", "bogov" (= Elohim).

In tu je še osupljivi citat, ki ga je opazil že Däniken. Na začetku 6. poglavja Geneze preberemo tale nadvse zanimivi stavek : "Ko so se ljudje³ začeli⁴ na Zemlji množiti in so se jim rodile hčere, so videli božji sinovi (!!!), da so človeške hčere lepe, in so si jih jemali za žene, katere koli so hoteli."

Glej, glej, kot da bi se spomnili na gospodarje sužnjev (ali na kolonialne oblastnike), ki so si po mili volji jemali za zabavo svoje sužnje (ali pa kolonialne podanice). Omenjeni stavek gotovo povzroča hude težave teologom, saj "božji sinovi" močno izstopajo iz monoteističnega mita.

A pusimo Jude, saj so bili le posredniki mnogo ²strejših mitskih izročil. In tu je vesoljni potop. Neka razvita človeška civilizacija (ali več civilizacij) je bila že pred potopom, ki ga je najbrž povzročil padec asteroida na Zemljo (prim. Muckovo knjigo o Atlantidi!). Gre za čas okoli 10.000x let pred n.š. (Muck nam po[nudi celo natančnejšo ³etnico : 8498 pred n.š !!).

Vrhunski civiliziranci Anunaki so se izognili zemeljski katastrofi tako, da so se pravočasno ~~umaknili~~ ^{umaknili} s planeta, s ~~samo~~ ^{samo} pa so vzeli najbrž nekaj zemeljskih "sužnjev". (Gotovo so vzpostavili nekak vla[dajoči sloj med Zemljani in s tem slojem tesneje sodelovali.)

Ko so se po določenem času vrnili na ⁴zemljo, so z njimi prišli tudi njihovi "sužnji". Povezava gospodarjev in sužnjev se je nadaljevala in začel se je spet civilizacijski razvoj. (Že smo blizu Sumercev!). Znano pa je, da je mit o velikanskem potopu znan po cel⁵em svetu in da tu me gre samo za bab⁶lonskega Utnapištima ali za judovskega Noeta! Za ta rodovni spomin pa je bilo nujno, da je določeno število ljudi preživel⁷o ~~ta~~ vesoljni potop.

In zdaj prehajamo k naši uradno sprejeti zgodovini : od Sumercev dalje (okoli 5000-2000 pred n.š.). Ta čas obdeluje Sitchin⁸ poglobljeno. Izpelje dokaj prepričljivo teorijo, da ⁹da so vsi bližnjevzhodni bogovi pravzaprav odsevi vodilnih Anunakov. Zemljani (Adami) so po svoje skušali razlagati svet svojih vesoljskih gospodarjev.

Anunaki niso bili povsem enotni, čeprav so imeli morda skupnega velikega voditelja na Nibiruju. Na zemlji pa so se njihovi vodilni člani večkrat prepirali ali se celo spopadali. (prim. številne spopade med evropskimi kolnizatorji za določena ozemlja!).

Lahko bi dodali še drobec ¹⁰in indijske mitologije. Tam preberemo o številnih letečih napravah in pa o strašnem uničevalnem orožju (atomska vojna ?!).

S tem se sicer Sitchin¹¹ je ukvarja in ostaja strokovno usmerjen na Bližnji vzhod. A v zvezi z letečimi napravami se siet¹² vrnimo k Stari zavezi, konkretno pa k Ezekielovemu videnju neke "nebeške prika¹³tni". Prerok Ezekiel je namreč opisal pristanek nekega zračnega plovila. Z moderno oznako bi bil to NLP = Neznani leteči predmet. Ta podatek je Däniken uporabil za potrditev svoje teorije o vesoljcih na Zemlji. In zdaj sledi presenečljivo nadaljevanje.

Nemški znanstvenik Josef F. Blumrich, strokovnjak pri ameriški Nasi, se je lotil branja Ezekielovega besedila s tehnološkimi očmi. In očitno je bil Ezekiel očičen opazovalec. Blumrich je v svoji knjigi Odprla so se nebesa (v nemškem originalu Da tat sich der Himmel auf, 1973, hrvaški prevod pa se glasi : Otvoriše se nebesa : Svemirski brodovi proroka Ezekielu i¹⁴ njhova potvrda u suvremenoj nauci, 1973), v slovenščini te knjige nimamo) natančno analiziral Ezekielove podatke in iz njih izpeljal tehnološke zaključke.

Izrisal je modul, podoben modulom, s katerimi so Američani pristajali

na Luni ! Največje presenečenje pri tem pa je dejstvo, da je nekaj elementov svoje raziskave pa¹⁵tentiral! Blumrichova raziskava je gotovo močna podpornica Sitchinove "vesoljske" teorije.

Vrnimo se še k Sumercem. Njihovo civilizacijo so očitno podprli Anunaki, ki so imeli na Bližnjem vzhodu več oporišč in tudi kozmodrome (npr. Baalbek, Sinaj...). Tri velike egiptovke piramide so Anunaki zgradili kot smerokaze in kot zbirateljice energije.

Normalno je, da so se Anunaki občasno vmešavali v življenje podložnih Zemljanov, kot so se pozneje vmešavali v življenje svojih podložnikov evropski kolonialni gospodarji. Iz teh stikov izhaja vrsta zgodb v številnih mitologijah.

Ob sklepu tega pisanja posvečam prijatelju in sitchinoslovu Dušanu tale citat : "Več je stvari v nebesih in na zemlji, kot si jih sanja vaše modrijanstvo." (Shakespeare : Hamlet)¹⁶

5. SPISANKA

O srečevanju s tujimi jeziki

Moje začeto srečevanje s tujimi jeziki se je začelo v osnovni šoli ob branju knjig tujih avtorjev. Takrat smo mulci ~~b~~ brali tuja imena tako, kot so bila napisana. Ob navduševanju za Karla Maya smo se menili o divjezahodnih junakih, kot so npr. Old Shatterhand, Old Surehand, Old Firehand ipd. Vse lepo, kot je pisalo. Najbrž je veljalo natančno branje črkah tudi pri ~~francoščini~~ Francozih.

A že ob teh prvih prebranih knjigah so se pojavili že tudi prvi govori v tujem jeziku : Italijani. Čas naše osnovne šole je obsegal ravno celotno 2. svetovno ~~vojno~~ vojno na Slovenskem : od začetne italijanske okupacije 1941 dok~~a~~ konca ~~nemške~~ okupacije 1945 v Ljubljani.

V hišo nam je mestna uprava naselila kar 3 italijanske oficirje (v 2 sobi), tako da smo se domorodci stiskali v preostalih dveh sobah. A hočeš nočeš sem slišal vrsto italijanskih besed in stavkov, moja mati pa si je kupila italijansko vadnico ter italijansko-slovenski in slovensko-italijanski slovar, da se je lahko sporazumevala z neljubimi gosti. Moram pa reči, da so bili ti oficirji izobrazeni in kar prijazni. Bili so rezervisti in bi se gotovo rajši mudili v civilu pri svojih poslih v Italiji. Italijanščina je bila torej prvi tuji jezik, ki sem ga poslušal, a tudi izrekel kako besedo, npr. Buon giorno, Buona sera, Buona notte ipd. Sicer pa se italijanščine nisem nikoli resno učil. Pozneje sem seveda pridobil kake znamenite verze kot npr. Nel mezzo del camin di nostra vita (Dante) in še kaj.

Italijani so leta 1943 odšli, prišli pa so Nemci. Spominjam pa se le enega nemškega oficirja v hiši, a še ta, kot se mi zdi, ni bil dolgo pri nas. (Najbrž Nemcev v Ljubljani ni bilo dosti in niso rabili namstitve v privatnih ~~hišah~~ hišah ?!)x

Tako do slišanja nemščine pravzaprav nisem prišel, pač pa me je moja mati hotela izpopolniti z nemščino - morda je mislila, da je v vojnih razmerah dobro vsaj malo poznati jezik okupatorjev - in pridobila neko gospo ali gospodično, da me je začela učiti nemščino. Mene pa je pograbil NOO (Narodno ~~ob~~ obrambni odpor) (ali pa lenoba ?) in sem izjavil, da se ne bom učil Hitlerjevega jezika. Naj bo negodnemu mulcu oproščeno, da ni znal ločiti kulture od politike, saj bi se lahko tudi takrat učil Goethejevega jezika,

Prvega grozečega pouka tujega jezika sem se ~~takoj~~ torej rešil z neumnim "nacionalnim odporom", a ~~je~~ že je bil tu konec vojne in z njo začetek naše gimnazije (takrat še velike gimnazije z 8 razredi !). Zdaj pa je šlo zares.

Ker sem se vpil na klasično gimnazijo, smo takoj začeli z latinščino : od znane sklanjatve rosa, rosae... pa preko drugih sklanjatev in spegatev v smeri proti Cezarju (*Gallia omnis divisa est in partes tres.*) in dalje prozi Ovidu (*Aurea prima sat est aetate vindice nullo*) in k Vergilu (*Arma virumque cano Troiae qui primus ab oris*) in še dalje k drugim pomembnim Rimljanom : k Salustu, k Tacitu, k Ciceronu... Ali si mislite ? 8 let latinščine ! Moral bi res kaj več znati po dolgoletnem polnjenju prazne glave. A kaj, bil sem zabušant in sem se potrudil zgolj za pozitivno oceno.

Drugi obvezni tuji jezik, s katerim so nas obdarili v 1. razredu, je bila ruščina. Pouk ruščine je bil seveda politično utemeljen, saj je bila Jugoslavija takrat najbolj navdušena podložnica Sovjetske zveze (vse do Informbiroja leta 1948.). Problema pa je bil s profesorji ruščine. Specialistov rusistov je bilo za vse srednje šole v Sloveniji premalo, tako da so ruščino učili najrazličnejši ljudje, marsikdo po mojem sploh ni bil profesor, ampak zgolj znalec ruščine.

Nekaj časa nas je učil ruščino profesor petja Cerar, ki je bil med 1. svetovno vojno avstrijski ujetnik v Rusiji in se je naučil nekaj ruščine. Zelo kratko se je pojavljal v razredu šahovski vele mojster Pirc, ki je znal zase nekaj ruščine, a bil je živčen in ni znal učiti. Sledila sta dva Rusa, ki sta nedvomno znala rusko, pa tudi nista znala učiti: simpatični gospod Asejev (menda inženir po poklicu) in ne bogljena gospa Grudinska, pri kateri je vladal v razredu popoln kaos. Najbrž je še kdo učil ruščino, a se zdaj ne spomnim. Skratka, 5 let učenja ruščine, a s kar najmanjšo koristjo za dijake.

Tretji obvezni tuji jezik v nižji gimnaziji je bila srbohrvaščina (uradno se je reklo srbski in hrvatski jezik). Na sporedu smo jo imeli v 2. in v 3. gimnaziji. Moram priznati, da nisam o tem predmetu nobenih spominov. Kot ruščina je bila tudi srbohrvaščina politično podprta, saj je šlo za usmerjeno približevanje prebivalstva k enemu jeziku v državi.

In zdaj: v višjo gimnazijo! Naša generacija je doživela to posebnost, da smo imeli 3 razrede nižje gimnazije in 5 razredov višje gimnazije (navadna razdelitev je bila 4 + 4).

V 4. razredu smo postali "pravi klasiki", saj se je latinščini pridružila še grščina. Profesor Kopriva je bil strokovno zahteven in brez slovničnega dudljanja ni šlo. Pozneje smo dobili za grščino profesorja Sivca, ki je že doživljal predpokojniki leta in nas ni dosti gnil, razen če je bil slabe volje. Na začetku 8. razreda nas je ostro pogledal in vprašal, ali namerava kdo vzeti za maturo grščino. Ker smo vsi zatrdili, da smo izbrali za maturo latinščino, zato smo 8. gimnazij razred vsi skupaj pežive v tonu in ritmu andante.

Pač pa smo v 4. razredu pridobili še dva neobvezna jezika: angleščino in francoščino. Slednja je bila t.i. predura, torej ob 7.15.

Treba je bilo vstati bolj zgodaj in premagovati zaspanost. Po drugi strani pa smo bili nekateri pri francoščini zelo aktivni, kajti ¹trebaje bilo od odličnjakov ¹prepisati matematične domače ¹na¹loge ali pa latinske preparacije. Vse to je šlo v škodo pouka francoščine, a kaj hočemo. Sila kola lomi.

Ne spominjam pa se neovezne ¹angle¹ščine. Nekako sem bil ¹prepričan, da smo z angleščino obvezno začeli ¹še¹le v 6. razredu, potem ko se je v 5. razredu iztekla ¹ru¹ščina (nasledek ¹un¹formbiroja). Vendar je ta neobvezna ¹angle¹ščina očitno bila, če verjamem spričevaloma za 4. in za 5. razred. Tam sta vpisani tudi oceni za angleščino. Tako se je ¹še¹vilo ¹tu¹jih jezikov ¹n¹a gimnaziji ¹pov¹zelo na 6. A kaj, ko sem iz poučnega latinskega izreka *quidquid agis, prudenter agas et respice finem* stalno izpuščal besedo *prudenter*.

Na filozofsko fakule^{te}to (slovenščina, primerjalna književnost) sem tako krenil z bremenom 6 jezikov, a je bilo to breme zaradi izpuščanja tistega "prudenter" razmeroma lahko.

Kar hitro pa se je pojavil na vidiku 7. tuji jezik . K temu je prispeval ~~vprixxx~~ odločilni vpliv moje ¹naj¹bolj ¹spo¹štovanega ¹pro¹fesorja Antona Ocvirka. Ko je slednji ostro premeril negodne bruce v svojem seminarju, je odločno dejal : "Pri primerjalni književnosti ne gre brez nemščine in brez francoščine". Joj, dobro, ¹da¹ sem 4 leta obiskoval neobvezno francoščino, za osnovo bo.

Kaj pa nemščina ? Strah pred profesorjem in ¹pr¹d grmado tuje-jezičnih knjig ¹me¹ je kaj hitro ¹pr¹ipravit, da sem se na ljudski univerzi vpisal k pouku nemščine. Vzdržal sem sicer samo eno leto, a obenem sem prizadevno preučil srbski učbenik Nemaki u 100 lekcija. Ne morem reči, da sem se temeljito seznanil s tem jezikom, a za branje nemških leksikonov, ¹z¹br¹skanih knjig in znanih pesmi Goetheja in Heineja je bi^o vse skupaj kar primerna osnova.

Kot je bilo učenje nemščine nedvomna potreba za študijsko rabo, pa je bilo samostojno učenje 8. jezika rad čistega ljubiteljstva. Tik pred koncem mojega študija na FF je izšel v slovenščini Gradov Učbenik španskega jezika in jaz sem ga kmalu r gladokusniško obdelal od začetka do konca. Že prej sem imel občutek, da je španščina po zvočnosti najlepši jezik, celo pred italijanščino in pred francoščino. Ta občutek se mi je zdaj ob študiju potrdil. Kmalu sem prebiral pesmi Garcie Lorce v originalu : Verde, que te quiero verde Me miré en tus ojos ... Cordoba.* Mejana y sola... Solo tu corazón caliente y nada mas... Vestida con mantos negros ...

Pa še krasno zvoneči pregovori : No hay rosas sin espinas, - Del dicho al echo hay gran trecho. - Cual el rey, tal la grey. - No es oro todo, lo que reluce. - Quien no se aventura, no pasa la mar. Španščina je edini jezik, ki sem ga študiral z užitkom.

Do "spopada" z naslednjim tujim jezikom je prišlo že potem, ko sem nehal profesorovati na gimnaziji in ko sem premišljal, kam bi se ornil. Malce dodatnega študija v zrelih letih ne bo odveč. Pa sem se vpisal na lektorat češčine na FF. Domača profesorica Albina Lipovec in češka profesorica dr. Helena Polaková sa mi obudili dednostno dozo češčine (oče je bil praški študent in prevajalec iz češčine). Kmalu sem se začel vaditi v prevajanju krajše proze in zlasti češke poezije 20. stoletja. Po več letih sem prišel tudi do svoje edine prevedene knjige iz češčine : do Wollmanove Slovenske dramatike.

Jubilajni 10. tuji jezik se mi je pripetil, ko sem bil v 80. letih uslužben v Slovanski knjižnici. Takrat se mi je zdelo, da bi dodal k slabotni srednješolski ruščini in h kakovostni univerzitetni češčini še malo mi znano poljščino. Tako sem se prijavil v poljski lektorat na FF in prišel v skrbne roke slovenskega profesorja

Nika Ježa in poljske polonistke dr. Božene Osromecke - Fraczak. Nekaj let sem kar pridno obiskoval ure poljščine, a me v primeri s "podedovano" češčino nekako ni močneje pritegnila. Tako sem prišel le do branja poljskih besedil in ne do govorjenja ali celo do prevajanja.

Svoje najkrajše srečanje s tujim jezikom pa sem doživel v vojski, ko sem kolego Madžara spraševal o ~~nekaj~~ nekaterih madžarskih besedah. Naučil me je številke od 1 do 10 in še nekaj besed. Res pa je, da sem se z nekaterimi madžarskimi kletvicami seznanil že ob branju Haškovega Švejka.

Ko sem deloval v Slovanski knjižnici, so mi seveda prišle v roke knjige v vseh slovanskih jezikih, tako tudi makedonske, bolgarske, ukrajinske, lužiškosrbske, slovaške, a jezikovnega večjega seznanjanja ob tem ni prišlo.

Naj končam ta spis z ugotovitvijo, da se je moja 8-letna gimnazijska latinščina navsezadnje le izkazala! Kakih 15 let po koncu gimnazije mi je prišla v roke plošča z Orffovo glasbo za Carmina burana. Priloženo je bilo tudi besedilo petih pesmi. Prebrana besedla so me tako pritegnila, da sem v času počitnic tako rekoč za zabavo prevedel 13 (delno nepolnih) pesmi. Najbolj me je pritegnila znana pivska pesem In taberna cuando sumus (Ko v gostilnici čepimo...). Za vzorec pa si ogledajmo eno od kitic izpovedne pesmi srednjeveškega študenta (čas: 12.-13. stoletje). Pesem izkazuje že svobodnjaško miselnost:

Po širiki poti grem,
kar je znak mladosti,
nagnjen k napakam sem,
nič pa ne h kreposti,
po nasladah bolj hlepi
kot k nebes radosti,
nimam z dušo več skrbi,
brig za kožo dosti!

6. SPISANKA

O enostranski strankarski zgodovini

Zgodovino imamo sicer za resno znanost, saj naj bi slonela na zanesljivih virih, a primerjave z naravoslovnimi vedami še zdaleč ne vzdrži. Matematični, fizikalni in kemijski zakoni so enaki po vsem svetu (znanstveni poskusi so ponovljivi), kaj pa zgodovina (zgodovinska dogajanja niso ponovljiva).

Vsa zgodovina je odvisna od zornega kota gledanja. Ne moremo pričakovati, da bodo enako zgodovino pisali Francozi in Nemci, Angleži in Rusi, Kitajci in Američani, kolonizatorji in koloniziranci, kristjani in muslimani, kapitalisti in komunisti..., a so še druga nasprotja v človeškem svetu.

Kaj je torej z resničnim zgodovinskim dogajanjem? Glavni problem je v odnosu med dejstvi, ki niso vedno zanesljiva, in med interpretacijo teh dejstev. Zgodovinarji, ki so pripadniki določene stranke, določene vere, določenega naroda, določenega razreda, določne idejne opredelitve in še česa bodo pisali v enostranskem strankarskem duhu.

Ali je sploh možnost, da piše kdo nevezano od vseh možnih idejno-politični navezav? Lahko bi rekli, da take možnosti tako rekoč ni.

Evropejci bodo pisali v duhu evropocentrizma, Azijci bodo pisali v duhu aziocentrizma itd. Tako dobimo več interpretacij zgodovine. Ali je to tudi več resnic? Domala je res tako, to pa močno skrči vrednost zgodovine kot zanesljive znanosti.

Enostranski strankarski zgodovinar bo vedno pisal hvalilno zgodovino za svojo stran(ko) in sočasno grajalno zgodovino za nasprotno stran(ko), prikrival bo zločine svoje strani in povečeval zlodela nasprotne strani. Tu pa smo že v območju ideološke

propagande, ko znanost že povsem ponikne.

V totalitarnih državah je zgodovina naostreje doočena in cenzurirana, nekaj bolj je v demokracijah, v katerih je možnost različnih interpretacij dopuščena. A še v ~~taki~~ demokraciji bo izazita kritična zgodovina lastne države, lastnega naroda, lastne vere... tako ali drugače ovirana in onemogočena.

Samo naštevane različnih podatkov pa za zgodovino ni dovolj, a trda znanstvenost je zgolj v tem: v naštevanju dejstev, kdaj in kje se je kaj zgodilo.

Ko pa se začne z analitično in s kritično obravnavo zgodovinskih dejanj, pa se že znajdemo v območju enostranske strankarske zgodovine. Posebej je treba povedati, da zgodovino pišejo zmagovalci, saj je premaganci ne smejo, ne morejo ali celo ne znajo pisati. Tako je "vladajoča" zgodovina vedno pristranska.

Če se ~~sprehodimo~~ ^{prehodimo} po evropskih znanih zgodovinah od starih Grkov dalje (pri Herodotu je zgodovina značilno označena še kot Zgodbe, kar se je v veliki meri obdržalo tudi pozneje), vidimo, da so zgodovinarji pisali svoja dela po naročilu in po ujemitvah svojega mesta, svoje države, svojih vladarjev. Zgodovinarji so torej pisali za vladajoče in ne za poražence. Rimski zgodovinarji ~~so~~ npr. izdelovali rimski politiki ustrezno imperialno zgodovino. Značilno je, da je znano Judosvko zgodovino napisal Jud Jožef Flavij, ki je bil z današnjo oznako rimski "kolaborant". Ali ne bi uporniški Judje napisali drugačne zgodovine ?!

A prestopimo kar v novejši čas. Vzemimo za primer znanega britanskega zgodovinarja Erica Hobsbawma. Ker je bil član komunistične stranke, je njegova zgodovinska "nevtralnost" ~~že~~ ^{že} takoj izničena. Avtor npr. ne zmore kritične obravnave sovjetskega režima itd.

Enako velja za naše zgodovinarje, ki so ozko politično opredeljeni. Ni govora o tem, da bi z istim "vatlom" obravnavali "svoje" in "nasprotne". Če vzamemo v roke npr. knjigo o zgodovino NOB na Slovenskem (M. Mikuž itd.) in jo primerjamo in jo primerjamo s Stalinistično revolucijo na Slovenskem 1941-1945 I-II, 1984-1991 avtorja Staneta Kosa (psevdonim), takoj opazimo, da gre za dve izključujoči podobi sočasnega dogajanja. Ali je sploh mogoče to nasprotno si gledanje preseči z razmeroma nevtralno obravnavo? Bi šlo to zgolj z naštetjem golih dejstev? V razmerah enega naroda je to komaj mogoče.

Nekaj več možnosti za "nevtralnost" je, ko pišemo zgodovino enega naroda pripadnik drugega naroda in ko odpadajo nacionalne zavore. Tu imamo zgledni primer iz zadnjega časa: Orlando Figes: Tragedija ljudstva: Ruska revolucija 1891-1924, Ljubljana 2013. Gre za podrobno analitično in kritično zgodovino določenega obdobja Rusije, ko britanski zgodovinar vse politične strani (stranke) obravnava enako kritično, tako carsko kot sovjetsko oblast. Če pa take nepristranske zgodovine ne moremo dobiti, nam ostane še vedno soočanje nasprotnih si zgodovin. (A kdo bo, razen redkih zgodovinarjev, to počel?)

Lep primer se mi je ponudil, ko sem pred nekaj leti prebral zanimivo študijo o križarskih vojnah z arabskega vidika (A. Maalouf: Križarske vojne v očeh Arabcev, Ljubljana 2008). Načinčno to nam je potrebno. Uravnotežiti enostranski evropocentrizem z nasprotnim (tu z arabskim) glediščem.

Kakšne možne zgodovine bi pisali, če bi jih mogli, znali ali smeli pisati, npr. premagani Azteki, premagani Inki, avstralski domorodci in drugi, ki so postali koloniziranci Evropejcev? Azteki ne bi pisali o odkritju t.i. Amerike, ampak o odkritju brutalnih in po zlatu hlepečih barbarov, ki so prišli z Vzhoda.

Iz zornega kota premagancev bi - nasprotno kot Evropejci - pisali svoje zgodovine tudi drugi koloniziranci.

Seveda se s takim razmišljanjem ukvarjamo le taki, ki težimo k uravnoteženju različnih zgodovinskih "resnic". Ljudje pa so večinsko najbrž kar zadovoljni s "svojo" zgodovinsko resnico.

Baje so Nemci in Francozi uravnotežili svoje poglede na skupno zgodovino, kar bi bilo dobro že zaradi uglašene delovanja Evropske unije, A koliko je še nasprotno si zgodovin samo v preostali Evropi (Angleži - Irce, Nemci - Poljaki, Poljaki - Rusi, Rusi - Ukrajinci, Srbi - Albanci, Grki - Turki itd.).

Dejstvo je, da smo praktično prisiljeni v skeptični in v dopuščajoči zgodovinski realtivizem ali pa v individualistično hamletovsko bojevanje : "Svet je iz tira, o prekletstvo in sram, da jaz sem rojen , naj ga uravnam !" (Shakespeare : Hamlet)

7. SPISANKA

O Osmanagićevi Bosanski piramidi

O Osmanagiću sem slišal že pred ~~nekaj~~ nekaj leti, lani pa sem ga videl in slišal, ko je predaval v Cankarjevem domu (24.1.2014). Ponovno je predaval v Ljubljani jeseni istega leta.

Mož je zelo simpatičen, večstransko sposoben, južnjaško govorljiv, človeka kar poplavi s svojo izjemno energijo (dobiva jo ne le tudi od "svoje" piramide!), obnaša pa se kot ameriški kavboj, saj celo predava kar s širokokrajnim klobukom na glavi.

Da je temeljit poznavalec piramidoslovja, priča že njegova knjiga Vse piramide sveta (tudi v slovenščini). Njegovo odkritje Bosanske piramide (oziroma Doline piramid) pa je povzročilo pravcati pretres v arheološki znanosti, saj ta (in še kaka druga) znanost nerada spreminja že zacementirane ugotovitve.

Naj predstavim znanost vznemirjajočega Bosanca kar z informacijskim besedilom o omenjenem predavanju.

"Bosenske piramide - odkritje in pot do priznanja
Dr. Semir Sam Osmanagić, zunanji član Ruske akademije naravoslovnih ved ter direktor Centra za arheologijo in antropologijo Ameriške univerze v Bosni in Hercegovini, je leta 2005 pri Visokem odkril prve evropske - izgubljene bosenske piramide. Po intenzivnem arheološkem izkopavanju in analiziranju vzorcev je potrdil svojo teorijo, da gre za najstarejše in največje piramidne zgradbe z najbolj natančno usmerjenostjo robov na strani neba.

Na vrhu bosenskih piramid so fiziki, elektrotehnični in tonski inženirji zaznali in izmerili več pojavov energije: elektro-magnetne, nadzvočne in infrazvočne valove ter dobrodejno Schumannovo resonanco. Veda o piramidah je naredila nove, pionirske korake pri razvozlavljanju namembnosti teh struktur in njihove povezave s Teslovimi energijami.

Karizmatični predavatelj in kontroverzni raziskovalec bo na predavanju... predstavil svojo resnico o odkritju v bosenski Dolini piramid."

Velja si ogledati še tole opombo na informativnem listu :
 "Predavanje ni del kulturno-umetniškega programa Cankarjevega doma, ki ga sofinancira Ministrstvo za kulturo RS." Stavk jasno pove, da je odkritje Bosenske piramide potsnjemjeno iz okvira (uradne) znanosti in postavljeno na nekako zabavno cirkuško raven.

Tu se spomnim na Osmanagićevo ~~om~~embo, da je povabil predsednika arheološke skupine na Bošanski akademiji, naj obišče odkrivanje piramide. Le-ta pa je odgovoril le, da v Bosni ni piramid. Torej : stroka locuta - causa finita. Pravcati srednjeveški fundamentalizem ! Kaj bi gkedali, ko pa že vemo vso resnico ! Do kake nove resnice taki ljudje s^feveda ne morejo priti.

Tudi državne pomoči (kolikor državni sistem v Bosni sploh deluje) Osmanagić pri svojem delu pri piramidi nima, čeprav bi država z dobro razvitim piramidnim turizmom lahko dobro služila.

Že odkopani rovi v piramidi kažejo na precizno gradnjo. Tudi del odkopane zunanjščine je razvidno obdan z izdelanimi kamnitimi bloki. Zgolj naravni razvoj je s ^{tem} ~~tem~~ ovržen.

Ostajata temeljni vprašanji : kdo in kdaj je gradil Bosensko piramido oziroma Dolino piramid ? Odgovora na kdo še dolgo ne bo, če sploh bo, odgovor na starost bosanske piramide pa je presenetljiv in za tradicionalno znanost nespejemljiv. Osmanagić je dal preveriti starost piramide (preko primernih ostankov) na evropskih inštitutih. Dobil je odgovor : okoli 30.000 let !

To dejstvo pa poruši celotni dosedANJI arheološki in prazgodovinski sistem. Potrjen je obstoj starih civilizacij ~~xx~~ že v t.i. predpotopnem času.

Zato bo tradicionalna znanost zamočevala Osmanagićeva odkritja do skrajne meje. Vedeti moramo, da gre tu za močno ogrožene koristi znanstvenikov, za uničene kariere tradicionalistov itd. Vse je treba začeti znova, vse je treba prevetrili. Uspešni bodo le na nova dognanja prilagojeni znanstveniki.

Značilen podatek, ki ga je povedal Osmanagić, je tale : Odkopavanje Bosanske piramide si je prišel zasebno ogledat tudi neki egiptovski arheolog. Ko se je vrnil v Egipt, je takoj izgubil službo! Res, kakšna konkurenca egiptovskim piramidam bi lahko postala Bosanka piramida (postale Bosanske piramide), ko bi bila (bi bile) dokazano starejša (starejše) od egiptovskih ? (Seveda je tudi sedanja ocenitev starosti egiptovskih piramid daleč od realnosti !)

Osmanagić je k sreči tudi organizacijski sposoben. Treba je pridobivati finančna sredstva, sodelavce. Pridobil je tudi delovne prostovoljce iz številnih držav, ki pridejo na delo pri piramidi za krajši čas, npr. študentje v študijskih počitnicah.

Znanstveniki in tuji opazovalci so vabjeni, naj sami merijo elemente v piramidi in zunaj nje. To je pravaznanstvena odprtost, ki ruši okope okamenele tradicije. Povrh so organizirani že tudi turistični ogledi piramide, pa naj si ljudje sami naredijo svojo sliko o razgledanem.

Bodimo išči še naprej v duhu španskega pregovora, ki pravi : Quien no se aventura, no pasa la mar.

8. SPISANKA

O moji najljubši knjigi

Najbrž ima vsak dolgoletni bralec kako svojo najljubšo knjigo. Najljubše knjige pa ne kaže enačiti ~~x~~ z najboljšo knjigo, ki smo jo po našem mnenju prebrali, saj ~~x~~ o "najljubšosti" ne odloča v prvi vrsti umetniška vrednost knjige, ampak izjemna privlačnost knjige za bralca.

Sam imam najljubšo knjigo izbrano že od gimnazijskih let, ko sem prebiral celotnega Haškovega Švejka v slovenskem prevodu. Uvodni stik s tem delom pa sem imel že v osnovni šoli. In tam je treba začeti to zgodbo.

Ker smo imeli doma veliko knjig, sem v osnovni šoli posegal kar v domačo knjižnico in nisem potreboval javne knjižnice. Odkril sem tudi dve opazno brani knjigi v rdeči vezavi. Šlo je za prvi delni prevod Haškovega Švejka, katerega celotni naslov se je glasil : Pustolovščine dobrega vojaka Švejka v svetovni vojni I-II. Za osnovnošolca je bila najbolj vabljiva že prva beseda v naslovu : Pustolovščine, saj sem takrat obenem z drugimi sovrstniki najraje prebiral pustolovske povesti in romane. To delno izdajo Švejka je prevedel Fran Govekar, izšla pa je leta 1928 v Ljubljani.

Takoj so me pritegnili svojevrstni liki iz romana, začel sem seveda z naslovnim Švejkom, ki se s prostodušno naivnostjo znajdeva v zapletenih okoliščinah 1. svetovne vojne. In tu je še značilen Haškov (in češki) humor, ki me nezadržno osvaja vse do danes. Knjigi sem do gimnazijskih let prebiral večkrat in se vedno zabaval. Govekarjeva izdaja je omejena predvsem na začetni del Švejka.

Ko sem bil že v gimnaziji, je nastopila 2. stopnja mojega "haškovanja". Leta 1952 je Ljubljanski dnevnik (v prevodu Jožeta Zupančiča) izdal celotnega Haškovega Švejka (3 knjige in polovico 4. knjige) in še celotni dodatek Karla Vaupera (polovico 4. knjige,

5. in 6. knjigo). Tu je treba takoj omeniti bistveni podatek, to, da je Hašek sredi pisanja 4. dela svojega romana leta 1923 (star 40 let) nenadoma umrl. Roman je tako ostal torzo.

☉ Navedimo zdaj ²znamniti prvi ¹stavček 1. poglavja (Dobri vojak Švejk poseže v svetovno vojno) Haškovega romana, ~~x~~Stavek je kar izjemen po svoji udarni informaciji, ki takoj vodi "in medias res". Glasi se : "Torej Ferdinanda so nam ubili", je rekla ⁵godpodinja Švejk^u, ki je bil pred leti zapustil vojaško službo."

Če dodamo še 2. in 3. stavek ("Vojaška zdravniška komisija ga je bila ~~namreč~~ dokončno spoznala za bebeca. Zdaj se je preživljal s prodajo ps^{ov}, ostudnih, nečistokrvih cuckov, ki jim je ponarejal rodovnik."), je lik Švejka že bistveno vzpostavljen.

Oglejmo si še zaključek Haškovega besedila iz 3. poglavja 4. knjige (Švejk spet pri svoji marškompaniji). Besedo ima glavni Švejkov zoprnik, militaristično omejeni poročnik Dub : "Tega se spominjam zlasti zdaj, ko bo naša vojska v doglednem času prestopila mejo."

Zadnja Haškova beseda v romanu "meja" se bistveno in usodno povezuje z avtorjevim življenjem : avtor je prestopil mejo iz življenja v smrt, v romanu pa bo (avstrijska) vojska prestopila (rusko) mejo.

[✓]Vanekovo nadaljevanje naj le na kratko omenim. Avtor si je prizadeval, da bi čim bolj posnel Haškov stil, kar se mu je še kar posrečilo. Včasih v haškovanju celo pretirava. Sicer pa ocenjujem [✓]Vanekov~~x~~ dodatek kot solidno opravljeno delo.

Še ena posebnost spremlja Haškov roman : kongenialne ilustracije Josefa [✓]Čade, ki izjemno oživi^o opisane like in dogajalne situacije.

Haškov roman (z [✓]Vanekovim nadaljevanjem) je vrhunski antimilitaristični roman o vojni, obenem pa še izvrstni humoristični roman. Na voljo nam je, ali bolj sledimo goli tematiki ali pa načinu obdelave tematike. Ker je roman precej obsežen, bi mu lahko pridali

naziv komična epopeja o vojni ali pa komični vojni roman reka.

Oglejmo si naslove vseh 6 knjig Haškovega in Vanekovega dela :

1. V zaledju, 2. Na fronto, 3. Znameniti ravs, 4. Znameniti ~~z~~ ravs se nadaljuje, 5. Švejk v ruskem ujetništvu, 6. Švejk v revoluciji. (Vanekovo nadaljevanje se dogaja torej v glavnem v Rusiji.)

Prevajalec Jože Zupančič je celotno Haškovo besedilo naslovil takole : Dobri vojak Švejk med prvo svetovno vojno. Vanek pa je svoj del umestno naslovil Dobri vojak Švejk v ruskem ujetništvu.

Zame ostaja ta izdaja Švejka do danes bistvena, čeprav je sledilo še kar nekaj izdaj Haškovega romana v slovenščini. Nobena od teh ² ~~izdaj~~ ^{ap} me ni ~~pritegnila~~ ^{teko} pritegnila kot skromna (tako rekoč žepna) izdaja 6 knjig na slabem časopisnem papirju iz leta 1952.

Ko mi je prišel v roke še češki original Haškovega romana, sem ga z zanimanjem prebral in se prepričal, da je zaradi jezikovne sorodnosti tudi slovenski prevod ohranil prepričljivo sočnost originala. Naj navedem ob^tem še originalni Haškov naslov : Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války. Razumljivo je, da je naš prvi ¹ ~~prevod~~ ² Haškovega romana po 2. svetovni vojni dodal v naslovu k svetovni vojni še številko 1. Poznejši Voglov prevod iz leta 1982 pa ³ ~~opuščá~~ ⁴ besedo prvo. Celotni Voglov naslov ~~pa~~ se glasi : Prigode dobrega vojaka Švejka v ⁵ ~~svetovni~~ ^t vojni. Ta naslov je blizu Govekarjevemu naslovu, le ⁶ ~~da~~ ⁷ ~~zamenjuje~~ ⁸ Pustolovščine pri Govekarju s Prigodami.

V češčini pomeni Osud sicer ~~8~~ usodo, preneseno pa ⁹ ~~njbž~~ ^a tudi usodno doživetje, usodno dogajanje ~~ipd.~~ V slovenščini uporabljamo ¹⁰ ~~ta~~ ¹¹ posameznika usodo zgolj v ednini in bi dobesedni prevod Usode dobrega vojaka Švejka ... deloval čudno ali kar nesmiselno. Treba bi bilo dodati npr. Usodni pripetljaji ~~ipd.~~, zato sta ¹² ~~rešitvi~~ ¹³ besedama Pustolovščine ali pa Prigode kar posrečeni.

Če pa bi uporabili v slovenskem prevodu usodo v ednini (Usoda dobrega vojaka Švejka...), pa bi beseda usoda v humorističnem romanu zvenela preveč obremenjeno.

Naj omenim še 2 izdaji Haškovega romana v slovenščini. Leta 1951 je v Trstu v prevodu Frana Bradača izšel 1. del Haškovega romana z naslovom Pustolovščine dobrega vojaka Švejka v svetovni vojni (naslov je enak kot pri Govekarju). Posebnost te izdaje so domače ilustracije Roberta Hlavatyja.

Leta 1992 pa je Evgen Jurič prevedel Ladovo priredbo Haškovega romana s poudarkom na Ladovih ilustracijah (gre za pravcato slikanico), naslov pa je skrajšal v Pustolovščine dobrega vojaka Švejka.

K haškoslovju velja pripomniti še to, da je doživel Haškov roman vrsto dramatizacij in moderniziranih variacij na temo.

Omenim naj le domačo dramatizacijo Ferda Delaka z naslovom Dobri vojak Švejk poseže v svetovno vojno, Lj. 1937, Brechtovo modernizacijo Švejk v 2. svetovni vojni in najnovejšo dramatizacijo Švejka na slovenskih odrih : Colin Teevan : Švejk, MGL 2014.

Če zaokrožim kratki razgled po haškoslovju še širše, moram dodati še to, da je Hašek ob svojem edinem romanu napisal množico humoresk, satir in feljtonov, s katerimi je zalagal različne češke časopise in se z njimi tudi preživljal. V slovenskem prevodu je izšel izbor njegovih humoresk z naslovom Poveljnik Bugulme (Hašek je bil nekaj časa komisar Rdeče armade v Sibiriji, a če bi ostal v komunistični Rusiji, bi tam dalj časa težko preživel.) Češki politični čas pred 1. svetovno vojno (včasih so rekli tej vojni tudi velika vojna) pa ilustrirano prikazuje obsežna zbirka satir in humoresk z naslovom Politična in socialna zgodovina stranke zmernega napredka v mejah zakona, Mb. 1987

Zanimivo pa je, da je ta zbirka izšla v češčini šele leta 1963. Najbrž je bila za buržoazno Češko do leta 1948 preveč družbeno kritična, a tudi komunistična Češka od leta 1948 je kar dolgo oklevala z izdajox knjige.

Ne smem pozabiti še na svojo gledališko izkušnjo s Švejkom. Ko sem se ukvarjal z gledališkim am^{se}atizmom, sem v 80. letih lotil tudi Švejka. Dobil sem v roke gledališki tipkopis češke dramatizacije E.F. Buriana z naslovom Dobri vojak Švejk : veseloigra v 3 dejanjih (prevod : Jožko Lukeš, priredba : Branko Combač). V Slovanski knjižnici smo igrali najprej 1. dejanje, nato pa posebej še 2. dejanje. Za 3. dejanje je zmanjkalo energije ali pa radovoljnih igralcev. Spominjsm se, da sem v 1. dejanju igra^l al Preiskovalnega svetnika, ki zaslišuje politično sumljivega (PV) Švejka.

Ko se že potepamo po haškoslovju, je treba dodati še to, da je začetni lik Švejka nastal že pred 1. svetovno vojno in da je takrat že bil glavni lik v nekaj zgodbah. Če rečemo temu Švejk^{tu} Prašvejk, pa je "pravega" Švejka rodila šele 1. svetovna vojna.

Kaže predstaviti še bistvene poteze Haškovega humorja : Švejk je predstavljen kot pravi ljudski pripovedovalec številnih zgodb, ki se n²raja v humornem, v črnohumornem ali kar v absurdističnem tonu, bralci pa spoznavajo Švejka najbolj skozi njegove bistrourne pogovore z različnimi osebami.

Nedv^moni vzorčni prizor je, ko trije sodni zdravniki zaslišujejo Švejka, da bi preverili njegovo duševno stanje. Švejk ~~se~~ je ob vstopu v sobo, v kateri naj bi ga pregledali, opazil sliko cesarja Franca Jožefa in vzkliknil : "Gospodje, naj živi cesar Franc Jožef^{J!}". Sodni zdravniki so Švejka sicer še nekaj spraševali (primer sledi pozneje !), a so ob koncu spraševanja sprejeli soglasno poročilo,

namenjeno preiskovalnemu sodniku. Začetek tega poščila se glasi :
 "Spodaj podpisani sodni zdravniki so ugotovili popolno duševno
 otopelost in prirojeno bebavost komisiji predstavljenega zgoraj
 omenjenega Josefa Švejka, izražajočega se z besedami, kakor :
 Naj živi cesar Franc Jožef I ! Ta vzklik popolnoma zadostuje za
 osvetlitev duševnega stanja Josefa Švejka kot notoričnega bebca... "

Na vprašanje, ali bi znal izračunati premer zemeljske oble,
 (vprašanje je glede na namen preiskave očitno nesmiselno !), je
 Švejk zastavil sodnim zdravnikom ~~naslednje~~ naslednje ~~vprišanih~~ uganko :
 "Imamo trinadstropno hišo, v hiši je v vsakem nadstropju osem oken.
 Na strehi je dvoje podsrešnih okenc in dva dimnika. V vsakem nadstropju
 sta dva najemnika. Zdaj mi pa povejte, gospodje, v katerem letu je
 umrla hišnikova stara mati ?"

Na nesmiselno vprašanje torej briljantna absurdistična uganka !
 Moram priznati, da me ob tej Švejkovi uganki vedno popade gromoglasni
 smeh.

Eugen
~~Eugen~~ Jurič, ki je očitno tako navdušen nad Švejkom k, kot sem
 jaz, je svojo spremno besedo pri lastnem prevodu Ladove priredbe
 Haškovega romana končal takole : " V Švejku je zapisano vse, naš čas
 in naše življenje, to je knjiga, ki bi jo morali zdravniki duš
 predpisovati v branje, to je knjiga, ki bi jo moral imeti in brati
 vsak, saj smo vsi tako potrebni tolažbe in smeha."

Z občudovanjem Haškovega humorja in s salnim navdušenjem
 za Švejka pa tudi sam zaključujem pisanje o svoji najljubši knjigi.

Piko na i pa prepuščam angleškemu dramatik Christopherju
 Fryju, ki je izjavil ~~xx"Nedvornno je smeh najvišje znamenje genija"~~ v svoji igri Gospa
 ne bo zgorela tole : "Nedvornno je smeh najvišje znamenje genija
 v stvarstvu."

Ob Djilasovi knjigi Novi razred

Djilasa smo v maših mladih letih poznali najprej kot enega vrhovnih komunističnih voditeljev v Jugoslaviji, a kot tak me pravzaprav ni zanimal. Vsi komunistični vrhovniki so bili navsezadnje le v senci diktatorja Broza, o katerem se je v časopisju nenehno besedovalo in se ga slavilo.

Bolj zanimiv je postal Djilas leta 1953 (po Stalinovi smrti) ko je začel v Borbi objavljati članke z nenavadno svobodomiselnimi idejami, ki so nasprotovale partijskemu dogmatizmu. Partijski vrh, takrat že konservativno ustaljen, je zavrnil vsako možno "revolucioniranje" položaja. Pred kratkim so si pridobili absolutno oblast, zdaj pa jim to oblast ograža kar eden od njih. (Opomba : znani izrek pravi : vsaka oblast kvari, absolutna oblast pa kvari absolutno.)

Tako so januarja 1954 Djilasa odstavili (bil je predsednik državne skupščine in še kaj), on sam pa je kmalu celó izstopil iz Zveze komunistov, kar je bilo takrat domale nepredstavljivo.

Djilas je bil s tem postavljen ob rob, ni mogel več objavljati in izgubil je sredstva za preživljanje. Leta 1956 je bil obsojen na 3 leta zapora. V Sremski Mitrovici, kjer je preživel ta zapor, pa je bil zaprt že pred 2. svetovno vojno kot komunist !

Do zapora je že napisal knjigo Novi razred in jo je uspel spraviti v inozemstvo. Izšla je v New Yorku leta 1957 z naslovom The New Class. Nekdanji vodilni komunist je napisal presenetljivo prožorni in izjemno kritični prikaz komunističnega režima. Torej : iz Savla Pavel, če uporabimo znano preobrazbo iz krščanstva.

Sledila je naslednja kazen : še 7 let zapora. Po petih letih je bil sicer pogojno izpuščen, a so ga ponovno zaprli, potem ko je izšla na Zahodu nova Djilasovaknjiga Pogovori s Stalinom (Conversations with Stalin), in ga obsodili na novih 5 let zapora.

Izpuščen je bil konec leta 1966. Pustili so mu, da bi lahko odšel v ZDA, a Djilas je ostal v Jugoslaviji ! Zanimivo je, da je prvič prekinil Djilasovo odsotnost v jugoslovanskem tisku mariborski študentski list Katedra 9. marca 1987. Na slovenski prevod Djilasove knjige Novi razred : "Analiza komunističnega sistema" pa smo morali čakati kar do leta 2014 ! Za demokracijo vneti ljudje na Slovenskem so gotovo pričakovali prevod te knjige že v zgodnjih 90. letih.

Lahko se le čudimo, zakaj smo čakali tako dolgo na prevod te izjemno tehtne in lucidne knjige o glavnem totalitarizmu 20. stoletja (z nekaj ostanki sega ta totalitarizem še v 21. stoletje.).

A posvetimo se zdaj bistvenim pomenskim elementom Djilasove knjige, ki je izrazno pritegljiva in priča tudi o avtorjevi nagnjenosti do književnosti, ki jo je nekaj časa tudi študiral.

Nedvomno je avtor zelo dobro spoznal "novi razred", saj mu je kot član ožjega jugoslovanskega komunističnega vodstva pripadal kar 8 let (1945-1953). Kmalu po prevzemu komunistične oblasti v Jugoslaviji (in že prej v Rusiji) se je njhova vladavina oblikovala kastno, in to v smislu Orwellovega romana 1984 : 1. Veliki brat (diktator), 2. Ožja stranka (vodilni partijci), 3. Širša stranka (navadni partijci) in 4. raja (podložno ljudstvo). Oblasniški "novi razred" je nedvomno sestavljala predvsem ožja stranka, ki pa je občasno pritegovala k sebi predane člane širše stranke. Ta novi razred sta temeljito povezovali last in oblast.

Komunistični povzpetniki se niso v ničemer razlikovali od tujih osvajalcev ^{iz} nekdanjih časov, ki so po svoji zmagi prevzeli tudi imetje premagancev. Komunisti so imeli celo državo za svojo uplenjeno lastnino, vodilni komunisti pa so se takoj vselili v gradove in v vile prejšnjega meščanskega (delno še aristokratskega) razreda. S tem so takoj dokazali, da ni nič novega pod soncem. Premene

lastnikov in oblastnikov so se dogajale že od nekdaj. Seveda so komunisti praktično tudi izpolnili svoje ^{in sege} ~~zade~~ iz Internacionale : bili smo nič, bodimo vse. Iz domala nične lasti in oblasti pred 2. svetovno vojno v Jugoslaviji (in pred 1. svetovno vojno v Rusiji) so se dokopali do vsega (do oblasti in do imetja v državi).

Če ³opustimo vse ideološke puhlice o vladanju (o diktaturi) delavskega razreda, pa je "novi razred" potreboval besedovanje o delavskem razredu, saj je utemeljeval svojo vladavino ravno v imenu delavskega razreda. Dokončno se je mit o propagandni upolnabnosti delavskega razreda za komunistično oblast podrl v 80. letih na Poljske, ^m(samostojni sindikat Solidarnost). Preostala je gola vojaško-policijska diktatura.

Presenetljivo je seveda to, da majhna stranka, kot so bili komunisti, prevzame oblast v (veliki) državi. Djilas ~~podaja~~ navaja število komunistov ^v Rusiji ^{pred} ~~pred~~ revolucijo 1917 ~~80.000~~ (80.000) ~~in~~ in število komunistov v Jugoslaviji leta 1941 (okoli 10.000). V obeh primerih je šlo za dobro organizirano in fanatično stranko, ki ni izbirala sredstev ^t za prevzem oblasti. Stranki pa sta bistveno koristili 1. svetovna vojna (^t Boljševikom v Rusiji) in 2. svetovna vojna (komunistom v Jugosla ^t ~~viji~~ ^{viji}).

Boljševiki so pridobili določeno vojaško podporo v Rusiji iz vrst 1. svetovne vojne ^t sitih vojakov, a pripravlj ^t jih kaj postoriti doma v smislu spremembe ^t doždanjega položaja, v Jugoslaviji pa so komunisti učinkovito izrabili popularno geslo NOB za oblikovanje lastne vojske (spomnimo se na vlogo politkomisarjev v jugoslovanskih partizanskih oddelkih) in takoj začeli s terorističnim nasiljem.

Ko se vojaški sili priključijo še policijske enote, je za prevzem oblasti vse pripravljeno. Boljševiki so takoj razpustili delujočo rusko ~~Dumo~~ kot motečo strankarsko ustanovo. Jugoslovanskim

komunistom pa je bila ukinitve parlamenta zaradi drugačnih razmer v državi prihranjena. Po zmagi se priključi vladajoči stranki katerekoli barve velika skupina oportunistov, saj nihče ne more napredovati poklicno ali statusno, če se ne prilagodi edino pravi "verji". Volitve v komunističnem sistemu odpadejo oziroma se spremenijo v potrjevanje že določenih kandidatov in zadeva steče.

Ker pa se komunisti zavedajo, da so izrazita manjšina, delujejo s kar najhujšim terorjem. Del razredno sumljivega prebivalstva pobijejo (in kdo v komunističnem sistemu ni sumljiv?), večino pa zatem ^ustahujejo; preostaja pa jim stalna skrb za ohranjanje lastne oblasti, v to skrb pa je vključen ~~sta~~ nenehni boj z različnimi kontrarevolucionarji (ali niso to že novi revolucionarji?).

In kakšni so rezultati vladavine "novega razreda"? Črna knjiga komunizma navaja približno število komunističnih žrtev po celem svetu: 100 milijonov, največ seveda v Sovjetski Rusiji in v Kitajski. A tudi v manjših državah so se genocidno potrudili: Rdeči Kmeri so v Kambodži pobili odstotkovno izjemno velik del lastnega prebivalstva.

Kaj so lahko komunisti ponudili zahodni večstrankarski demokraciji, tamkajšnji svobodni družbi in dokajšnji življenjski ravni? Enostrankarsko diktaturo, popolno nesvobodo in nizko življenjsko raven. Kot je znano, so ljudje ^umejeno bežali z Vzhoda na Zahod in ne obrneno.

Akademsko vprašanje je še, kdaj preide komunistična stranka iz revolucionarnosti v konservativnost in iz konservativnosti v reakcionarnost. Na vse skupaj ni treba dolgo čakati. Briljantni aforizem neznanega mi avtorja (najbrž je to kak pisec iz Vzhodnega bloka, morda Poljak Lec ?!) pove tole resnico: "Ko se revolucionarji naselijo v vladne palače, postanejo kontrarevolucionarji."

O zmotnjavah Nobelove nagrade za književnost

Nobelova nagrada za književnost se je oblikovala kot glavna svetovna nagrada za književnost ~~nasplah~~. V največji meri pa je njeno podeljevanje odvisno od muhast~~ej~~ volje žirije in ne nujno od ~~ne~~evomnega književnega pomena kandidatov za nagrado.

Nobelove nagrade podeljujejo od leta 1901 in že začetek te nagrade je bil nadvse prob~~le~~matičen. Nagrado je prejel francoski pesnik René-Francois-Armand Sully Prudhomme, avtor, ki niti v francoskem merilu ne spada v vrh domače književnosti.

Poglejmo, kateri književni velikani so bili okoli leta 1900 na vrhu svoje književne poti : L.N. Tolstoj, A.P. Čehov, E. Zola, H. Ibsen, A. Str~~u~~ndberg... Ob tej izbrani peterici seveda Sully Prudhomme povse~~m~~ zble~~di~~. Zgodila se je 1. zmotnjava ob Nobelovi nagradi za književnost.

In že naslednje leto je sledila 2. zmotnjava. Nagr^ado je prejel nemški zgodovinar (!!) Theodor Mommsen. Tu seveda ne gre za primerjavo po književni vrednosti, ampak za to, da avtor ~~sploh~~ ni knjiž~~evnik~~ ! Ali torej lahko dobijo književno nagrado avtorji s kateregakoli strokovnega področja ?!

Leta 1903 je dobil ¹⁰nagrad^a Norvežan Björnstjerne Björnson, širše gotovo neprimerno manj pozn~~en~~ in priznan kot njegov rojak Ibsen.

Leta 1908 je sledila 3. zmotnj^ava ob nagradi. Dobitnik je bil nemški filozof Rudolf Eucken kot predstavnik neknjiževne stroke.

Leta 1914 nagrada ni bila podeljena, na¹brž zaradi začetka svetovne vojne, vendar so v vojnih letih 1915-1917 nagrade podeljevali. Leta 1918 (spe¹t vojn¹akot vzrok ?) pa nagrada ~~spet~~ ni bila podeljena.

4. zmotnjava je sledila leta 1927, ko je ngrado prejel francoski filozof Henri Bergson. Filozofija pač ni književnost.

5. zmotnjavo omenjam kot nepodelitev nagrade leta 1935. Kandidatov, vrednih nagrade, tudi takrat ni primanjkovalo (naj navedem le Virginio Woolf !),

2. svetovna vojna je spet prekinila podeljevanje nagrad od leta 1940 do 1943, a leta 1944 je bila nagrada podeljena !
(neenotnost sistema)

6. zmotnjava je sledila leta 1950, ko je prejel nagrado angleški filozof Bertrand Russell. Razlog za neumestnost te nagrade je enak kot pri Eucknu in pri Bergsonu.

7. zmotnjava je nastopila leta 1953, ko je ~~prejel~~ prejel nagrado angleški politik Winston Churchill za svoje spomine. Res je, da spadajo spomini vsaj na rob književnosti, a nagrada samo za spomine je gotovo neprimerna. Povrh je ~~veliko~~ ^{veliko} enakovrednih spominskih del.

Poslej vsaj strokovnih zmotnjav ni bilo. Ostaja pa vprašanje, ali so res vedno dobivali nagrado najboljši svetovni ~~književniki~~ književniki 20. stoletja. Pomislek je ~~res~~, da natančnega merjenja kakovosti književnih del nix, povrh pa mora ~~često~~ biti čisto upoštevana tudi geografska opredeljenost.

Evropejci so bili (ob evropeiziranih Amerikancih) v ospredju podeljevanja nagrad.

Nštejmo ~~nagrade~~ ^{pa} azijske Nobelove nagrajence :

1913 - Rabindranath Tagore - Indija, 1966 - Josef S. Agnon - Izrael, 1968 - Jasunari Kavabata - Japonska, ~~xx~~ 1994 - Kenzaburo Oe - Japonska, 2000 - Gao Xingjian - Kitajska, 2006 - Orhan Pamuk - Turčija, 2012 - ~~Mxx~~ Mo Yan - Kitajska.

Afriko zastopajo : 1986 - Wole Soyinka - Nigerija, 1988 - Nagib Mahfouz - Egipt, 1991 - Nadine Gordimer - Južna Afrika, 2003 - John Maxwell Coetzee - Južna Afrika.

In še edini avstralski nagrajenec : 1973 - Patrick White.

11. SPISANKA

O mojem najbolj občudovanem profesorju

Na gimnaziji so bili ~~ne~~ bolj ali ~~manj~~ manj simpatični (nekateri pa tudi nesimpatični) profesorji, a do roba posebne občudovanosti niso segli. Sploh pa bi moral biti pri meni naj- profesor(ica) ^(o) ~~kak~~ slavist(ka) (kvečjemu še zgodovinar-ka).

Profesorica Pacheimerjeva je bila ^{le} sicer simpatična, vplivno pa ~~ne~~ naj-. Profesor Legiša, ki smo ga imeli v 8. razredu, pa se je zdel [✓] že malo odmaknjen o^čd profesorstva, saj je že prehajal v znanstveno sfero.

Tako je moj naj- profesor nastopil šele na univerzi. Brez konkurence si je moje (in ne le moje) občudovanje takoj pridobil dr. Anton Ocvirk (1907-1980), takrat edini profesor na oddelku za primerjalno (ali tudi za svetovno) književnost in za literarno teorijo. Slišal sem o njem seveda že ~~g~~ v gimnaziji (npr. kot o uredniku Zbranih del Srečka Kosovela in Janka Kersnika, prebral pa sem že tudi njegovo knjigo Razgovori ^(s) (intervjuji s francoskimi in z ruskimi književniki), ^(s) ~~š~~ saj smo jo imeli doma.)).

Na univerzi sem se vpisal na filozofsko fakulteto : A - slovenistika, B - primerjalna književnost in literarna teorija. Treba je še [✓] ~~ve~~čti, da takrat (1953) še ni bilo ^t stavbe FF na Aškerčevi cesti in da je celotna FF delovala delno v NUKu (seminarji), predavanja pa so bila [✓] večnoma v poslopju pravne fakultete (zdaj rektorat univerze) na Kongresnem trgu in še kje (npr. gimnazija v ^t ~~ve~~govi ulici). Primerjalni odderek je imel svoj seminar in knjižnico v Nukovem pritličju levo. Tam [✓] soseske združevali študentje vseh letnikov, saj jih je bilo za tisti prostor ravno prav (letniki so po mojem obsegali ~~okoli~~ približno ^{po} ~~lo~~ študentov).

Bruci smo imeli leta 1953 razveseljiv seminar^lski začetek. Takratna "stara bajta" Rado Jan je imel ~~sem~~seminarski nastop o Boccacciovem Dekameronu in je s svojo govorno nerodnostjo spodbujal dobro voljo kolegov in profesorja Ocvirka, slednjemu pa omogočal dodatna duhovita poigravanja na Boccacciovo temo.

Posebni dogodki so bila Ocvirkova predavanja v veliki predav^{al}ni^{ci} pravne fakultete (zdi se mi, da se ji je reklo "fizikalnica" ?!). Tam so se zbrali široki sloji FF : slavisti, germanisti, romanisti (vsi so namreč imeli izpit pri profesorju Ocvikku !), pa še kaki dodatni obiskovalci, ljubitelji književnosti.

V 1. letniku smo ~~in~~poslušali 3-vrstna cikličnaⁿ predavanja : Dante in evropska literatura njegove dobe - Evropska dramatika v 20. stoletju (v ospredju je bil predvsem August Strindberg) - Izbrana poglavja iz metrike. Na ~~a~~ teh predavanjih se je kar trlo poslušalcev. Ker smo imeli pouk tudi v soboto, so bila predavanja iz literarne teorije, če se prav spomnim, na omenjeni dan.

Še po 60 letih se spominjam fascinantnih predavanj o Danteju in o njegovem času in o Augustu Strindbergu in o njegovih ^lps^trih življenjskih in ust^avrjalnih dogajanjih. Kako imenitno je znal profesor povezovati literaturo s širšo kulturno in s politično zgodovino. Srečevali smo se z mitologijo, z religijo, s filozofijo, s psihologijo, z vsemi področji, ki se nedvomno dotikajo tudi književnosti. To je bil pravi^o kor^oistek za literarne zanimavce. Profesor Ocvirk je bil sicer majhne postave, a z vladarskim nastopom. Nekateri smo mu pridali naziv : Napoleon literature.

No, povzročal pa je dobršno mero strahu pri študentih, ki so se pripravljali na izpite pri njem. V 1. letniku smo morali opraviti kolokvij o njegovi knjigi Teorija primerjalne literarne zgodovine, ^hl. 1936. Uf ! Do te knjige^{po} je bilo ~~zelo~~težko priti. V knjižnica^h je bila

vedno izposojena, tako da jo je bilo skoraj nemogoče dobiti po normalni izposojni poti. Moja mati se je spomnila, da ima to knjigo prav gotovo njen dobri znanec književnik Rado Bordon. In res : posodil mi je knjigo. Študij te knjige pa je bil močno utrudljiv za dolgoletnega gimnazijskega zabušanta. Zapomniti si je bilo treba neznansko število imen in del s širnega literarnega področja. Ko zdaj pogledujem v indeks predavanj, se kar čudim, da sem dobil prikolokvijo celo oceno 8.

Po 2. letniku smo imeli pri profesorju Ocvirku še posebni izpit iz literarne teorije. Za to področje nisem bil posebno navdušen in snovi je bilo veliko in preveč. Kako le prebaviti toliko strokovne hrane ! A kaj hočemo : če študiramo književnost, spada zraven tudi literarna teorija. Rešil sem se z oceno 7.

Naj navedem še naš študijski program v naslednjih letnikih. (Po Preglednici predavanj... v knjigi T. Smoleja in M. Stanovnik, Anton Ocvirk, Lj. 2007.)

2. letnik (1954/55) : Evropska literatura na prehodu iz srednjega veka v renesanso - Pregled evropske književnosti v 17. stoletju - Razvoj evropske dramatike v dobi renesanse in baroka - Razvoj evropske proze v začetku 20. stoletja - Izbrana poglavja iz stilistike.

Potem pa so se začele težave. V našem 3. letniku (1955/56) je profesor Ocvirk hudo zbolel in v zimskem semestru ni predaval (podatek iz mojega indeksa predavanj). Omenjena Preglednica predavanj sicer omenja za zimski semester tole : Pregled evropske književnosti v 16. stoletju. Ta cikel imam sicer zapisan v svojem indeksu predavanj, a brez profesorjeve inskripcije in brez njegove frekvence. Torej : načrt je bil, a izpeljavo načrta je preprečila profesorjeva bolezen.

V ^{le}poletnem semestru tega letnika je profesor ^oočitno predaval.

Vsebina predavanj : Razvoj predromantike in romantike pri Slovanih - Pregled ^{le}sodobne evropske in svetovne dramatike. Zanimivo ^{le}pe je, da se teh predavanj ^{le}ne spominjam. Ali jih sploh ⁿⁱbi bilo ?

V našem 4. letniku ponovno odkrijem, da ni bilo Ocvirkovih predavanj v zimskem semestru (pogled v indeks ^{le}predavanj), v ^{le}poletnem semestru pa imam sicer njegov žig pri inskripciji in pri frekvenci, a nisem prepričan, da se je kaj predavateljskega dogajalo.

Že omenjena Preglednica predavanj... pa navaj^{pu} za šolsko leto 1956/57 nas^{le}lednje : Pregled evropskih književnosti v dobi baroka (zimski semeser !) - Pregled evropske književnosti v 17. stoletju (poletni semester) - Razvoj romantike pri Slovanih (zimski semester !!).

Moj indeks predavanj in Preglednica predavanj ... se n^{le}ekajkrat ne ujemata, a pustimo to ob strani.

Tu moram ^{le}še omeniti, kako smo pravzaprav ^{le}študirali pri profesorju Ocvirku. Ker smo bili preobloženi z literarnimi zgodovinami in s kupi literarnih del, smo najprej poskušali pridobiti kake zapiske starejših študentov s profesorjevih predavanj. To je bila prava loterija, saj si redko dobil dovolj lepoppisno in tudi vsebinsko posrečeno pisanje.

^{le}Številni študenti smo se v tem času že strahoma pripravljali na diplome. A kako bo in pri kom ? Tako se je zgodilo, da smo bejevci iz našega letnika ^{le}opravljali diplomo ne pri Ocvirku, ampak pri Pirjevcu, ki pa takrat ^{le}se ni bil pravi profesor (manjkai mu je se doktorat). A to spada ^{le}že zunaj naslovne teme.

Vem ^{le}še, da so pozneje pripeljavali profesorja Ocvirka na predavanja v invalidskem vozičku (leta 1957 ^{le}pa je zadela možganska kap - prejkone zaradi preobremenjenosti). To pa je

bilo nedvomno mučno tako za profesorja kot za njegove študente.

Kaže bežno predstaviti še imenitno družbo v primerjalnem seminarju. Ko smo kot negodni bruci prišli leta 1953 v seminar, so tam že stolovali ugledni starejši studentje, poznejši znani literati, znanstveniki, publicisti, prevajalci in sploh kulturniki : npr. Janko Kos, Vlasta Pacheimer (hči moje gimnazijske profesorice !), Jože Stabej, Evald Koren, Kajetan Kovič, vital Klabus, Katarina Bogataj, Majda Stanovnik, Boris Grabnar, Miklavž Prosenc, Ivan Stopar, Smilja Amon, Franček Bohanec, Rapa Suklje...

Tu in tam se je pojavil v seminarju tudi takrat se neznani Jože Pučnik, sicer filozof pod A in komparativist pod B³. Nam, ki smo gledali nasega profesorja občudujoče navzgor, se je zdelo kar nenavadno presenetljivo, kako ~~xx~~ je Pučnik junasko dialogiziral s profesorjem ob svoji seminarski nalogi z naslovom (če se ne motim) Nietzsche in Cankar.

Ocvirkov vpliv se je pojavljal pri meni še dalje, saj je bila profesorjeva dejavnost za primerjalno stroko in tudi za slovenistiko obsežna in pomembna.

Naj navedem nekaj profesorjevih delovnih funkcij :
urednik Ljubljanskega zvona 1933-1935, predstojnik komparativistike 1949-1971, urednik zbirke Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev 1946-1980, urednik slavistične revije 1948-1963, urednik zbirke sto romanov 1964-1977, urednik zbirke Literarni leksikon 1978-1980. Od leta 1964 je bil redni član SAZU in tam upravitelj inštituta za slovensko literaturo in literarne vede (do ~~19~~ 1980). Prizadevno je deloval do smrti.

Na koncu življenja je uspel izdati se več knjig :
Evropski roman, 1977, Literarna teorija, 1978, Literarna umetnina med zgodovino in teorijo I, ~~1978~~ 1978, Literarna umetnina med zgodovino in teorijo II, 1979, Evropski verzni sistem in slovenski

verz, 1980.

Po njegovi smrti so izšle še knjige : Literarno delo in jezikovna literarna sredstva, 1981, Psiška podoba, 1982, Miscellanea, 1984.

Z o ^{po}menjenimi naslovi ⁿⁱ izčrpano v celotno profesorjevo delo. Obsežneje izvemo o profesorju v knjigi T. Smoleja in M. Stanovnik : Anton Ocvirk, Lj. 2007. Knjiga je izšla ob stoletnici profesorjevega rojstva v pomembni knjižni zbirki Znameniti Slovenci. Da pa je bil naš profesor znamenit, ~~pa~~ smo njegovi študentje vedeli že poprej.

Po 55-letnem strokovnem ukvarjanju s književnostjo bi dejal, da je ^{no} ~~povzapa~~ prav na področju svetovne književnosti nemogoče diplomirati, saj je gradiva preveč. Lahko ^t se s književnostjo ukvarjaš celo življenje in si večni študent književnosti. To pa je očarujoče in spodbudno obenem, saj je povezano z ^{uostro} ~~mladno~~ zagnanostjo in z radovednostjo .

Književnost je namreč vseobsežna, premerja čas in prostor, preverja materijo in energijo, se ukvarja s celotnostjo človeškega bivanja in s skrajnimi skrivnostmi sveta.

Ker književnost - tako kot življenje - ni dokončno ujemljiva, si zasluži tale Nietzschejev citat : " v tvoje ~~o~~ oči sem se onda ⁿ zazrl, o življenje. Zdelo se mi je, da sem se ~~p~~potopil v nekaj brezdanjega."

12. SPISANKA

O neogibnem zatonu preponižne krščanske^e Evrope

Prebiram revijo Reporter z dne 14. 9. 15 in prilistam do strani 26 in do članka Jožeta Biščaka z naslovom Evropa ne živi več tukaj - s podnaslovom O multikulturalnosti, ki jo medijski mainstream zamolči - in z nosilnim citatom: Evropejci prepuščamo svoj kontinent v roke muslimanov in islamofilskih janičarjev.

Besedilo je že do tu udarno, ni kaj. Ko pa začnemo brati članek, človek kar ^{ne} more verjeti navedenim (najbrž nedvomnim) podatkom.

Omenjena so ~~maxxxxix~~ nekatera ~~na~~ na prvi pogled "drobna" (a seveda bistvena!) dejstva iz nekaterih evropskih držav, natančneje: dejstva o kapitulantskem ravnanju manjših oblasti v nekaterih evropskih državah.

Od 6 navedenih primerov bom predstavil zgolj šolske primere in jim dodal svoje komentarje.

1. PRIMER: "Avstrija: v vrtcu v Gradcu decembra 2014 odpovedo božično proslavo, ker zabava ni primerna za otroke muslimanskih staršev."

KOMENTAR: Avstrijska šolska ustanova izkaže skrajno nestrpnost do domačega prebivalstva in do njegovih navad, ker ^{jo} "skrbi" možni odpor določenih priseljencev do domačih navad. Neverjetno, a menda resnično.

V normalno strpni družbi je zadeva jasna: kristjani imajo ob svojih praznikih svoje (neobvezne) proslave, drugoverci pa bodo imeli svoje proslave ob svojih praznikih, saj jim praznovanja v demokratični družbi nihče ne preperečuje. Tako ravnanje je splošno veljavno in ni odvisno od številčnosti enovercev ali drugovercev.

(opomba : Trenutno je najbrž še več otrok krščanskih staršev, a to~~x~~ za sam problem ni pomembno.) Obstaja pa še en aksiom sine qua non : priseljenci se morajo prilagajati navadam krajev, dežel in držav, v katere prihajajo (in ne obrnjeno ! Kar vzemimo za vzorec seljenje Slovencev po svetu.

Uprava vrtca~~n~~, ki je d~~el~~ovala izrazito ločevalno (v škodo domačinov), pa bi lahko praznovanje usmerila povezovalno. Takole bi rekli otrokom muslimanskih staršev : božič je pr²anik miru in prijateljstva, dete, ki se je rodilo na ta dan, pa je postalo znani prerok Isa, o katerem upošteva~~v~~a²joče govori ~~tudi~~ Koran . Tako b²i zlahka nakazali mirno povezavo med verama.

2. PRIMER : "Švedska : 14-letnemu Victorju Ahlbergu r²avnatelj prepove, da bi se za šolsko fotografijo slikal z maj²ico švedske nogometne reprezentance, saj nacionalni simboli spodbujajo r²asizem."

KOMENTAR : Ponovno gre za kar neverjetno ravnanje šolske "oblasti". Nacionalni simboli kar naenkrat niso več nekaj spoštovanja vrednega, ampak celo "spodbujajo rasizem" . ~~xxx~~ Zanimivo bi bilo vedeti, kaj misli o ravnatelj²evih pogledih na rasizem šve²ška državna oblast, npr. ministrstvo za šolstvo.

Če gremo do absurda dalje, je treba (po ravnat²eljevo) odpraviti tudi državno himno, državni grb in moteče državne barve na športnih opravah domačih nogometašev. Navsezadnje je sumljiv tudi jezik. Za priseljence, ki govor²i svahili, je švedščina morda prav²acata rasistična pogruntacija.

Seveda tudi v 2. primeru prihajamo do obrnjenega "rasizma". V imenu nedoločenega globalizma ali nejasne in²trnacionalnosti je prepovedano poudarjanje pripadnosti domači državi. Narobe svet ! Če je nošnja nedolžne majice že spodbujanje rasizma, kaj je šele navijanje na samih tekmah, npr. Dajmo, naši (= Švedi) ! Morda pa so

Švedi kot mirni severnjaki na tekmah tiho in ^{ho} ne kričijo, ~~še~~ zabije Zlatan Ibrahimović kak zmagovit gol.

Poudariti je še treba, da je že sam izraz rasizem v zvezi z nogometnimi zadevami dokaj neustrezen. Res se kdaj in kje pojavljajo na nogometnih tekmah tudi rasistični klici, a ob kričanju na srečanjih dveh sosednjih enakorasnih držav je to malenkost.

Švedi gotovo igrajo večino tekem z belskimi reprezentancami, pri čemer ne more biti rasizma. Ostane torej možnost "rasizma" na tekmah Švedov z afriškimi ali z azijskimi reprezentacijami. A mislim, da tudi v teh primerih ne prihaja do vidnejših in do slisnejših dejanj. Po drugi strani pa je že v okviru posameznih evropskih nogometnih reprezentanc "rasizem" praktično odpravljen. V marsikateri reprezentanci namreč že igrajo ^b nekatere črnske in arabske (ali so ti sploh opazna rasa?) nogometasi.

Sam bi pohvalil mladega švedskega fanta, ki ve, da je treba najprej ~~biti~~ biti privržen svoji deželi, potem se šele gremo t.i. internacionalizem. (Opomba : kot je znano, smo se Slovenci že otresli sledov kakega nadležnega nacionalizma in smo z besedilom svoje himne že popolni internacionalisti !)

3. PRIMER : "Nemčija : šola v Pockingu na Bavarskem obvesti starše, da otroci ne smejo več nositi razkrivajočih oblačil, da ne bi prišlo do "nesporazumov" z nastanjenimi muslimanskimi migranti..."

KOMENTAR : Presenetljivo je, da tudi nemška šola deluje v smeri obrnjenega "rasizma". Da se šolska uprava vmešava celo v oblačilne zadeve učencev zunaj šole, pa je res vrhunec defetizma. Naj se torej domačini oblačilno ravna po priščekih in ne obrnjeno ? Seveda je v ozadju očitna napadalnost migrantov.

Nejasen pa ostaja izraz : ^{" 4 "} ~~ran~~krivajoča oblačila. Ali je treba pokriti gole noge ? Gole roke ? Pohujšljive ^{lase} ? Odkriti popek kot ^{cl} modno navado ? (Ali je to še modno ~~xx~~ pri dekletih ?)

Im kje sta tu demokracija in enakopravnost ? Priseljenci se lahko oblačijo po svoje, domačini pa tega ne smejo. Neverjetno !

Evropa je poudarjeno strpna in celo pretirano popustljiva do prišlekov, a kaj, ko prišleki niso strpni in nikakor popustljivi do Evrope. Kaj storiti ?

Evropske države bodo morale že zaradi svojega obstoja energičneje ravnati v zvezi s čedalje večjim prilivom migrantov. Brezpogojna in minimalna zahteva do migrantov mora pač biti : spoštovanje zakonov in ~~xx~~ navad države, v katero migrant pride. Če mirno sobivanje kultur ne bo uspelo, je tu že Huntingtonov spopad civilizacij. Z nadaljnjim ~~defetističnim~~ ^{defetističnim} ravnanjem šolskih in drugih ob^lasti v Evropi pa se ~~realizaciji~~ ^{realizaciji} naslovate spisanke naglo približujemo.

Naj dodam samo še pomenljivi literarni zaključek :
Prišel bo dan, ko zrušil se v prah bo Ilion sveti, (Homer : Iliada)

13. SPISANKA

O mojem največjem, a propadlem knjižnem načrtu

Trinajst, trinajst, ^{ne}nsrečno število,
ne vem, če ga bo uboštvo rešilo !

Gregor Strniša : ŽABE

Bližalo se je leto 2008 in z njim tudi 500~~-~~letnica Trubarjevega rojstva. Pričakovati je ~~b~~ilo, da se bo okoli Trubarja kot utemeljitelja slovenske ~~h~~ knjige in književnosti marsikaj dogajalo. Takrat sem se domislil načrta, ki je bil za posameznika vsekakor prenapet : narediti bibliografski seznam slovenskih leposlovnih knjig od 1. Trubarjeve knjige ^{leta} 1550 do vključno leta 2008. Zamisel bi terjala udeležbo vsaj manjšega strokovnega kolektiva.

Kot knjižnični praktik in kot izdelovalec že številnih bibliografij (več kot 200 avtorjev sem imel že obdelanih v leksikonu Slovenska književnost) pa sem se lotil projekta predrzno in kar pustolovsko sam. Najprej sem seveda ~~ja~~ poskusil pridobiti kakega založnika. Moral bi začeti kar z ZRC SAZU, ki bi bil gotovo najustreznejši naslov za omenjeni projekt. A zmotno sem šel mimo tega naslova. Nekaj založb je takoj zavrnilo omenjeno zadevo. Navsezadnje pa se je le pojavila založba, ki je bila pripravljena projekt izdati. To je bila založba Didakta.

Z začetnim sistematskim delom sem se takrat že ukvarjal. Šlo je za zamudno oblikovanje geslovnika. Načrtovana je bila registracija čim širše leposlovne proizvodnje in ne le navajanje literarno pomembnih avtorjev. Torej : postavili naj bi čim več tudi manj znanih, "amaterskih" in samozaložniških avtorjev, ki pa so opazni s svojo produkcijo. (Ob tem pregledovanju imen sem odkril

tudi avtorja, ki ima na Slovenskem rekord po številu knjižnih izdaj, a ga ne najdemo v nobenem leksikonu ! Njemu posvečam posebno spisanko .) Nisem pa nameraval vključiti čisto vseh piscev, ki so v mladostni vnemi (ali malo kasneje) izdali kako pesniško ali prozno zbirko. Kljub širokemu zamahu je šlo še vedno za določeni nabor avtorjev. Namenoma sem tudi prekoč^{il} okvir čistega leposlovja in sem uvrstil v geslovník tudi vidnejše publiciste, ki so se ukvarjali s kulturnimi vprašanji, izu^{br}ane spominopisce in boljše potopisce. Konec koncev se je nabralo okoli 2000 avtorjev, kar je približno 800 več, kot jih premore leksikon Slovenska književnost.

Jasno je bilo, da tudi v širnem naboru avtorjev marsikdo ne bo uvrščen v leksikon. Za nekatere bo sicer avtorjev preveč, za druge bodo nekateri avtorji manjkali... Pri leksikonih res ne moremo pričakovati splošnega zadovoljstva.

Dela sem se lotil v znani mi Slovanski knjižnici in si tam pridobil še pomočnika, kolega knjižničarja ~~M~~ Milana Novaka. Zamudno vsakodnevno brskanje po računalniku in po knjigah se je torej leta 2008 začelo.

Zdaj je treba preiti h ključnemu odnosu v zvezi z založbo. S prvo urednico projekta, ki se ji je (ne vem, zakaj) neznansko mudilo z izdajo leksikona, sem se moral kar nekaj časa pogajati, da je opustila predlagani rok oddaje gradiva za leksikon : že konec leta 2008 ! Predlagal sem nujni odprti rok oddaje gradiva, saj zaključka takega dela ni mogoče natančno določiti. Navsezadnje se je leta 2008 resno delo pri projektu šele začelo in bo morda trajalo še celo leto 2009.

No, končno sva se le sporazumela a za nedoločeni rok oddaje gradiva, a z omembo, da bo Bibliografski leksikon slovenskih književnikov in publicistov izšel ~~xxlata~~ najkasneje 3 leta po oddaji gradiva založbi.

A ta prva urednica, s katero sem se edino srečal, jekmalu zapustila založbo in pojavila se je druga urednica. Komaj sva si izmenjala nekaj pisem, se je tudi ona kmalu umaknila z založniškega prizorišča. Pojavila se je 3. urednica. Tudi z njo sva nekaj pismeno dogovarjala, vse še v času priprave leksikona. Medtem je minilo leto 2009 in se je začelo leto 2010. Bibliografije avtorjev so se kopičile in nekako v sredini leta 2010 se je zbiranje gradiva končalo.

V zgodnji jeseni, septembra, sva s kolegom Vitalom Klabusom z avtom odpeljala celotno gradivo v Radovljico, a urednice tam nisva srečala. Tako sva vse skupaj izročila kar direktorju založbe Rudiju Zamanu.

Največji del mojega posla je bil s tem opravljen. Zdaj je bilo odvisno od založbe, kako skrbno in prizadevno se bodo lotili izdaje leksikona. Kmalu se je umaknila v porodniški dopust tudi 3. urednica. Nastopil je prvi urednik in se kar primerno zanimal za zadevo. Z njim sva si večkrat dopisovala. A tudi on je nekako izginil in ni bilo več slišati o njem. Ta nenavadna fluktuacija urednikov že sama po sebi ni obetala dobrega konca za izdajo leksikona. Knjiga, kot je omenjeni leksikon, pa potrebuje poudarjeno naklonjenost založbe in veliko prizadevnost urednika ali urednice.

Ker po naravi nisem vsiljiv, sem mirno čakal na nadaljnje založbino delovanje. Po enem letu (2011) pa sem le povprašal založbo, kako in kaj je z zadevo. Prišlo je nekaj izmikajočih se odgovorov o pripravi leksikona. Kmalu pa me pokliče uslužbenka založbe in pravi, da rabijo za leksikon še dva recenzenta. Neverjetno, človek bi mislil, da je recenzentstvo potrebno že ob oddaji gradiva založbi. Čeprav ne vem, ali je pridobivanje recenzentov

avtorjev posel, sem se potrudil in pridobil za potrební opravek dr. Gregorja Kocijana in dr. Mirana Hladnika. Potem je bilo spet vse tiho. SMO že leta 2012 in avtor ponovno povprašal naša založbo, kaj je z leksikonom. Ker pa je že vse kazalo na zalozbino nezanimanje za projekt, sem predlagal soglasno prekinitev pogodbe in vrnitev ~~gradiva~~ oddanega gradiva. Predlog je ostal brez odgovora.

Pride leto 2013 in avtor ponovi predlog iz leta 2012. Brez odgovora. Medtem je založbi potekel pogodbeni rok izdaje leksikona (3 leta od oddaje gradiva). Šlo je torej za kršitev pogodbe. Avtor, ki ne ve, kaj naj stori, se odpravi na avtorsko agencijo in tam ^{pr}azloži zadevo. Uslužbenka agencije mu pove, da lahko upravičeno toži založbo zaradi neizpolnitve pogodbe. Avtor, ki je sicer finančni nesposobnež, pa le ne misli tožiti založbe in izgubljati svojega denarja za sodne stroške, saj ne pričakuje ugodbe rešitve od dolgotrajnega mletja zadev na naših sodiščih.

Potem je minilo še nekaj časa : leto 2014, v času tega pisanja pa smo že jeseni leta 2015. Povrh pa sem v tem času že izgubil vse zanimanje za projekt, ki sem se ga leta 2008 prizadevno in zagnano lotil.

A ne kaže ¹²² ~~ob~~ vsem povedanem preveč razburjati, saj ne bo nič pomagalo. Prisluhniti kaže Prešernu, ki je dognano povedal tole : "da smo brez dna polnili sode, zuče nas v starjih letih časov sile."

Letos sem celo slišal, da bi se ZRC SAZU za projekt zanimal, a kaj reči drugega kot ponovi ti stari pregovor : Ko bi bil človek vedež, ne bi bil revež.

Rok O kulturnih pobudah

Leta 2005 je izšel zbornik slavistične generacije 1953 z naslovom Merjenje dalje in nebeških strani. Bil sem sourednik tega zbornika, ki je nastajal približno dve leti. Sourednika sta bila še Majda Križaj (delno) in Janez Sršen.

Ker smo bili souredniki tudi po izidu tega zbornika še vedno delovno razpoloženi, smo se leta 2006 odločili za ^{našo} 1. kulturno pobudo. Našega k slavističnega kolega pesnika in pisatelja Jožeta Snoja smo ministrstvu za kulturo predlagali za Prešermovo nagrado. Zbrali smo tudi več podpornih izjav. Kot se spominjam, smo vlogo za nagrado v naslednjih letih ponovili vsaj dvakrat. Kolega Snoj je nagrado prejel pozneje, leta 2012, ko je Fortuna storila svoje kar brez naše podpore.

Leta 2007 je sledila naša 2. kulturna pobuda. navezal sem jo na pred kratkim minulo stoletnico Kosovelovega rojstva (2004). Takrat se je okoli Kosovelovega spomenika že nekaj pripravljalo. V Tivoliju, blizu Kocbekovega pomnika na klopici, je bil že ograjen prostor za načrtovano (najverjetneje) avantgardistično konstrukcijo. vendar je zadeva zamrla, ograja je izginila, z njo pa se je poslovil tudi načrtovani ~~spomenik~~ Kosovelu posvečeni spomenik.

zal nimam zaključnega besedila naše pobude (pač filozofska površnost pri praktičnih zadevah). našel pa sem v neki mapi dva osnutka in ju v naslednjem navajam.

1. osnutek : obnovljena pobuda za Kosovelov spomenik v Ljubljani :

Ob 100-letnici Kosovelovega rojstva (2004) je bilo že opaziti neke priprave za Kosovelov spomenik v Ljubljani (pripravljeni prostor v Tivoliju), zatem pa je tovrstna dejavnost očitno prenehala.

Resda obsataja že skromno znamenje, namenjeno Kosovelu (relief na ograji letnega gledališča Krožanke), a to znamenje je medlo, neiz-

razito, da ne rečemo kar podcenjujoče za našega pesnika. Znamenje
namreč stoji med doprⁿⁱma dveh slovenskih pesnikov : med
Aškercem in med Gregorčičem.

Kosovel gotovo zasluži doprnsni kip v Ljubljani - enako kot njegova starejša predhodnika - saj je eden najpomembnejših slovenskih pesnikov. Upamo torej, da bo nova mestna oblast uvrstila v svoj kulturni program tudi njegov spomenik.

Pobudo za Kosovelov spomenik podpisuje skupina slavistov, pričakujemo pa tudi širšo podporo kulturnih ustanov.

In še 2. osnutek, ki je bil najverjetneje domala enak končni pobudi, poslani na mestno županstvo.

Obnovljena pobuda za Kosovelov spomenik v Ljubljani

Že ob 100-letnici Kosovelovega rojstva (2004) smo zaznali dejavnost v zvezi s Kosovelovim spomenikom. Žal je ta dejavnost poniknila brez vidnih rezultatov.

Podpisana skupina slavistov in podpisani podporniki pobude predlagamo ljubljanski mestni oblasti, naj uvrsti v svoj kulturni program tudi Kosovelov spomenik. Posebna utemeljitev ~~najbrž ni~~ za to najbrž ni potrebna. Gre vendarle za enega najpomembnejših slovenskih pesnikov, občudovanega tako domakot tudi v tujini. Povrh je bil Kosovel v svojih študijskih letih kar najtesneje povezan z Ljubljano. " "

Treba je vedeti, da smo začetni pobudniki (ob treh že omenjenih sourednikih je bila še kolegica - sodelavka zbornika Nevenka Gogala.) pridobili precejšnjo podporo posameznikov, skupin in ustanov.

V svojem pomanjkljivem "arhivu" sem našel naslednje podatke :
podpornikov posameznikov je bilo 26, med njimi tudi naslednji ugled-
niki (po abecedi): dr. France Bernik, dr. Marjan Dolgan, Niko Grafe-
nauer, dr. Joža Mahnič, dr. Primož Simoniti, Ivo Svetina, dr. Janez
Vrečko, ~~dr. France Zadavec~~ Saša Vuga, dr. Franc Zadavec.

Podpornih skupin in ustanov pa je bilo skupno 20. Kolikor se spomnim, je bilo celotno število podpornikov okoli 200. Ker smo ~~podpirniki~~ zbirali podpise podpornikov na koncu leta 2007 in so nekateri dodali svoj glas še v začetku leta 2008, je nedvomno, da smo vlogo na mestno županstvo oddali (vlogo je ³osebno odnesla na magistrat kolegica Nevenka ³Gošala) v začetku leta 2008.

Potem je bilo nekaj časa vse tiho. Po približno polletnem premoru pa je kolegica Nevenka le prejela odgovor mestnega županstva. Na kratko je bilo povedano, da je bila naša vloga predana v roke ustrezne komisije. Sapiienti sat !

Zastavlja se seveda vprašanje, ali je bila naša pobuda oddana na ⁷pavi naslov. Kosovel je slovenski (in po pomenu evropski, internacionalni) pesnik. Kot tak spada na ⁷nacionalno raven. Pravi naslov je bil najbrž Ministrstvo za kulturo RS !?

A aktivistična ⁷žilica mi še ni dala miru in najbrž leta 2008 (spet brez "arhivske" datumske ⁷potrditve) sem sestavil kar dve kulturni pobudi. V skupnem številu sta to 3. in 4. pobuda.

Navajam obe pobudi v celoti (1. in 2. priloga), dodajam pa nekaj komentarja k vsemu skupaj.

1. pobuda : ZA SLOVENSKI LITERARNI MUZEJ.
2. pobuda : ZA ALEJO SLOVENSKIH KNJIŽEVNIKOV.

Za literarni muzej sem bil le nadaljevalec starejših pobud (bežno sem bil seznanjen z njimi že v 80. letih). Alejsa slovenskih književnikov pa ⁷je bila moja lastna zamisel. Nastala je kot nasledek mojih čestih prečkanj Parka slovenske reformacije (park je večkrat menjal svoja imena). Motila me je kulturna praznina tega parka in le ~~na~~ korak dalje je bilo videnje, kako bi park vsebinsko obogatili doprsni kipji slovenskih književnikov najprej na eni strani centralne poti skozi park, v nadaljevanju pa ⁷možda se na drugi strani te poti.

Obe pobudi sta bili namensko poizvedovalni in posvetovalni ter sta bili poslani izbranim posameznikom s kulturnega področja in tudi izbranim ustanovam z istega področja. Kot zasebnemu pobudniku se mi je zdelo nujno, da podprejo pobudi tiste ustanove, ki so najtesneje povezane s književnostjo, npr. Društvo slovenskih pisateljev, slavistično društvo Slovenije, slavistični oddelek na Filozofski fakulteti, Slovenska matica ... Nagovorjenih je bilo še nekaj ustanov, vključno s SAZU.

Slo je za iskanje mnenj, predlogov, nasvetov, saj so se že začeli časi t.i. "suhih krav" in bi ustanovitev nove kulturne ustanove nedvomno trčila ob finančno blokado. Samo načrtovanje literarnega muzeja pa bi se moglo vseeno normalno razvijati. Medtem ko je bila pobuda o literarnem muzeju usmerjena k nacionalni, k državni politiki, pa je bila aleja slovenskih književnikov dvostranska: prostorsko je bila ljubljanska, vsebinsko pa slovenska. Finančna resljivost slednje pa bi bila mnogo lažja, saj bi do prsne kipe književnikov postavljali postopno.

Moje poskušanje z obema pobudama je trajalo s posledki kar več let. Pri tem pa sem doživljal posebni in ponavljajoči se pojav: na vljudno dopisovanje kulturnim ustanovam o kulturnih zadevah sploh ni bilo odgovorov! Nekaka "gluha loza".

Naj naštujem nekaj neodgovorov pomembnih kulturnih ustanov: Ministrstvo za kulturo (predlog za vključitev literarnega muzeja v nacionalni kulturni program) - brez odgovora; Društvo slovenskih pisateljev (predlog za močno podporo obeh projektov sta dobila kar dva predsednika DSP: Milan Jesih in Veno Taufer - seveda z ~~razmakom~~ nekajletnim razmakom) - brez odgovora; (opomba: sedanji predsednik DSP Ivo Svetina je prejel obe pobudi že kot ravnatelj Slovenskega gledališkega muzeja); Slavistično društvo Slovenije

(predlog za močno podporo obeh projektov) - brez odgovora ; Narodni muzej (vprašanje, ali ~~bi~~ naj bi bil literarni muzej del Narodnega muzeja ali posebna ustanova) - brez odgovora. Posamezniki, s katerimi sem se pogovarjal, so večinsko obljubljali, da bodo zadevo poprli, ko bo "stekla".

Sčasoma mi je aktivistična doza energije pošla, saj sem se moral ukvajati tudi z vsakdanjimi in s "pritlehmimi" zadevami. Ko sem že tako rekoč odložil obe pobudi "za zapeček", pa se je zasvetila nekaka luč v temi neodzivnosti.

Dr. Francka Premk, hči znane slavistke dr. Marje Boršnik, mi je sporočila, da obstaja oprijemljiva možnost ustanovitve literarnega muzeja. Župan v Borovnici, v rojstnem kraju dr. Marje Boršnik, načrtuje nakup rojstne hiše Marje Boršnik. Ker je hiša velika (12 sob), bi bila zadeva prostorsko primerna. Uresničitev projekta bi prinesla kraju tudi dodatno kulturno vsebino (posredno tudi določen dohodek od - upajmo - številnih obiskovalcev).

~~Nxx~~ Navsezadnje je prav, da ~~nisow xsex~~ kulturne ustanove tudi v manjših krajih in ne le v Ljubljani. Ker Slovence najbolj izrazito predstavljata slovenski jezik in književnost v tem jeziku, je nacionalni pomen literarnega muzeja nedvomen.

Pa končajmo upajoče s Prešernom : " Vremena Kranjcem (opomba: glede literarnega muzeja) bodo se zjasnila..."

1. PRILOGA

ZA SLOVENSKI LITERARNI MUZEJ

Slovinci imamo kar precej muzejev in v času recesije in krčenja denarja za kulturo se zdi predlog o ustanovitvi novega muzeja domala neumesten ali kar absurden. S stališča nacionalne kulture pa bi moral biti prav literarni muzej prednostna naloga v slovenskem kulturnem programu.

Vodnik po slovenskih muzejih (Ljubljana, 2001) omenja kar 252 muzejev in galerij! Omenimo nekaj zgolj specialnih strokovnih muzejev iz gornjega seznama: Tehniški muzej ~~npr.~~, Čebelarški muzej, Kovaški muzej, Arhitekturni muzej Ljubljana, Pivovarski muzej, Plinarniški muzej, Prirodoslovni muzej Slovenije, Slovenski etnografski muzej, Slovenski gledališki muzej, Slovenski šolski muzej, Tobačni muzej, Železniški muzej, Vojni muzej, Slovenski gasilski muzej itd.

Pravzaprav je kar presenetljivo, da manjka v obsežnem seznamu muzejev ravno literarni muzej! Res obstaja več *malih* literarnih muzejev, ki so posvečeni posameznim književnikom v njihovih rojstnih hišah. Te male spominske zbirke pa nikakor ne morejo nadomestiti reprezentativnega nacionalnega literarnega muzeja. Za slovensko nacionalno predstavitev pa je ob Zgodovinskem muzeju in ob Etnografskem muzeju pomemben zlasti Literarni muzej.

Treba je dodati, da misel o slovenskem literarnem muzeju ni nova. Že pred desetletji so za omenjeni muzej pobudno delovali ugledni slavisti kot npr. dr. Joža Mahnič, dr. Janez Rotar, dr. Štefan Barbarič in najbrž še kdo. V 80. letih, ko sem bil priča omenjene dejavnosti, bi verjetno bile finančne možnosti, ni pa bilo politične naklonjenosti.

To so bili časi, ko je unitaristična oblast v Beogradu sumljivo pogledovala celo na slovensko Jezikovno razsodišče kot na slovenski »nacionalistični eksces«.

Problematična je bila tudi ideja o enotnem slovenskem kulturnem prostoru. Slovenski literarni muzej pa bi bil takrat za beograjsko oblast pravcato separatistično dejanje.

V samostojni Sloveniji so vsekakor odpadli zunanji pomisleki o literarnem muzeju. Pričakovali bi tudi dobrohotno politično podporo ideji o literarnem muzeju, saj politika mora vedeti, da se Slovenci mnogo bolj izkazujemo sebi in drugim s svojim jezikom in s svojo književnostjo kot pa s plinarstvom, s tobakom, z železnicami ipd.

Ostane predvsem vprašanje financ (prostor, oprema, organizacija dela). Tu pa se odpirajo široke možnosti za mecenske donacije iz *slovenšč'ne cele*.

Muzej bi moral imeti stalno razstavo slovenske književnosti od Trubarja do naših dni in prostore za občasne osebne ali skupinske razstave književnikov. Ustanova bi imela izjemni vzgojno izobraževalni pomen, saj bi spodbudno delovala na slovensko zavest in samozavest.

Potem ko se je dolgo pripravljala Slovenski planinski muzej in doživel svojo ustanovitev, bi lahko zdaj začeli vsaj načrtovati (kar je zastoj!) tudi Slovenski literarni muzej, samo ustanovitev muzeja pa bi prepustili t.i. *boljšim časom*.

Andrijan Lah

56
2. PRILOGA

ZA ALEJO SLOVENSKIH KNJIŽEVNIKOV

Ljubljana sicer premore več manjših in večjih pomnikov književnikom, a kar še nekaj književnikov bi morali počastiti vsaj z doprskimi kipi.

V središču mesta imamo razmeroma obširni Park slovenske reformacije, ki mu izrazito primanjkuje kulturne vsebine in je izjemno primeren za Alejo slovenskih književnikov. Pravzaprav je dana že vidna osnova s pomnikom slovenski protestantski knjigi!

Postopno bi na eni strani ali na obeh straneh sprehajališča nameščali doprsne kipe književnikom, ki v Ljubljani še nimajo pomnikov. Morda posamezni doprsni kipi že obstajajo in bi jih bilo treba zgolj umestiti v prostor. S to pobudo nagovarjamo tudi mecenske donacije za posamezne pomnike.

Kot vemo, obstaja vzorec za Alejo slovenskih književnikov že na Vegovi ulici (kipi glasbenikov, kipi slavistov). Dopolnitev z Alejo književnikov bi bila torej prav smiselna in bi pomenila primerno oddolžitev našim besednim ustvarjalcem, hkrati pa obogatitev mesta s kulturno vsebino.

Treba je omeniti še dejstvo, da bi omenjena Aleja povezovala tudi že sedanje pomnike književnikov: na Dalmatinovi ulici je manjši pomnik Župančiču, na Župančičevi ulici je relief pesnika Alojza Gradnika, pred bivšo klasično gimnazijo, oziroma pred sedanjo Osnovno šolo Prežihovega Voranca je kip Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca in malo naprej je nasproti Narodne galerije še kip Primoža Trubarja, slednjič pa je na Tomšičevi ulici še kip Mire Mihelič.

Podpisani pobudniki za Alejo slovenskih književnikov hkrati obnavljamo tudi naš nekaj let stari predlog za postavitve kipa Srečka Kosovela v Ljubljani (1. predlog za Alejo!).

Andrijan Lah

15. SPISANKA

O mojih 12 besedah

V začetku 90. let sem bil sodelavec (lektor, knjižni prečevallec, publicist) prijetne revije Srce in oko, ki jo je urejal pisatelj Janez Kajzer. Zal je revija kmalu prenehala izhajati, saj je založba (Prešernova družba) ni zmogla ali ni več hotela izdajati.

Revija je imela nekaj časa zanimivo rubriko z naslovom Moj ducat besed. Med številnimi izbrani urednika, ki so izpovedali svoje najpomembnejše besede, sem se znašel tudi jaz. Leta 1990 sem torej zapisal tele meni tako ali drugače ključne besede :
Buda - Zen - Nirvana - Tao - Om - Ank - Slovenija - Triglav - Bohinj - Glas - Beseda - Š Pesem.

Ko si iz 25-letne časovne razdalje ogledujem te besede, se spominjam svoje takratne zamisli : kot usojenec nebesnega znamenja Tehnice bom ravnotežno posvetil 6 besed (velikemu) svetu in 6 besed (malemu) domu (domovini). Vseh 6 besed v svetovni smeri je iz orientalskega kulturnega kroga prostora.

1. Buda mi je bil vedno najbližji med svetovnimi preroki in, med misleci in med znanilci prelomnih novih idej. A več o njem v posebni spisanki.

2. Zen spada v bližino Bude kot zen budizem. Kaj je zen, je težko reči. D.R. Hofstadter navaja tole : " Eno izmed temeljnih načel zen budizma pravi, da ni nobene poti k označitvi, kaj je zen." A. W. Watts pa pravi : "Posebnost zena morda lahko najbolje označimo kot določeno neposrednost."

Nedvomno pa gre pri zenu za izstop iz evropskega racionalističnega mišljenja. Zen predstavljajo v književnosti različna besedila , zlasti v obliki kratkih zgodb. V slovenščini je izšla tovrstna knjiga z naslovom : vrata brez vrat : koani in zenovske zgodbe, Ljubljana 1986.

Oglejmo si en sam primer. Mumon : Džošujev pes : Učenec je vprašal kitajskega mojstra Džošuja : "Ali ima pes naravo Bude ?" Džošu mu je odgovoril : "Mu !"

Temu kratkemu dialogu sledi obširni celostranski komentar, ki se konča takole : "Vse moči posvetite skrivnostni besedici "Mu", in ko vam bo uspelo prodreti vanjo, bo iskra vašega spoznanja razsvetlila vesolje." In še zaključnim pesem :
Pes in Buda narava
to je resno in težko vprašanje.

V hipu si mrtev,
preden rečeš da ali ne.

3. Nirvana : Po SSKJ III je nirvana : 1. v budizmu stanje, v katerem izginejo vse želje in zavest o sebi. (opomba : torej nekako nebivanje ali izginotje dela v celoti) -
in 2. (književnostna raba pojma nirvana) : blaženost, mir (opomba : torej nekako idealno stanje zavesti).

Pritegujeta me še ^{v2}rdno obe pomenski različici.

4. Tao : gre⁺za temeljno in skrivnostno počelo v kitajski filozofiji. V slovenščini imamo prevod knjige filozofa Lao Ceja Tao te king :

knjiga izrekov. Po iracionalnosti je tao blizu zenu. Začetek 1. izreka : Če tao izreči je moč,
večni ni Tao.
Če ime imenovati je moč,
večno ni Ime.

5. Om : gre za skrivnostni vesoljski (bolje : vesoljni) glas - zlog - besedo v hindujskem izročilu. Om je tudi začetek znane mantre : Om mani padme hum.

6. Ank je staroegiptovski znak življenja. Medtem ko je začetnih 5 besed izrazito idejne narave, pa je ~~je~~ ank zame nekaj nadvse otipljiv² vega. Pred več kot 40 leti sem kovinski ank kupil blizu Keopsove

zda^j
 piramide v Egiptu in še ~~dan~~ ga vsakodnevno vidim v svoji spalnici.
 Ank je nedvomno prototip za poznejši krščanski križ, vendar ima
 ank dopolnilo v gornjem delu križa, in sicer krog ! Tako se v enem
 znaku kar dvakrat pojavita podobi celote : križ kot 4 strani sveta
 (celota) ~~in~~ ali kot križanje Materije-Energije ~~in~~ s Prostoro²m-Časom¹
 (tudi podoba Vsega), krog pa je znanje popolnosti in podoba
 večnega vračanja enakega.

* 7. Slovenija : ~~Slovenija~~ se selimo v domovino, katere ključna
 beseda je Slovenija. Povrh se s¹ pomnim⁵ s⁷ še načas slovenskega
 osamosvajanja (1990), ki je dal besedi Slovenija se dodatni pomen.

8. Triglav : ta beseda ima dvojno težo : mitološko (slovensko
 bajeslovje) in nacionalno (simbolno). Opazen je tudi pojav Triglava
 v naši književnosti, npr. Mencinger : Moja hoja na Triglav in
 Zemljičeva pesem o Triglavu moj dom, kako si ~~skrasan~~ krasan, znana po
 Aljazevi uglasbitvi in v bistvu ponarodela. Povrh je vzpon na Triglav
 nekaka slovenska romarska pot.

9. Bohinj - v tej besedi se posrečeno povezujeta narava in kultura,
 še posebej književnost. Vemo, da se Prešernova nacionalna pesnitev
 Krst pri Savici do⁹aja v največji meri ravno v Bohinju in ob Bohinjskem
 jezeru. Spomnimo se dveh verzov iz Uvoda v Krst, ko Črtomir :
 "beži tje v Bohinj, v Bistriško dolⁱⁿino,
 v trdnjavo, zidano na skalo sivo."

In še verza iz začetne stanc⁸e Krsta :

"Bohinjsko jezero stoji pokojno,
 sledi ni več vnanjega viharja."

Bohinj je povezan^{tu} tudi s Triglavom, saj je izhodišče ene od
 poti na ~~Triglav~~ Triglav.

Sam sem bil zelo navezan na Bohinj, saj sem kot gorski (in ne
 morski) tip često dopustoval v Bohinju.

lo. Glas : Tu se nacionalno povezuje s splošnim. Glas je obenem banalna stvarnost in mistična skrivnost. Je začetek sporočanja, izražanja, občutenja, je začetek besede in glasbe. Nenadkriljivo je spregovoril o glasu Hermann Broch v romanu Nedolžneži

Uvod v ta roman je Parabola o glasu.

11. Beseda. Da sledi po glasu beseda, je pričakovano : iz malega raste veliko, iz enega glasu več, ^{ali} veliko glasov. Ker je beseda temeljni element književnosti kot moje stroke, je v izboru neogibna.

12. Pesem : je večbesedna stvaritev, sestavni del pesništva kot literarnega področja. O pesništvu je napisano že ptemnogo knjig, a vedno se vračamo k izhodišču : k posamezni pesmi.

Najbolje je končati to spisanko kar z izbrano pesmijo. Z njo se vračamo k azijskemu svetu. Gre za izjemno pesem (za haiku) japonskega pesnika Macua Baša (1644-1694). Prevajalec Iztok Geister se mi držal obvezne haikujevske oblike (5 + 7 + 5 zlogov) ampak se je usmeril k bistvu. V njegovem prevodu se pesem glasi takole :

Star ribnik
glasen skok
žabe v vodo.

Pesem izjemno povezuje čas (star) in prostor (ribnik), materijo (žaba) in energijo (žabji skok), povrh pa se pridružujeta vsemu temu še glas (začetek izražanja, tudi umetnosti) in voda (izhodiščni življenjski element). Ali je mogoče več povedati s 7 besedami ?

16. SPISANKA

O kulturni zadevi iz domačega "arhiva"

V stari mapi sem lo.lo.15 na svoje presenečenje odkril gradivo o kulturni zadevi, ki mi je v spominu že precej potonila. Ker pa se mi zdi, da gre za zanimiv časovni dokument iz slovenske kulturne sfere, sem se odločil, da ~~bed~~ besedilo iz leta 1992 uporabim za novo spisanko.

Kratki uvod v staro besedilo

Od leta 1984 sem bil uradni skrbnik razstave Valentin Vodnik in slovensko razsvetljenje v Vodnikovi domačiji (dalje : VD) v Šiški. Leta 1986 sem to razstavo dopolnil še z malo razstavo od Brižinskih spomenikov do baroka (v dveh sobah VD oziroma v sobi in v sobici VD).

Obe razstavi sta omogočali vsaj skromen razgled po starejši slovenski književnosti, zlasti za šolsko rabo (organizirani obiski šolskih razredov).

Ze leta 1987 pa se je moj ~~skrbni~~ status spremenil, saj sem prešel med samostojne kulturne delavce. Po dogovoru s Slovansko knjižnico pa sem še vedno obdržal skrbstvo nad obema literarnima razstavama v VD.

Vedno sem gledal na obe razstavi kot na mali literarni muzejček, iz katerega bi lahko izšlo kaj večjega (seveda ne v razmeroma mali VD).

Hišo je upravljala Zveza kulturnih organizacij Šiška in nujne skla~~vn~~osti z upravljavci hiše nisem uspel doseči. (Vprasanje pluralizma~~int~~eressov !) Tako sem zaradi hišnih razme~~r~~ leta 1992 kot skrbnik obeh literarnih r~~z~~azstav odstopil.

62

IZJAVA

Podpisani Andrijan Lah izjavljam, da zaradi nevzdržnih razmer, v katerih sta literarnomuzejski spominski razstavi v Vodnikovi domačiji, s 1. septembrom 1992 nepreklicno odstopam kot skrbnik obeh razstav. Zaenkrat^{ret} predajam skrb za zbirki organizatorjema obeh razstav : Slovansk-ski knjižnici (za razstavo Valentin Vodnik in slovensko razsvetljenje-stvo) in Slavističnemu društvu Slovenije (za razstavo Od Brižinskih spomenikov do baroka).

Nadaljnji dogovor o usodi obeh za slovensko kulturo najbrž vendar-le pomembnih zbirk pa naj omogoči njuno normalno delovanje (ali pa morebitno ukinitve). Ker gre kar za tri ravni (občijsko, mestno in držav-no - Valentin Vodnik in starejša slovenska književnost najbrž nista zgolj hišna zadeva), spadajo pri odločanju zraven : občina Ljubljana Šiške, mesto Ljubljana in tudi ministrstvo za kulturo Republike Slove-nije. Najbolj bi bilo, da zbirki preideta iz ljubiteljske^{re} v profesional-no sfero. Najustreznejša organizacija, ki bi strokovno skrbela za obstoj in razvoj obeh razstav, pa je gotovo Mestni muzej v Ljubljani.

Ljubljana, 1.9.1992

Andrijan Lah

P.S. Obsežnejša razlaga o sedanjem položaju literarno muzejskih razstav v Vodnikovi domačiji je podana posebej.

63

RAZLAGA o razvoju in ^osedanjem položaju

literarnomuzejских zbirk v Vodnikovi domačiji

Leta 1984 je bila ⁺podprta obnovljena Vodnikova domačija (dalje VD), z njo pa tudi stalna razstava v spomin ⁺na rojenega pesnika, časnika-ja in razsvetljenškega kulturnika Valentina Vodnika. Razstavo z nazivom Valentin Vodnik in slovensko razsvetljenje je pripravil v imenu Slovenske knjižnice dr. Joža ⁺Pahnič, a jo je po realizaciji načrta predal v strokovno varstvo podpisanemu, ki je bil takrat uslužbenec Slovenske knjižnice. Leta 1986 je podpisan (v organizaciji in ob finančni pomoči Slavističnega društva Slovenije) dopolnil Vodnikovo razstavo (2 sobi) še z razstavo Od Brižinskih spomenikov do baroke (2 sobi oziroma soba in sobica), in sicer kot uvod v Vodnikovo razstavo in kot spominsko poklonitev Trubarju ob 400-letnici njegove smrti. S tem je bil - sicer v skromnih okvirih - omogočen poučno-izobraževalni razgled po starejši slovenski književnosti : od začetkov (ok. 1000) do konca ⁺razsvetljenstva (ok. 1819). Za višje razrede osnovne ⁺šole in za srednje šole omogočata omenjeni razstavi pravi kabinetni pouk za starejšo slovensko književnost. Zahtevnostna raven razstav je seveda od srednješolske navzgor in ne navzdol. Podpisan je pripravil k razstavi zgoščena tipkana vodnika, ki pa sta očitno ostala v predalu tajništva ZKO Ljčka, namesto da bi ju v lični podobi ponudili obiskovalcem.

Vodnikova D. (upravlja jo ZKO Ljčka) je za svojo poglobljeno dejavnost izbrala galerijstvo. ⁺Na hiši se je namreč pojavil napis Galerija Vodnikova D.. Nekajkratne pobude podpisanega, naj bodo na informativni deski pred hišo objavljene vse dejavnosti v hiši, so bile bob ob steno. Začelo se je načrtno zapostavljanje literarnih razstav. Predstavniki hišnega likovnega odbora gospod ⁺Ě. Krneiĉ mi je nekoĉ celo predlagel, naj bi baroĉno literarno sobico spremenili kar v skladišĉe za slike.

Zadeve so se dokončno zapletle, ko se je začela v hiši še tretja obsežna dejavnost : glasbeno šolanje. Od začetne nekajurne in nekajdnevne dejavnosti te šole je prišlo do celodnevne in celotedenske, in to v prostorih literarnih razstav ! Gre - vsaj v Sloveniji - za edinstveno "racionalno" izrebo tovrstnih prostorov; seveda pa sta ob tolikem glasbenovzgojnem razmahu postali literarni razstavi tako rekoč noteti element. Če bi bil V. Vodnik glasbenik, bi bila glasbena šola v njegovi rojstni hiši gotovo najboljša rešitev; če bi bil V. Vodnik slikar, pa bi ne bilo boljšega kot hišna galerijska dejavnost. Tako pa je vprašanje (vsaj za literarno omikane ljudi), ali je mestno izriniti iz književnikove hiše ravno književnost. Razstavne literarnomuzejске sobe so se namreč spremenile v garderobe in v skladišče glasbene opreme. Podpisani je večkrat vljudno posređoval pri predstavniku glasbene šole gospodu J. Rozmanu, a kaj več od zagotavljanja, da bo poskrbel za red oziroma vsaj za pospravljanje razmetanih stolov v sobah, se ni zgodilo. Podpisani zdej obžalujem, da sem toliko časa prenešal takšno poniževalno in prezirljivo obravnavanje literarnih razstav v VD. Sedaj veste tisto : niroljubno dogovarjanje in spoznavanje ! Sodu je izbilo dno, ko sem na neki likovni razstavi ugleđal razne likovne objekte v stekleni vitrini z Vodnikove razstave (v njej so sicer stalno razstavljene likovne upodobitve V. Vodnika) ! Gospod M. Pirker, tajnik ZKO Šiške, je gledko odgovoril, da so pač rabili vitrino za likovno razstavo, a tem pa jasno potrdil, da sta za ZKO Šiške pomembni samo likovna in glasbenovzgojna dejavnost, literarni razstavi pa naj služita zgolj kot morebitno gradivo za karkoli drugega. Nezumljivo je, da podpisani v položaju, ko ZKO kot hišna upravljavka izkazuje do literarnih razstav popolno samovoljo in brezobzirnost (premikanje vitrin, jemanje rekvizitov iz vitrin, podpiranje reda v prostorih literarnih razstav itd.), ne morem (več) opravljati vloge skrbnika teh razstav, se

nimam za to nobenih stvarnih možnosti. V svetu VD sem bil sicer uradno predstavnik za literarno(muzejsko) področje, vendar sem bil ob vseh spremembah v omenjenih prostorih (zamenjava mize z neustrezno vitrino v Vodnikovi sobi, postavitve pianina v Razsvetljensko sobo ipd.) enostavno postavljen pred izvršena dejstva. Tako je tudi moje članstvo v svetu VD enako nekoristno in nesmiselno kot moja nadaljnja strokovna (a ljubiteljska) dejavnost v VD. Ker v VD prihajam le občasno (razstavi popravljam in dopolnjujem navadno ob nedeljah, ko so prostori prazni) in ker dejansko nimam nikakršnega vpliva na urejenost literarnih razstav, mora prevzeti vso odgovornost za nastali položaj ZKO Šiška. Če vodi ta v nazivu kulturne organizacija predvsem pridobitniško politiko (kar samo po sebi ni nič slabega, kvečjemu narobe), bo pač razložila slovenski kulturni javnosti, da se literarni razstavi v VD ne izplačata, izplačata pa se galerijska in glasbenovzgojna dejavnost (ali kaj drugega). Morda pa je treba razumeti moderno podjetništvo in je zavezovanje za slovensko literaturo (in kulturo) le preživelo moraliziranje!? Tako imenovani pluralizem interesov je pač vedno navzoč, vendar je vprašanje, ali so ti interesi v konkretnem položaju vskladljivi. V Vodnikovi domačiji gre zdaj za to, ali bo V. Vodnik v lastni hiši upoštevan in spoštovan hišni gospodar ali pa zanemarjan in neobdobjen potreba podnajemnik. O tem naj sklepajo forumi, omenjeni v Izjavi, stvarno rešitev pa vidim v profesionalnem vodenju in nadzoru obeh razstav (npr. Ljubljanski Muzejski muzej).

Za konec naj še omenim, da je VD (kot ena redkih slovenskih hiš je bila obdelana v znani zbirki Kulturni in naravni spomeniki Slovenije) imeniten in vabljiv objekt za t.i. kulturni turizem in da jo velja obravnavati tudi v tem širšem smislu.

Ljubljana, 1.9.1992

Andrijan Lah

17. SPISANKA

Ob imenitni knjigi šal (vicev) o komunističnih režimih

"Faustov zakon se glasi : slabši kot so časi, boljši so vici."
(Ernst Röhl, v pogovoru z avtorjem)

Leta 2010 je izšla v Mengšu (zalozba Ciceron) navdušujoča knjiga Bena Lewisa : Smeh in kladivo : O režimih, ki so pocrkali od smeha. Ben Lewis, britanski raziskovalni novinar in umetnostni kritik, se je lotil v 1. desetletju novega stoletja terenske raziskave komunističnih vicev v Rusiji in v nekdanjih vzhodnoevropskih komunističnih državah. Iz daljše raziskave je izšla komentirana knjiga šal, ki je izšla v originalu leta 2008. Slovenski prevod te knjige je bil torej razveseljivo hiter.

Avtor se je zavedal, da bralci v Zahodni Evropi zaradi premajhne zgodovinske razgledanosti le stežka sledijo družbenim in političnim šal v njim tujih političnih razmerah. Tako se je odločil, da je izbor šal povezal z daljšimi komentarji, kar se kaže kot najprimernejša rešitev.

Ko sem knjigo prebiral prvič, sem se smejal ali kar krohotal do solz. (Pozneje sem opazil, da komunističnim simpatizerjem sale niso bile smešne !) Se vedno pa se odlično zabavam, ko prebiram kake odlomke iz knjige. Avtorstvo o vicev je skrivnostno in nerazjasnjeno (zaradi pretečega zopora je to razumljivo), a tudi širjenje političnih šal je bilo zelo nevarno. Povprečna kazen za pripovedovanje političnih šal v Sovjetski zvezi je bilo 5 let gulaga. Tu že lahko navedemo prvi vic za ilustracijo :

"Belomorski kanala so kopali na eni strani tisti, ki so vice pripovedovali, na drugi strani pa tisti, ki so te vice poslušali."

Avtor je nabral veliko šal o "navadnem" življenju prebivalcev Sovjetske zveze in njenih satelitskih držav. Mnogo šal pa obravnava režimske voditelje : Lenina, Torockega, Stalina, Hruščova, Breznjeva, Ceausescuja idr. Značilno je, da je avtor izpustil iz svoje obravnave Jugoslovajijo in njene voditelje, očitno zato, ker Jugoslavija ni bila vključena v Varšavski pakt.

Knjiga je razdeljena v naslednja poglavja :

1. Smeh pod Leninom, 2. Stalinov zlobni krohot, 3. Nacistični vici proti komunističnim, 4. Vzhodni blok, 5. Zlata doba komunističnih vicev, 6. Stagnacija šal, 7. Zalosten kobec, 8. Brez heca.

Iz obsežnega gradiva je moral avtor marsikaj izpustiti, Posvetil pa se je tisti tematiki, ki jo je želel izpostaviti.

V nadaljevanju bom sam izpostavil nekaj zglednih primerov.

Iz Predgovora : Razmeroma "nedolžni" vic je tale : " Žid na smrti postelji izrazi rabinu svojo poslednjo željo, da bi rad postal član komunistične partije, "saj je ~~bolje~~ vsekakor bolje, da umre eden od njihovih kot pa en naš."

Iz Uvoda : Spomni na stare vice. Oglejmo si vic v obliki uganke. "Zakaj je Ceausescu priredil množično srečanje prvega maja ? Da bi videl, koliko ljudi je preživel zimo!"

Pa še ugankarski vzhodnonemški vic, dotikajoč se doziranja "svobode" : "Zakaj so volitve v Vzhodni Nemčiji vedno trajale dva dni ? Dabi se vsak državljani lahko svobodno odločil, ali bo volil v soboto ali v nedeljo."

Znani vic o razliki med kapitalizmom in med socializmom je mogoče brati na dva načina : režimsko in protirežimsko : "V kapitalizmu je izkoriščanje človeka po človeku, v socializmu pa pa ravno narobe." Za režimsko razumevanje vica zasluži državljani v socializmu polvaloox (smisel : slabi kapitalizem in dobri socializem). Bstrupeni podton pa seveda obstaja : v kapitalizmu izkorišča

2. človek 1. človeka, v socializmu pa je obratno, torej izkorišča 1. človek 2. človeka. (smisel : zamenjava izkoriščevalcev in izkoriščancev). ^{Lahko} pa bi rekli, da je tudi 2. različica režimska : saj je prav, da naš "ljudski" razred izkorišča razredne sovražnike.

Gulagi so nadvse resna tematika (spomnimo se le knjige ~~Anne~~ Anne Applebaum : Gulag : Zgodovina sovjetskih taborišč), ~~at~~ tudi gulagi so imeli svoj humor. Vzorčni gulagovski vic se glasi :

"Trije kaznjenci v gulagu se pogovarjajo, zakaj so zaprti.
Prvi pravi : Zamujal sem ^{5 MINUT} na delo, pa so me zaprli zaradi sabotaže."
Drugi pravi : Prihajal sem na delo 5 minut pred začetkom dela, pa so me zaprli zaradi špionaže."
Tretji pa pravi : Jaz pa sem hodil v službo točno, a so me ^{pri} zaprli, ker ^{da} imam zahodno uro."

Vprašanje je, ali zahodni bralec razume finesse tega vica. Vedeti bi moral, da je bilo obtoževanje ~~za~~ za sabotažo, za ^špionažo in za stike z Zahodom (s tujino) paranoična stalnica sovjetskega sodstva. Podton tega vica ^{pa} je še mnogo ^hhujši : gre za ugotovitev, da lahko režim zapre vsakogar zaradi česar koli (ali zaradi ničesar). Ker so ^{et}sovjetski oblastniki rabili ljudi za različne gradbene projekte, so morale krajevne in pokrajinske oblasti pač preskrbeti določeno ali zahtevano število zapornikov. Uradni razlogi za zapor ~~xxx~~ so postali zato malo pomembni.

Strupeni vic na način "svete naivnosti" je tale : Partijski aktivist [✓]poskuša pojasniti, kaksen bo komunizem : "Vse - ga bo v izobilju - oblek, hrane, raznoraznih potrebščin. In lahko bomo potovali na tuje."

"Oh", je vzkliknila starka, "spet bo tako kot pod carjem..."

Dvourni vic, a z vidno protikomunistično ostjo je tale :

"V sobo vstopi novi stanovalec. Stene so prazne, sama na eni je ^{bit}zabit žebelj, na tleh pa sta prislonjeni uokvirjeni fotografiji

Lenina in Tročnega. "Saj ne vem, katerega bi obesil, katerega pa postavil pred zid."

Se primer literarnega ~~xixxxx~~ črnohumornega vica :

"Kaj so bile zadnje besede Hajakovskega, preden je naredil samomor ?
"Tovariši, ne sreljajte !"

Biolog Liseenko je užival vso režimsko podporo v SZ. O njem pripoveduje tale ugankarski vic :

"Kad je izumil bodečo žico ? Lisenko, ko je kačo križal z ježem."

Nazorni ugankarski vic o primerjavi med sovjetskim in med ameriškim režimom : "Kakšna je razlika med Stalinom in Rooseveltim ? Roosevelt zbira vice, ki jih ljudje pripovedujejo o njem, Stalin pa zbira ljudi, ki o njem pripovedujejo vice."

Posrečen je tale česki vic o Rusih :

"Je res, da so česki domoljubi poklicali na pomoč Rdečo armado ? Drži, ampak poklicali so jo že leta 1939, pomoč pa je prišla šele leta 1968."

Pa pogledjmo še v vesolje.

"Kaj so glavne sestavine sovjetskega vesoljskega programa ?
Nemška tehnologija, česki uran in ruski pes,

Ne smemo pozabiti na znameniti Radio Erevan :

"Kakšna je razlika med komunističnim optimistom in komunističnim pesimistom ? Dobro vprašanje ! Komunistični pesimist trdi, da stvari ne morejo biti slabše, kot so, komunistični optimist pa je prepričan, da so lahko."

Končajmo pa z ugankarskim "pravljičnim" vicem :

"Kakšna je razlika med sovjetsko pravljico in zahodno pravljico ? Zahodna pravljica se začne : Nekoč predavnimi časi..., sovjetska pa : Nekoč v daljni prihodnosti..."

Ustvarjalci izjemno domiselnih, pomenljivih in presenetljivih šal sledijo dvema vrednotama : Resnici (~~2 ilustraciji~~ = bistveni ilustraciji življenja v totalitarnem režimu) in Svobodi (= osebni svobodni ^{enice} ustrežnosti). Tako dobimo ~~de~~ dvojje : zgoščene dokumente o času in odlične literarne izdelke.

Vrnimo se k začetnemu citatu : ... slabši kot so časi, boljši so vici. Ta presenetljiva ugotovitev res drži. vsekakor je dejstvo, da so v demokraciji sale malo pomembne a i pa jih enostavno ni. Znano je, da je nekako sočasno z nastopom demokracije v Sloveniji prebhal izhajati edini humoristični tednik Pavliha.

Pritiskajoče totalitarne diktature se ljudje ne morejo rešati ~~zxxdxxdxxdxx~~ drugače kot s političnimi salami, ki so nekak ventil za sproščanje.

Pa se sprostimo se s sedmimi čudsi komunizma :

1. v komunizmu ni brezposelnosti.
2. Čeprav ni brezposelnosti, dela samo polovica ljudi.
3. Čeprav dela samo polovica ljudi, je petletka vedno izpolnjena.
4. Čeprav je petletkavedno izpolnjena, je nemogoče kupiti, kar potrebuješ.
5. Čeprav je nemogoče kupiti, kar potrebuješ, so vsi srečni in zadovoljni.
6. Čeprav so vsi srečni in zadovoljni, ljudje vs čas protestirajo.
7. Čeprav vsi ves čas protestirajo, dobi isti režim na vsakih volitvah 99,9 % glasov.

Dajmo zaključno besedo avtorju x. Po njegovem pomenijo vici ljudem, ki so trpeli pod komunizmom, tole : ... "So dokaz, da je to obdobje rodilo nekaj, kar je prihajalo iz njihove človeške duše in česar na zahodu nismo nikdar imeli in česar ne bomo nikoli imeli. Vici so bili vzhodnoevropski džez, glasba zatiranih."

18. SPISANKA

Ob Möderndorfferjevi igri Evropa

Ljubljanska Drama je začela sezono 2015/2016 z igro Vinka Möderndorfferja Evropa. Ne bom se posvečal uprizoritvi, ampak zgolj nekaterim elementom iz besedila. Začeti pa kaže pri naslovu in pri oznaki (pri oznakah) igre.

Naslov Evropa bi nas lahko popeljal v mitsko zgodbo o Evropi, v zgodovino Evrope ali kar v sedanjo Evropo, v okviru slednje pa zoženo v Evropsko unijo. Ko si igro ogledamo ali jo preberemo, dileme ni več : očitno gre za naš evropski tu in zdaj.

Vendar nam besedilo močno nakazuje, da smo še vedno v (sicer modernizirani) Dolini šentflorjanski. Kakšno je torej razmerje med Evropo in med Dolino šentflorjansko ? Pri Cankarju je slo za dvojst, za nasprotje : provincialna Dolina šentflorjanska in veliki svet, tujina, Evropa... Ali se je zdaj izgubila razlika med Dolino šentflorjansko in med Evropo, saj nam avtor kaže Evropo kot Dolino šentflorjansko ? Slovenci smo se prostovoljno priključili Evropski uniji in Evropska unija je prišla k nam. Z a j gre za celoto : Evropa je razirjena Dolina šentflorjanska.

Morda p avtor misli na kaj drugega, npr. : velika Evropa je kriva, da je v mali Dolini šentflorjanski, sicer v delu Evrope, slabo stanje in nezavidljivo stanje, kot na je v obravnavani igri prikazano.

Različni protesti proti Evropi se pri nas usmerjajo v Bruselj (kot v vzporednico na nekdanji Dunaj in na nekdanji Beograd) in ne na našo evropsko vlado kot eno od evropskih vlad.

(Zadnjič sem mimogrede videl nekega protestnika s plakatom, na katerem je bila naslikana uboga Slovenija z zvezanimi rokami - pač žrtev krute in nasilniške Evrope ! Pri tem tovrstni protestniki

pozabljajo, da smo se samo Evropski uniji priključili z lastnim glasovanjem, prej pa smo bili vedno le dróbiž v igri močnejših sil in nas ni nihče vpraševal, ali v kako državo hočemo ali nočemo.)

Vprašanje je, ali bi nam bilo bolje, ko ne bi bili v Evropski uniji. Kako bi se Slovenci danes odločali anketno ali referendumsko o Evropski uniji? Na to vprašanje se ni nobenega odgovora.

Pripomnim pa lahko tole za številne begunce iz Afrike in iz Azije pa je ta "slaba" Evropa pravicata "obljubljena dežela", kot je bila za slovenske izseljence okoli 1900 Amerika (ZDA).

Opustimo zdaj opletanje z naslovom in preidimo k zelo razgibanemu podnaslovu igre : Drama s sporočilom, hudo blasfemična farsa, poetična burleska, težka evropska mora in še marsikaj.

Pa kar po vrsti : Drama s sporočilom. Najbrž bo o gledalci in bralci te igre odkrivali različna sporočila v tej igri. Glede na začetno izpoved glavne osebe Maksa (prim. lik Maksa iz Cankarjevega Kralja na Betajnovi !), glede na potek vsebine in glede na konec : Maks odhaja nekam (v domače kaje ali v tujino !?) bi lahko rekli, da se brezposelni izobraženec Maks vendar ne predaja pasivnemu čakanju na Godota, ampak se odloči za aktivno vajanje svoje sizifovske ~~skale~~ življenjske skale.

Dalje : hudo blasfemična farsa. Nasproti drame v prvi oznaki je tu farsa, torej je zdaj poudarek na komičnem. Koliko je tu blasfemičnosti, je seveda vprašanje. Smo pač dobi umanjkanja onstranskih bogov, a tudi v obilici zemeljskih "bogov".

Dalje : poetična burleska. Oznaka burleska odločno znižuje satiričnost in ostrino farse in je vezana na lahkotno poigravanje. Medtem ko sta začetni oznaki ~~smiselni~~ primerni, pa je izraz burleska glede na besedilo igre neustrezen.

Dalje : težka evropska mora. Tu smo že brez o^ztnake dramske zvrsti, ampak smo kar potisnjeni v družbeno (= evropsko) krizo = ^{mo}ro. Lahko bi rekli : poslov^lli smo se od igre in ~~xxxxxxxxxxxx~~ ^pistali pri resničnem stanju družbe, države, Evrope.

In končno : in še marsikaj. Avtor prepušča aktivnim gledalcem in bralcem, da si se sami izberejo ^tako ali drugačno oznako njegove igre.

Tretji besedilni element ^vigri je naslednji citat iz Cankarjevega Pohujšanja v do^lini sentflorjanski (2. akt, ¹⁰. prizor) :

Peter : Kdo si in kaj bi rad ?

Popotnik : Bežen popotnik, ki je zablodil !

Jacinta : Pozdravljen nama, bežni popotnik !

Peter : Kod si blodil ?

Popotnik (plane prestrašen) : Zaprite okno, zaklenite duri !

Ves kraj je poln črnih senc in strahov ! "

Ključni lik v citatu je seveda Popotnik (= prava sirota iz doline ^sentflorjanske). Peter (^glažna sirota iz doline ^sentflorjanske) vprašuje popotnika, Jacinta pozdravlja popotnika, Popotnik pa da ključni izjavi : 1. da je zablodil (prim. lik Lazarja = Slehernika v Strniševih žabah : Jaz sem zašel !) in 2. da je v tej deželi prestrašen.

Cankar si v izjavi : zaprite okno, zaprite duri ! ^pivosci poigravanje z Murnovo pesmijo Pomladanska romanca, katere prvi verz se glasi : Odprite vrata, odprite duri !

Svojo igro razdeli avtor v dva sklopa : 1. življenje, 2. težka mora, a tu^di 1. sklop je že "morast". V 2. sk^lpu se pojavi družba novodobnih šentflorjanc^{ev}, v kateri utegne postati Maks, nova sirota iz Doline šentflorjanske, njihova žrtev. Odhod Maksa z avtobusom je zatem odprti konec te od avtorja različno označene igre.

Dodati je treba še razmislek o Maksovem (in o širšem) problemu nezaposlenosti v sodobnem svetu. Maks je diplomant s področja književnosti. Jssno je, da tovrstni diplomant ne more pričakovati takojšnje zaposlitve kot urednik v založbi ali kulturni urednik pri časopisju ipd. V informacijski družbi naj bi sicer bila vsaka vednost uporabna, a množice filozofov, sociologov, kulturologov, politologov ipd. je nemogoče zaposliti na njihovem strokovnem področju. Skratka : izbrati si je treba kako drugo strokovno delo. Maks bi lahko poskusil na širnem področju šolstva, knjižničarstva, informatike, propagande ipd. Informiranje študentov o možnostih njihove zaposlitve pa bi moralo ~~gledati moralo~~ delovati že ob njihovem vpisu na fakulteto.

Da je družboslovnih izobražencev očitno preveč, pa je dejstvo in za to ne moremo kriviti niti Doline šentflorjanske niti Evrope.

Končajmo to razmišljanje ob igri Evropa s koncem pogovora z avtorjem, ki ga je opravila dramaturginja Eva Kraševac in je objavljen v Gledališkem listu k Evropi.

Na zadnje vprašanje dramaturginje : Kje vidiš realno možnost za preživetje in za vzpostavitev nove generacije ? je avtor odgovoril : V Osvobodilni fronti.

Če je bila stara OF usmerjena proti določenim okupatorjem, pa ni jasno, proti komu bo nastopila nova OF. Kakih okupatorskih čet Evropske unije pri nas ni, lahko pa proglasimo našo vlado za "kolaborantsko", saj sodeluje z EU. A namen te nove OF ostaja skrivnost. Ali naj nas nova OF "osvobodi" lastne vlade ali pa naj nas osvobodi "okupacije EU" ?!

In kaj bi iz tega nastalo ? Nekaka samostojna in samozadstna samoslovenska diktatura, katere geslo bi bilo : Apage, Evropa!?

19. SPISANKA

O mojem sodelovanju v Svetovnem ~~slo~~ slovenskem kongresu

Kot je znano, je Svetovni slovenski kongres (dalje SSK) nastal v Ljubljani sočasno z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991. Ne vem natančno, kdaj sem se vključil v to vseslovensko organizacijo, najbrž pa kar kmalu. Spominjam se številnih srečanj v hiši nasproti Glavne pošte ~~maxsx~~ ob Slovenski cesti.

Najbolj me je pritegovala v delovanju SSK politična širina, saj so se tu srečevali Slovenci z različnimi političnimi prepričanji, a s skupnim nacionalnim prizadevanjem. Razveseljivo je bilo videti, da lahko v SSK mirno in strpno sodelujeta bivši partizan (npr. Viktor Blažič) in bivši domobranec (npr. dr. Tine Velikonja). Tako usmeritev pa sta utemeljila že začetnika SSK : partizan Tabjan in domobranec Tabjan. Menil sem (in še menim), da je to edina pravilna usmeritev te organizacije in da je ločevanje na t.i. leve in t.i. desne v tej organizaciji popolnoma napačno in odveč.

Leta 1997 me je slovenski odbor SSK povabil, da bi prevzel glavno uredništvo Glasila SSK, to je četrtletnika, ki je takrat izhajal šele 2. leto. Ker se kot zavedni narodnjak rad priključim kakemu nacionalnemu projektu, sem povabilo sprejel in začel svojo uredniško vlogo s 4. številko v letu 1997. V Urednikovem nagovoru sem tudi na kratko načrtoval programsko usmerjenost svojega urejanja Glasila, s poudarkom na kulturi in na zgodovini, ki naj Slovence združujeta in ne ločujeta. Kot souredniki so bili v omenjeni številki 4/1997 podpisani : Franci Feltrin, Alenka Kopic, Jana Podobnik, Mira Šekoranja in Feliks Tavčar.

Kolikor se spominjam, sta v miru izšli še številki 1 in 2 v letu 1998. Tu pa se je začel vmešavati v uredniško delo tedanji predsednik slovenske sekcije SSK dr. Jože Bernik. Ko sem na eni od sej odbora slišal, da ima gospod Bernik neke pripombe že k začetnima

številka leta 1998 (svojih pripomb pa ni sporočil meni, ampak gospodu Feltrinu, ki je bil takrat redno zaposlen na SSK in je bil kot tak Berniku službeno podrejen), sem takoj izjavil, da ne bom prenasal vmešavanja v uredniško delo z vrha in da bom odstopil, če se bo gospod Bernik se oblastniško in cenzorsko vtičal v uredniški sposel. (Uredniški odbor Glasila SSK je bil izvoljen od širšega odbora SSK za določen čas in dr. Bernik se kljub svojemu predsedništvu ne bi smel oblastniško odločati o delovanju uredniškega odbora.)

Počilo je pri pripravi dvojne 3. in 4. številke v letu 1998. Uredniški odbor je že pripravil celotno gradivo dvojne številke za tiskarno. Takrat pa me pokliče po telefonu dr. Bernik, in to iz ZDA ! Bil sem nemalo presenečen, a ne toliko, da me je poklical, ampak da me kliče iz "zamorja". Najbolj pa me je presenetilo to, da je njegov glas zvenel tako jasno, kot da bi me kdo klical iz sosednje sobe. Nastopil pa je ukazovalno, češ naj gradivo za številko počaka, ker bo še on nekaj napisal. Vljudo sem mu razložil, da je številka pripravljena in zaključena in da bo njegov prispevek pač prišel v naslednjo številko. Vendar je kar trmasto vztrajal, jaz pa sem se navsezadnje razjezil in izjavil, da zaradi njegovega vmešavanja v delo uredniškega odbora odstopam.

Pravzaprav mi ni bilo čisto jasno, kaj je motilo gospoda Bernika pri mojem urejanju Glasila. Uzdalo se je, da je bil že prispevek Ob 120-letnici rojstva Otona Župančiča (najbrž zaradi pesmi Veš, poet, svoj dolg ?) za nj problematičen. Za zadnjo številko tega leta ~~xxxxxxx~~ 1998 pa sem napisal sestavek Ob 90-letnici ~~xxxxxxx~~ ~~xxxx~~ pesnika Ivana Roba, ki so ga got ujetega partizana ustrelili Italijani. Ali se je tu kazal politični odpor dr. Bernika (kot bivšega domobranca) do pesnika iz partizanski vrst ?! To bi bilo

izrazito ~~ne~~skladje s prvotno idejo utemeljiteljev SSK-ja. Sam pa seveda ne delam političnih razlik pri naših književnikih. Vsi so naše gore listi, razlikujejo pa se po kakovosti, o kateri ~~pa~~ naj odloča strpna strokovna ocena in ne politična opredelitev. Morda je imel gospod Bernik še kake druge pripombe, a mi jih ni sporočil.

Sam pa sem urejal vse številke vedno v soglasju z odborom in ne avtokratsko. (Dovolj má je bilo avtokratstva min cenzorstva še iz komunističnega režima.)

Skratka - po tem konfliktnem trčenju očitno različnih interesov sem se od sodelovanja s SSK poslovil, ostal pa sem zavedni narodnjak z izrazito nadstrankarsko usmeritvijo.

Da bi nazorno ilustriral svoje uredniško delovanje pri Glasilu SSK, dodajam v prilogi svoj Uredniški nagovor in vse tri Uvodnike. Vse skupaj naj deluje kot dokument določenega časa in okolja.

P. S. Če ponovno premislim, se mi zdi verjetneje, da Bernik sploh ni nameraval poslati urednistvu svojega dodatnega prispevka (časa za oddajo prispevka je imel seveda kot vsi drugi obilo : četrtletnik se pripravlja kar več mesecev !), ampak je hotel zgolj spodbuditi moj odstop. O tem, da mislim odstopiti, če se bo kd~~o~~ oblastniško vmešaval v delo uredništva, pa je bil gotovo obvesčen, saj sta bila v našem odboru kar dva člana (F. Feltrin, J. Čop), ki jima je bil službeni predstojnik v pisarni SSK-ja. Predvidevam tudi, da Berniku niso prijale moje odkrite besede v Uvodniku k zadnji številki Glasila v letu 1998, in to o našem vključevanju v Evropsko unijo in o ponižnem ravnanju naše vlade ob italijanskih zahtevah pri slovenskem vstopu v EU.

Glasnik SSK
4/1997

Potem ko sprejemam uredniško štafetno palico od spoštovanega predhodnika gospoda Feliksa Tavčarja, naj omenim nekaj svojih pogledov na urejevanje našega glasila. Le-to je dokaj mlado, saj s to številko zaključujemo šele njegov 2. letnik. Vseeno pa kaže upoštevati že dosežene izkušnje pri oblikovanju našega četrtnika, glede na finančne možnosti pa načrtovati posamezne vsebinske in oblikovne izboljšave.

Naša bistvena naloga je seveda, da smo in ostajamo glasnik in glasnik vseslovenske civilnodružbene organizacije : Svetovnega slovenskega kongresa. Najbrž ni nikoli, da sta se samostojna slovenska država in SSK rojevala sočasno. Medtem ko je slovenska država ujeta v svoje politične meje, pa SSK zlahka prehaja državne meje in s tem pomembno dopolnjuje slovensko državo v povezovanju "Slovenske cele".

Sledili bomo delovanju konferenc SSK-ja po svetu, se vračali v domače izhodišče pa se spet zvedavo ozirali po slovenskih širjavah in daljavah. Gojili bomo zgodovinski spomin in se ukvarjali z raznolikimi aktualnimi slovenskimi problemi, predstavljali bomo slovenske ustvarjalce po svetu in se ustavljali ob pomembnih jubilejih. Prihodnje leto nam prinaša 150° letnico deklaracije o Zedinjeni Sloveniji, ki je pravzaprav temelj slovenskega političnega delovanja do naših dni.

Ob družinski, krajevni, pokrajinski in domovinski pripadnosti je narod ^aenaj najpomembnejših človekovih pripadnostnih kategorij. Skrb za narodne koristi in za narodni razvoj je normalna in nujna stvar in ne kak pojav "svetega egoizma." Komunistična ideologija, ki je zapostavljala narodna vprašanja in celo naznanjala konec narodov (a sama propadla prej, preden je propadel kak narod), je propagirala megleni internacionalizem, a le-ta je bil praktično le krinka za hegemonistične nacionalizme večjih narodov : v Sovjetski zvezi je bil krinka za veleruski hegemonizem, v Jugoslaviji pa za velesrbski hegemonizem.

To razmišljanje zaključujem z željami za srečno novo leto vsem članom SSK-ja in vsem Slovencem, "ki dobro v srcu mislimo". Obdelujmo naš vrt, je dejal že Voltairov Kandid, ustrezno naše reklo pa naj bo : Lepšajmo "Naš narodni dom".

Andrijan Lah

Leto 1998 je napolnjeno s številnimi okroglimi obletnicami iz slovenskega narodnopolitičnega življenja, npr. 1848, 1868, 1908, 1918, 1928, 1948, 1988 ... ^{ker} je namen našega Glasila ob drugem tudi v gojitvi zgodovinskega spomina, se bomo tem obletnicam posvetili z več prispevki, s komentarji in z različnim gradivom. Ta številka bo v znamenju prve in druge zgoraj omenjene obletnice.

Pomlad narodov, kot večkrat označujejo leto 1848, je zbudila tudi Slovence iz večstoletnega političnega ^{spana} in nekaj naših tedanjih najbolj osveščenih mož je izrabilo dunajsko marčno revolucijo in njene dosežke (svoboda tiska, svoboda govora, svoboda zborovanja ...) za idealno zasnovane ideje o zedinjeni Sloveniji. Te ideje smemo upravičeno imeti za utemeljitev Slovencev kot političnega naroda. V 150 letih smo torej premerili pot od prvih narodnopolitičnih zahtev, podanih okorelemu, konservativnemu in povsem (vele)nemško usmerjenemu avstrijskemu cesarstvu, do samostojne države, ki pa se je znašla pred novimi pastmi ob vključevanju v širše evropske povezave. ⁱⁿ

Da je pomenska simbolika našega leta 1848 še močnejša, je prispevala tudi 1. objava Prešernove Zdravljice, naše sedanje himne (26. aprila 1848 v Kmetijskih in rokodelskih novicah in istega leta še v 5. zvezku Kranjske čbelice). Znano je, da Zdravljica (napisana že 1844) zaradi cenzurnega posega (črtanje panslavističnitice : Edinost, srca, sprava ...) ni bila uvrščena v Prešernove Poezije (1847). Mladi koroški slikar Andrej Dolinar nam je letos (ob naslonitvi na judovsko kabalo) likovno posrečeno in svojsko približal to znamenito Prešernovo pesem. Iz istega leta izhaja ^{tudi} naša belo-modro-rdeča narodna zastava (na podlagi kranjskega deželnega grba sta jo določila Anton Globočnik in Peter Kozler - ^{sednji} je še posebej znan tudi po svojem zemljevidu slovenskih dežel !).

Seveda se je treba zavedati, namkako težke zapreke so naletetele staro avstrijsko ureditev rušeče ideje o zedinjeni Sloveniji. Na prvem mestu so ji nasprotovali (vele)nemški interesi o nemškem mostu do

Jačrana preko slovenskega ozemlja. na drugem mestu pa kaže omeniti, da Slovenci tudi pri drugih podložnih avstrijskih narodih niso našli posebnega razumevanja za svoje želje in zahteve. Ti narodi (npr. Madžari, Čehi, Poljaki, Hrvati ...) so namreč postavljali svoje narodne zahteve na državno-pravni podlagi, slovenske ideje o Zedinjeni Sloveniji pa so temeljile na narodopravni podlagi. S kakršnimkoli potrjevanjem državno-pravne podlage (npr. upoštevanje tradicionalnih dežel - vojvodin : Kranjske, Štajerske, Koroške ...) pa so se ostajali Slovenci stalno ločevani.

Politično stisko ob nenehnem nemškem pritisku na naše ozemlje so skušali reševati slovenski politiki (in tudi kulturniki !) v 2. polovici 19. stoletja z jugoslovanskimi kulturnopolitičnimi povezavami (zlasti s slovenko-hrvaškim bratenjem) ali celo z meglenim vseslovanstvom (ali kar ^{ru} ~~ps~~ofilstvom), praktično oprtim na moč velike carske Rusije. O prihodnosti Slovencev kot samostojnega naroda so dvomili takrat celo nekateri znani slovenski kulturniki; znana je npr. izrek Frana Levca : "Ali bomo Pr^si ali pa Rusi."

Dokaj papirnate ideje o zedinjeni Sloveniji so dobile nov~~ga~~^o netive s slovenskim tabori (1868-1871). Zvrstilo se je 18 taborov (prvi tabor je bil v Ljutomeru - 1868), ki so bili organizirani v vseh slovenskih pokrajinah in še posebej^{no} na narodno ogroženem robnem slovenskem ozemlju. Na taborih, ki so se jih udeleževale večtisočglave množice, so nastopali slovenski politiki s poudarjenimi ~~idrijami~~^{mi} zahtevami po zedinjeni Sloveniji (to je : po upravi združitvi vseh Slovencev v okviru Avstrije oziroma Avstro-Osrske). Na kratko lahko rečemo, da ~~jax~~ so slovenske združevalne ideje postajale na taborih "meso" oziroma da so bistveno pripsevale k oblikovanju slovenskega ljudstva v politični narod.

Za konec še nekaj kulturnih obletnic. Zlasti mladoslovenski knji-
ževniki so zaslužni za nastanek kulturne zedinjene Slovenije. leta 1858
so izšla glavna levstikova pr^ozna dela : vzorna ljudska (a po svoje
tudi politična !) povest Martin Krpan z Vrha (s prozorno idejo o avs-

trsijsko-slovenskih odnosih; prim. cesar in Krpan !), potopis Popotovanje iz Litije do Čateža (z literarnim programom) in esej Napake slovenskega pisanja (z zahtevo po kritiki v javnem življenju). Od leta 1858 do 1868 je izhajala v Celovcu prva pomembnejša slovenska književna revija Slovenski glasnik (urednik Anton Janežič), leta 1868 pa začne izhajati v Mariboru ključni mladoslovenski časnik Slovenski narod (urednik sprva Anton Tomšič, pozneje Josip Jurčič). Sočasnost taborskega gibanja in začetka Slovenskega naroda pa je z našega vidika vsekakor globlje pomenljiva.

Andrijan Lah

(1) Uvodnik

Urednik upa, da so se izboljšane oblike Glasila razveselili tudi naši bralci. Pričakujemo še posamezne bralske pripombe, morda pa bi kazalo v prihodnje izpeljati tudi manjšo anketo o našem četrtletniku.

V 2. številki nadaljujemo z vsebinsko zasnovo, ki jo je izkazala že 1. letošnja številka. Po pomembnih dogodkih 19. stoletja (1848, 1868) se bomo tokrat posvetili jubilejnima letnicama 1908 in 1918.

Po političnem zatrtju taborov (1871) se je slovenska politika v zadnjih desetletjih 19. stoletja obrnila k vsakdanjemu, "drobnemu" delu za narod in za njegove pravice. Vendar so si Habsburžani in dunajski politiki, temelječi na praksi zgolj enega vladajočega naroda, to je Nemcev, pospešeno sami pripravljali propad ~~svake~~ večnarodne avstrijske monarhije. Stalno zatiranje nenemških narodov (to je večine avstrijskega prebivalstva !) je navsezadnje moralo sprožiti širši odpor proti črno-žolti monarhiji.

Leta 1878 je Avstro-Ogrska po določilih berlinskega kongresa zasedla dotedanji turški pokrajini Bosno in Hercegovino. S tem je dobila v državo še več Slovanov, obenem pa si je ustvarila napet položaj na srbski meji, da se je tudi mala imperialistična Srbija (deloma upravičeno - zaradi bosanskih Srbov) potegovala za to ozemlje. Po 30 letih (1908) je Avstrija obe omenjeni pokrajini priključila k svoji državi in s tem sprožila t.i. aneksijsko krizo. To je bil že čas, ko so rasla nasprotja med dvema blokoma evropskih imperialističnih velesil : Francije, Anglije in Rusije na eni strani ter Nemčije, Avstro-Ogrske in Italije na drugi strani.

Leta 1908 pa so tudi Slovenijo razburkali prelomni dogodki. Najprej so 13.9.1908 Nemci in nemškutarji v šovonističnem besu napadli slovenske zborovalce iz narodnoobrambne družbe sv. Cirila in Metoda, ko so le-ti prišli v Ptuj (Policija proti napadalcom ni

nast^opila !). Po nekaj dnevih so sledile množične demonstracije v Ljubljani. 18. septembra 1908 je bilo v Ljubljani veliko protestno zborovanje, razs^ržen^f množica pa je pobijala šipe na nemški Kazini in na drugih nemških poslopjih. Demonstracije so se nadaljevale še naslednja dva dneva. 20. septembra pa je skupina nemških vojakov iz 27. pešpolka pod poveljstvom poročnika Mayerja streljala na demonstrante in ubila dijaka Ivana Adamiča in strojnika Narodne tiskarne Rudolfa Lundra, več oseb pa hudo ranila. Avstrijska oblast je s svojim nadutim ravnanjem zdaj dokončno odvrnila od sebe večino Slovencev. Razhod Slovencev z Avstrijo je bil posled^e samo še vprašanje časa.

V nepodpisanem uvodniku iz Slovenskega naboda z dne 22. 9. 1908 preberemo med drugim tale pomenljivi in preroški sta^vček : "Krvava noč dne 20. ^{se} septembra ostane neizbrisno začrtana v vseh slovenskih srcih, bila je to zgodovinska noč, iz katere se mora poroditi popoln preobrat vseh razmer na Slovenskem."

Mlada slovenska generacija se usmerja v tem času večinoma že jugoslovansko oziroma srbofilske ~~(revija Omladina; 1904-1914)~~ : narodn^o-radikalna omladina (revija Omladina; 1904-1914) in preporodovci (revija Preporod ; 1912-1914).

1. svetovna vojna (1914-1918), katere povod je bilo "jugoslovansko vprašanje" (sarajevski atentat !), je dokončno razmajala okorelo monarhijo in leta 1918 se je začel razkroj Avstro-^ogrske. Njeni sestavni deli so se postopno samostojno organizirali. Že 16. avgusta 1918 je bil ustanovljen Narodni svet za Slovenijo in ^{2a} Istro; 6. oktobra je bil ustanovljen Narodni svet (Narodno vijeće) v Zagrebu (njegov predsednik je bil Slovenec Anton Korošec.). Dne 29. oktobra je bila v Zagrebu razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, torej država avstrijskih južnih Slovanov. Istega dne je bila v Ljubljani na Kongresnem trgu velika narodna manifestacija (okoli 30.000 udeležencev !). Pomembno simbolno dejanje je opravil nadporočnik (poznejši univerzitetni pro-

fesor) dr. Mihajlo Rostohar. S sabljo v roki je v imenu približno 200 slovenskih častnikov odpovedal pokorščino avstrijskemu cesarju in se izjavil za novo Državo SHS. 31. oktobra je bila imenovana prva slovenska narodna vlada (seznam njenih članov objavljamo v naslednji rubriki). Njen prvi predsednik je bil Josip Pogačnik, član SLS.

1. novembra je prevzel major Rudolf Maister (sicer tudi pesnik!) vojaško oblast v Mariboru, mariborski narodni svet pa ga je takoj imenoval za generala. Z odločno akcijo (23.11.1918) je Maister s svojimi maloštevilnimi vojaki (znameniti Maistrovi borci) razorožil in izgnal nemško varnostno stražo, dokončno pridobil Slovincem Maribor in zasedel slovensko narodno mejo na Štajerskem. Dokaj hitro se je oblikovala tudi slovenska vojska (prim. knjigo J.J. Švajncerja Slovenska vojska 1918-1919, Lj. 1990).

Država avstrijskih Jugoslovanov pa je trajala le dober mesec. Srbska politika je izsilila hitro združitev Države SHS, kraljevine Srbije in kraljevine Črne gore v kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (druga država SHS!). To se je zgodilo 1.12.1918 (prvi kralj nove države je bil dotedanji srbski kralj Peter I. Karadjordjević.).

Slovenci smo se slednjič rešili tisočletnega nemškega jarma, vendar nas je na novo prizadela izguba primorske (posledica določil imperialističnega londonskega pakta, s katerim so Angleži pridobili Italijo na stran ^{ta} ~~an~~ ~~at~~ ~~nt~~ ~~te~~). Na severu pa se je začel boj z avstrijskimi Nemci za našo severno ~~j~~ mejo (1918-1919).

Kljub vsemu pa lahko ugotovimo nekaj nedvomnih izboljšav v narodnem položaju Slovencev: postali smo konstitutivni del nove države (naziv ~~SK~~ ~~SK~~ SHS), slovenščina pa je končno le postala "vladajoči jezik" v šolah in v uradih.

Andrijan Lah

(3.)

86
Uvodnik

24-09-1998

Eno glavnih vodil našega Glasila jem, da ponuja Slovencem pozitivne združevalne ideje, povezujoče preteklost s sedanjostjo in vodeče v prihodnost. Ker nekatere ali celo številne (?) Slovence večkrat prevzemajo kompleksi majhnosti, smo to občutje v 1. številki relativizirali s presenetljivimi podatki o jezikih (s stališča, koliko ljudi govori posamezne jezike). Slovenščina je z omenjenega vidika v Evropi med 76 jeziki na 34. mestu, v svetovnem merilu pa spada kar med 5% največjih jezikov ! Torej je tu nedvomne priložnost za utrditev naše samozavesti.

V 2. številki smo se pomudili ob vprašanju vstopanja Slovenije v Evropsko zvezo. To zadevo je treba glede na nacionalne koristi vsestransko pretresati (prim. prispevek V. Vodopivca : Slovenija pred vrati Evrope). Žal pa je že naše začetno "pristopanje v Evropo" zaznamovano s servilno in s kapitulantsko politiko naše vlade in parlamenta do Italije. Kot da ni bistveno ravno to, kako gremo "v Evropo" : ali po enakopravni poti, veljavni za vse, ali pa po neokolonialističnem diktatu. Uradne krilatice o tem, da ni nobene alternative vključevanju v EZ, nenavadno spominjajo na desetletja ponavljajoče se fraze prejšnjega režima, da ni nobene alternative za edino zveličavno socialistično samoupravnό družbo ipd.

Dotaknimo se še na kratko ^{sedanjega} ~~burnega~~ govorenja in ^{prerekanja} ~~prerokovanja~~ ko t.i. spravi. Povsem jasno je, da sprave med nekdanjimi slovenskimi nasprotniki ali kar sovražniki v 2. svetovni vojni ne more doseči Državni zbor, pa četudi z večino svojih glasov. Deklarativno lahko to stvar sicer izvede, a sprava je vendarle bolj intimna, čustvena, etična zadeva. Državni zbor pa lahko marsikaj stori na pravnem področju (registracija mrtvih, imovinsko-pravna poprava krič[✓] žrtvam komunističnega terorja...) in nekaj tudi na simbolno-etičnem področju (ureditev grobišč, počastitev mrtvih, spominska znamenja ...).

Povsem druga stvar pa je državnozborna obsodba totalitarnega komunističnega režima. Glede na to, da so vse stranke v našem parlamentu demokratične (ta pridevnik ima v svojih oznakah večina strank, a tudi SLS in SNS najbrž ne nasprotujeta parlamentarni demokraciji), je čudno, da ~~ta~~ obsodba (tudi deklarativna, a državnopravno pomembna in potrebna) ni bila že opravljena. Če smo zares demokratični in liberalni, moramo nemudoma obsoditi komunizem (= komunistični režim, brezmejno oblast in nasilje komunističnih oblastnikov, brezmejne privilegije teh oblastnikov itd.), ki je protidemokratičen (čeprav slepari naivneže z ljudsko demokracijo, s socialistično demokracijo itd.) in protiliberalen (^{je}proti osebni in proti družbeni svobodi). Ali številni poslanci, ki govorijo o "gledanju v prihodnost", vendarle ne gledajo bolj v svojo politično preteklost ?!

V kontinuitetno usmerjenih medijih stalno sledimo tudi neenakemu ocenjevanju totalitarizmov oziroma odnosov do njih: dober je le proti fašizmu, medtem ko je protikomunizem sumljiv, odklanjan in obsojan. Stvar je naravnost absurdna : Slovenci nismo imeli domačega fašizma, to ideologijo smo doživljali le preko italijanske zasedbe (Primorci 20 let, Ljubljanska pokrajina 2 leti); sama italijanska zasedba pa je bila do Slovencev enako genocidna s fašizmom ali pa brez njega (dokaz za to je požig slovenskega kulturnega doma v Trstu leta 1920, ko še ni bilo fašističnega režima !). Domači komunizem pa ^{liktorsko} je vladal v Sloveniji kar 45 let in najbolj normalna stvar je, da se demokratični odpor proti totalitarizmu kaže v Sloveniji kot protikomunizem !

Oglejmo si še obdobje, ki ga ilustriramo v 3. številki Glasila (1918-1938). V Državo SHS so prišli Slovenci večinoma prepričani, da jim bo v "bratskem" objemu bolje kot pod Nemci. Vendar so se znšli le v drugi "ječi narodov". Vladajoči narod Avstrije - Nemce so zamenjali v Državi SHS Srbi. Povrh se je začela že takoj 1918

neznanska papirnata gonja o enem troedinem narodu SHS (Srbov, Hrvatov in Slovencev) in o treh "plemenih" tega naroda (S,H,S). Vsakršno slovensko samostojnost so bili žal takoj pripravljeni žrtvovati na unitarističnem beograjski oltar tudi slovenski liberalni politiki, med njimi celo ugledni slovenski pisatelj dr. Ivan Tavčar (prim. o tem knjigo Jurija Perovška : Liberalizem in vprašanje slovenstva: Nacionalna politika liberalnega tabora v letih 1918-1929, Lj. 1996). Slovensko avtonomistično politiko so torej vodile v Državi SHS le SLS in nekaj manjših strank. Unitaristična vidovdanska ustava leta 1921 je načrtovala razvoj države v smeri : ena država, en narod, en kralj. Naslednje poenotovanje civilizacijsko in kulturno tako različnih delov Države SHS pa ni moglo biti uspešno. Nasprotja so narasčala in najvidnejši izbruh leten je bil atentat velikosrbskega ekstremista Puniše Račića na hrvaške poslance v parlamentu SHS leta 1928 (ta dogodek pozneje podrobneje ilustriramo!).

Sledila je 1929 t.i. šestojanuarska kraljevsko-generalno-srbska diktatura z ukinitvijo vseh nacionalnih ("plemenskih") strank. Država se je poslej imenovala Jugoslavija. Hrvati so odgovorili na srbsko nasilje in na beograjske vladne pritisk s skrajnim nacionalizmom z ustaškim gibanjem. Potem ko je leta 1934 atentator ubil v Marseillu diktatorskega kralja Aleksandra, je postal regent v Jugoslaviji Aleksandrov bratranec knez Pavle Karadjordjević in vladal do 27. marca 1941 (do puča generala Simovića). Leta 1938 je Hitler priključil Avstrijo Nemčiji in nemške čete so se grozeče znašle na severni jugoslovanski (= slovenski) meji.

Še nekaj pomembnih slovenskih kulturnih obletnic: leta 1918 je umrl Ivan Cankar, rodilo pa se je Slovensko narodno gledališče v Ljubljani; leta 1928 je dobila Slovenija svoj radio, leta 1938 pa Akademijo znanosti in umetnosti (brez naziva : Slovenska !), istega leta sta izšla Robov Deseti brat in eden najpomembnejših slovenskih romanov Bartolov "Alamut" .

ANDRIJAN LAM

O kulturni pobudi iz domačega "arhiva"

Kadar premetavam stare mape z različnim kulturnim gradivom, vedno odkrijem kaj zanimivega, a pozabljenega. V mapi s članki in z zapiski, namenjenimi Glasilu Svetovnega slovenskega kongresa / v katerem sem sodeloval v letih 1997/1998, sem našel tudi pobudo za postavitev spomenika sloven^{sk}skemu izobražencu in publicistu iz 19. stoletja : koroškemu duhovniku Matiji Majarju - Ziljskemu.

Le-ta se je izkazal kot pravi mož v pravem času, saj je takoj bistroumno dojel možnosti marč^{ne}ne revolucije leta 1848 za nacionalni razvoj Slovencev.

Prvi nacionalno udarni članek je objavil že 29. 3. 1848 v Bleiweisovih Novicah. Obsežnejši problemski članek z naslovom "Kaj Slovenci terjamo" pa je objavil v prilogi Bleiweisovih Novic 10. maja istega leta. v tem članku je zgoščeno predstavljena ideja Zedinjene Slovenije.

V nadaljnjem objavljam svoj čl^{an}anek o Majarju iz leta 1998 (ob 150-letnici t.i. "pomladi narodov").

Matiiji Majarju-Ziljskemu - spomenik !

Država mora skrbeti ne le za svojo politično in gospodarsko krepitev in rast, ampak tudi za svoje utemeljevanje in potrjevanje na idejno-simbolni ravni. Slovenija kot mlada država ima v gospodarstvu t.i. prehodne težave, na simbolnem področju pa kar začetne težave (prim. že negotovosti z zastavo in z grbom).

Slovenci kot narod imamo res kar dolgo zgodovino, okoli 1500 let (če pa pristanemo na avtohtonistično teorijo, je teh let še toliko več). Vendar je za naše utemeljevanje zgodnjesrednjeveška karantanija nekam predleč v preteklosti, državna tradicija Koroške, ki bi nas res lahko vodila do leta 1918, pa je bila zaradi tamkajšnje nemško-slovenske razdeljenosti - alix bolje : nemške večinskosti - za Slovence malo uporabna. Tudi s prekratko vladavino Celjskih grofov v 15. stoletju in z bežnimi Ilirskimi provincami na začetku 19. stoletja se ne moremo kaj dosti pomagati.

Tako je res najboljša utemeljitvena letnica za začetek pripravljanja slovenske države šele 1848, t.i. pomlad narodov v Evropi. Dunajska marčna revolucija je imela prevladujoče meščansko-osvobodilne ideje, potegnila pa je za seboj tudi kmete, pričakujoče ukinitve fevdalnih bremen; manj pa je nemškemu nacionalistom ustrezala takratna osvobodilna gibanja avstrijskih (nemcem) podrejenih narodov.

Tudi Slovence je revolucija zbudila iz dolgoletne dremavosti. Ne da bi podcenjevali narodnopolitična prizadevanja drugih zavednih slovenskih izobražencev, pa moramo vendarle postaviti v ospredje dejavnost koroškega duhovnika Matije Majarja-Ziljskega. Dobrih 14 dni po začetku dunajske revolucije je Majar 29.3. v Bleiweisovih Novicah objavil pomembne programski sestavek s povsem nepolitičnim naslovom: Slava Bogu v višavah (sestavek je v celoti ponatisnjen v Kresetovi knjigi Naprej, zastava slave, Celje 1990).

Majar se je povsem zavedal prelomnega pomena tistega političnega trenutka: "Tako imenitnega časa za vse Slovence še ni bilo, kar sonce sije, in Bog sam vé, ali kedaj kaj takega za Slovence bode. Samo nekoliko tednov je časa. Mi tega zlatiga časa ne smemo zamuditi! Ako nič ne poželimo, ali ako poželimo kaj škodljivega..., tedej je za naš narod gerb že izkopen".

Nadvse jasno in energično se je Majar zavzel za narodno enakopravnost, do katere naj bi sedaj - ustavno - prišli tudi Slovenci: "Zdaj se more začeti sreča našega naroda, zdaj moremo stopiti kakor sloboden narod med druge slobodne narode - mi vsim slobodnim narodam enaki...".

Proti koncu sestavka spregovori - ne povsem radikalno - tudi o uporabi slovenščine v Sloveniji: "... da bode nam slobodno, da moremo v Slovenii, kadarkoli hočemo in kakor hočemo, po malim v šole in v kanclije vpeljati naš slovenski jezik, da nas ne sme noben narod siliti, ptuj jezik nam nametovati". In še: "Ako zdaj zamudimo, preti našemu narodu poguba; ali pak zdaj vsi naš jezik in narodnost branimo, čaka našiga naroda gosposka sreča".

Majarjeva politična dejavnost se je še stopajevala v aprilu 1848. V kresetovi knjigi "aprej, zastava slave beremo (str. 60): "Te prve dni aprila pa je Matija Majar zbiral podpise za peticijo, ki zahteva avtonomno zedinjeno Slovenijo s posebnim deželnim zborom. Te peticije je poslal s prošnjo za morebitne spremembe in dopolnila po vseh slovenskih krajih. V nekoliko dopolnjeni obliki je to peticijo pripravil za tisk pod naslovom "Kaj Slovenci terjamo? Objavljena je bila šele 10. maja v prilogi Kmetijskih in rokodelskih M novic".

Manifest "Kaj Slovenci terjamo?" je prava temeljna listina na področju slovenskih narodnopolitičnih programov. Odlikuje se že po odločnosti v naslovu (terjamo - in ne več: prosimo cesarsko milost

na Dunaju!), sicer pa kratko in jedrnato navaja bistvene slovenske zahteve tega časa (in še desetletij po tem!). Nekoliko ponovi, nekoliko pa dopolni svoje misli iz programa "Slava Bogu v višavah".

Majarjeve zahteve, obsežene v 6 točkah, so na kratko :

1. Da se vsi Slovenci, kako naj bližnji brati, zjedini v jeden narod, in da bi imeli vsi vkup jeden slovenski zbor.
2. Slovenski jezik mora imeti v slovenskih krajih popolnoma to pravico, katero ima nemški v nemških, italijanski v italijanskih...
3. mora nam biti svobodno (frei) upeljati slovenščino v vse pisarnice in šole višje in nižje v Slovenii..., ako hočemo, kadar hočemo in kakor hočemo.
4. vsaki uradnik (Beamter) v slovenskih krajih, kateri se za naprej bode postavil v službo, mora popolnoma slovensko znati.
5. v vsakim gimnaziji v Slovenii se mora za slovenščino stolica (cathedra) ustanoviti in po konkurzu učitelj postaviti, kateri tudi ostala slov. narečja razume...
6. pri nemškem zvezu (deutschen Bund) nočemo biti, naj je, kakor hoče ... (Manifest je v celoti ponatisnjen v že omenjeni Kresetovi knjigi.)

Slovenstvo so oblasti v večnarodnih državah, v katerih je bilo dano živeti Slovencem, pojmovale kot nekako zarotniško združbo, ki se upira državno zapovedovani germanizaciji oziroma srbizaciji. Zdaj, ko je nekdej zatirano slovenstvo prišlo na oblast, se mora kar najustrezneje oddolžiti pomembnim oblikovalcem slovenske državnosti. Med temi oblikovalci ima Matija Majar-Ziljski gotovo izstopajočo vlogo. Zato : ob spominu na leto 1848 zgradimo spomenik Matiji Majarju-Ziljskemu !

Andrijan Lah

93

V 268. številki revije Misteriji (november 2015) je živel zelo zanimiv in presenetljiv pogovor Tatjane Svete z ruskim fizikom in psihologom Yurijem Yatskom (dalje Jurij Jacko). Velja si ogledati nekaj njegovih tez in izjav ter jih komentirati. Najprej pa ga je treba predstaviti, vsaj kolikor je o njem podatkov v omenjeni reviji.

Jurij Jacko živi in deluje od leta 1996 v Sloveniji. "Kot znanstvenik raziskuje meje znanosti, paraznanosti in ezoterike, svetuje podjetjem in vodi programe o osebnostnem razvoju, o medsebojni komunikaciji in o miselnih sposobnostih." Očitno ima zveze tudi z evropskim Zahodom, saj sicer ne bi uporabljal angleške transkripcije svojega imena in priimka.

Nedvomno je strokovno izstopajoč človek. Zdaj se bom podrobneje posvetil njegovim izjavam. Najprej nas preseneti glavni naslov članka, ki ga je provokativno dalo uredništvo : Islam je naravni pogled na svet (s to izjavo je potrebno pome- mizirati). Manjši naslov je : Živimo v obdobju, ko je možno spremeniti življenje (tej izjavi je mogoče pritrčiti).

Posamezne uredniško poudarjene teze članka pa so :

1. Prevelika tolerantnost dela Evrope nestabilno in neimuno na prihod bolj čvrstih in jasnih vrednot, kot jih ima izvorni islam. (!)
2. Odločitev o islamizaciji Evrope je bila sprejeta že pred več desetletji. (!!)
3. Američani v okviru geopolitike poskušajo rešiti sebe na račun potapljanja Evrope (!)
4. Zbujen človek se lahko izogne globalni politiki in se premakne na linijo dogodkov, ki najbolj odgovarja njegovemu osebnostnemu razvoju. (?!)

Pa kar h kome^{ntarjem}.

1. Ni dvoma, da je prevelika tolerantnost z nenehnim poudarjanjem človeških pravic (o kakih dolžnostih ni govora !) v končnih posledicah družbeno destruktivna. Sedanja evropska demokracija je s svojo mehkostjo nadvse ranljiva od totalitarnih sistemov, med katere spada tudi izvorni (ali sedanji radikalni, fundamentalistični) islam. Zdelo se je, da p^{re}hajamo v znanstveno družbo, v kateri bodo vere ostale v zasebni sferi. Islam dokazuje, da je to huda zmota.

Tu je treba kaj reči o evropskem krščanstvu, ki sicer formalistično deluje, a očitno nima več zadostne povezujoče vplivnosti in je zdaj v pesajočem položaju rimske uradne vere (v Jupitra in v njegove spremljajoče bogove) okoli leta 300 n.š. Vendar : ali je z islamom, obrnjenim v srednji vek, mogoče organizirati sodobno tehnološko družbo ?! Če je krščanstvo prevladovalo v znamenju Rib, ali bo res islam prevladal v znamenju Vodnarja ?!

2. Ko Jacko trdi, da je bila že pred desetletji sprejeta odločitev o islamizaciji Evrope, namiguje na nekako svetovno vlado v senci. Člane te "vlade" posrečeno imenuje lutkarj^a, saj ti nadmočni mogočnejši dejansko obvladujejo zemljane kot nemočne lutke. Tu se lahko spomnimo na knjigo Daniela Estulina Skupina Bilderberg : gospodarji globaliziranega sveta, Menges 2008.

Vendar : zakaj bi t.i. lutkarji izbrali za družbeno resitev islam, ko bi le-ta utegnil celo porušiti njihovo oblast ?!

Jackova ugotovitev, da sedanji potrošniški kapitalizem s svojo pohlepnostjo in z brezobzirnostjo do narave in do naravnih virov vodi v uničenje planeta, je v skladu s spoznanji rimskega kluba, znanimi iz zadnjih desetletij 20. stoletja.

Jacko omenja tudi drastično zmanjšanje zemeljskega prebivalstva, o čemer tudi občasno prebiramo. A kako bo to zmanjšanje

prebivalstva izvedeno s ~~za~~ vojno, s kako pandemijo, z ^enčrtnim pobijanjem po vzoru številnih genocidov ali z zapovedanim omejevanjem rojstev po kitajskem vzoru (1 otrok v družini) ?! Ideja o drastičnem zmanjšanju prebivalstva pa seveda ni v skladu z islamsko vlada^mlavo, saj islamski narodi izrazito prispevajo k povečevanju zemeljskega prebivalstva.

3. Tudi o ameriških ($\cong$ ZDA) namenih, da škodijo Evropi (= Evropski uniji) kot tekmujočemu gospodarstvu, smo že ^ubarli to in ono. Vsekakor t.i. zahodni blok (ZDA, Evropa) mi tako enoten, kot je bilo to v času t.i. hladne vojne med dvema svetovnima blokoma velesil. V političnih povezavah so možne najrazličnejše spremembe. Spomnimo se na Orwellov roman 1984 in v njem opisane nihajoče ¹dnose med tremi velesilami : : med Oceanijo (nekdanji zahodni blok), med Evrazijo (nekdanji vzhodni blok) in med Eastazijo (= Kitajsko). Nekdanja Oceanija je zdaj že tekmovalno razdeljena (ZDA - Evropska unija).

4. "očno dvomljiva je 4. teza, da se človek lahko izogne globalni politiki, pa naj bo ^uzhujen (osveščen) ali nezbujen (neosveščen).

Kot je mogoče (in potrebno) z Jackom o več stvar^eh utemeljeno polemizirati, p^a je treba nekaterim njegovim izjavam nedvomno pritrditi. Ko omenja Jacko Totalno dekadenco vrednot v Evropi (morda bi tu dodali, da je individual^uni in parcialni vrednot na pretek, a so si velikokrat povsem nasprotne !), ugotavlja, da je dopuščanje različnih vrednot že na ravni absurda. Takole pravi : "v Evropi na žalost manjšine narekujejo način življenja večine, četudi je to škodljivo večini." O tem se lahko redno seznanjamo tudi v slovenski sferi.

Jacko predvdeva (kar se do neke mere že dogaja) premik civilizacije z Zahoda na Vzhod - v Kitajsko. Zelo nazorno oriše položaj Evrope, ki je "zaspala" : "to lepo urejeno življenje je ustvarilo pogoje, da so ljudje zadovoljni, siti, imajo se dobro,

so lepo oblečeni, a so globoko, globoko duhovno zaspali. In vsi t dogodki, kot je begunska kriza in še marsikaj drugega, so le način zbujanja ljudi."

Spodbudna je naslednja Jackova misel: "Živimo v obdobju, ko se je pojavila resnična možnost spremeniti življenje. Do leta 1996 te možnosti skoraj ni bilo, bila je zelo omejena."

Na drugi strani utemeljeno problematizira tudi demokracijo, ko pravi: "Posameznik nima nobenega vpliva na to, kar počne politika, na to, kar počne gospodarstvo, pa še manj; vse v gospodarstvu je v rokah zelo majhne skupine ljudi."

Ni jasno, ali daje Jacko prednost totalitarni diktaturi, v kateri pa odloča še manj ljudi kot v demokraciji.

Ponovno problematizira Jacko globoki (družbeni) spanec: "Služba, po službi pivo, časopisi, ki vsi pišejo isto, ali televizija z nadaljejevanji, spanec, služba, za dve leti naprej že veš, kam boš šel na počitnice in kam boš počel. To je globoki spanec." Povedano res vodi v popolno pasivizacijo in v neodpornost proti terorističnemu nasilju. Ali smo še sposobni braniti lastno državo, lastno družbeno življenje?!

Od globalnih pretresov se obrne Jacko k posameznikom: "Kajti vse, kar se dogaja, je odraz človekovega notranjega sveta. Če želiš spremeniti svet zunaj sebe, spremeni sebe. Druge poti ni, jaz je ne poznam. In še: poskrbeti moramo zase (opomba: le kako?), ker ne moremo računati na evropske ~~politične~~ voditelje, da bodo poskrbeli za nas."

Jacko nas osveščujoče budi iz našega "globokega spanca". Končajmo pa z oporekanjem naslovu. Islam ni naravni pogled na svet, ampak (kot pri vseh verah) verski (= kulturni) pogled na svet.

22. SPISANKA

O vizualni zgodovini 20. stoletja

Pred nekaj leti me je obiskal stari znanec magister Nikola Krstić, doktor medicine, in mi prinesel veliko knjigo za ogled. Rekel je : "Ta knjiga te bo gotovo zanimala." Ni se motil, navdušeno sem jo prelistaval se in še. Knjiga je pravcata likovna razstava ! Ker me je izjemno priegmila, sem jo brž začel ~~re~~ propagirati pri bližnjikih in pri bližnjicah.

naj naveden nekaj podatkov o knjigi in o njenem avtorju. Likovni ustvarjalec knjige je Milorad Krstić, po rodu Srb, avtor strokovne spremne besede ~~ja~~ pa je János Kurdy Fehér, po rodu madžar. Naslov knjige je nemški : Das anatomische Theater, podnaslov knjige pa je angleski : The simultaneous Games of the 20th Century. Knjiga je izšla v sodelovanju Budimpešte in Ljubljane leta 2008. Strokovni predgovor je ~~ter~~ jezični : angleški, slovenski in madžarski. Vsi omenjeni podatki kažejo na zgledni primer t.i. globalizma.

Kratki podatki o avtorju pa so naslednji : Rojen je bil leta 1952 v Dornberku (Slovenija), leta 1975 je diplomiral iz prava na univerzi v Novem Sadu. Od leta 1989 ~~ž~~ pa živi in deluje v Budimpešti kot slikar in kot multimedijški umetnik. Imel je že vrsto razstav v evropskih mestih in prejel vrsto nagrad za svoja dela.

Že osnovna zamisel za knjigo je ~~na~~ ravse posrečena. Vsako leto 20. stoletja je avtor pospremil z ilustracijo, večinsko pa ~~n~~ z več ilustracijami. Nadaljnja domiselnost avtorja je seveda v izboru tem. Večina ilustracij je s področja različnih umetnosti : v ospredju so slikovna umetnost, književnost, gledališče, slede pa glasba, ples, film. Zvrsti se še marsikaj : od filozofije do politike.

Avtor je z blestečo imaginacijo suvereno uporabil vse mogoče likovne stile 20. stoletja, v ospredju pa so groteskni in karikaturni elementi. Ilustracij~~x~~ se začne že z letom 1900, torej še s koncem 19. stoletja. Krstić pa si ob tem letu privošči naslednji ironični komentar : Year 1900, the End of the 19th Century. The 20th Century is coming. People believe it will be the new Age - the Age of Peace and Prosperity,

Za bežno informacijo bom navedel, katere teme je avtor likovno upodobil za čas od 1900 do 1910. Začetna ilustracija (1900) je presenetljiva, a še kako smiselna in povedna. : cirkus Medrano (svet in čas sta v znamenju cirkusa !). Naslednja frapantna tema pa je reklama za francosko žganje : absint (ali ni alkoholizem pogonsko sredstvo ^{mo} ~~pozic~~ in tudi ~~ševilnih~~ umetnikov ?!). 3. tema v letu 1900 pa je s področja psihoanalize, ki je ravno v tem času začela svoje odmevno ^uvelovanje : gre za nadrealistično (sanjsko !) upodobitev Freudove knjige Razlaga sanj. 4. tema je prvi primer iz umetnosti, natančneje iz dramatike (iz gledališča) : predstavljena je Belascova igra Madame Butterfly (osnova za poznejšo znano Puccinijevo istoimensko opero).

1901 : 1. tema iz romanopisja : Thomas Mann : Buddenbrookovi.

1902 : 1. tema : M. Gorki : Na dnu (znana socialna igra.

Sledi 1. primer iz filma : G. Meliès : Potovanje na Luno.

3. ilustracija za to leto pa je namenjena knjigi nemškega ³ ~~sociologa~~ sociologa G. Simmla : Velemesta in duševno življenje.

1903 : 1. tema : Katalog jesenskega pariškega Salona,

2. tema pa je namenjena argentinskemu tangu !

1904 : To leto je v znamenju dramatike (gledališča) : 1. A.P. Čehov : Češnjev vrt - 2. F. Wedekind : Pandorina skrinjica.

1905 : Že drugič se ^{po} ~~pojavi~~ Freud. Tokrat s svojimi tremi razpravami o teoriji seksualnosti.

Sledi 1. politična tema : Lenin v Ženevi. Nato je predstavljen

1. Mickelodeon (začetni skromni kinematograf) v Pittsburghu.

Zadnja tema ~~tega~~ leta pa je likovna : Die Brücke (nemška ekspresionistična skupina).

1906 : Upodobitev tega leta je posebna. Na dveh velikih straneh knjige je likovno zabeleženo nekaj izstopajočih dogodkov leta : Oprostitev Alfreda Dreyfusa (politika) - Alberto Santos - Dumont (francoski letalec) - Rolls Royce (ameriška avtomobilska industrija) - odprtje predora Simplona - ženske politične pravice na Finskem (!) - pasja razstava v Londonu (!). Torej ilustracija raznovrstnosti leta.

1907 : spet smo v znamenju dramatike (gledališča) :

1. J.M. Synge : Vražji fant zahodne strani -

2. A. Strindberg : Sanjska igra.

1908 : 1. tema je Che stertomov roman Mož, ki je bil četrtek -

2. tema pa je posvečena gledališki teoriji E.G. Craiga oziroma njegovi reviji Maska.

1909 : Futurizem (F.T. Marinetti). Nastopu te avantgardne smeri je posvečeno kar 5 velikih strani razgibanega podobja.

1910 : 1. balet I. Stravinsk^uskega Ognjeni ptič -

2. ² roman R.M. Rilkeja : Zapiski Malteja Lauridsa Briggeja -

3. nemška likovna ekspresionistična skupina Der Sturm -

4. Vaughan Williams : Morska simfonija (glasba).

Krstić izkazuje v izboru tem svojo veliko razgledanost po umetnostnih pojavih in po najrazličnejših svetovnih dogodkih.

Raznovrstnost njegovih likovnih izpeljav pa nenehno preseneča bralce oziroma gledalce njegove knjige.

V nadaljnjem se bomo posvetili samo Krstićevim književnim simpatijam, kot se kažejo v njegovem izboru.

1912 : G. Benn : Mrtvashnica in druge pesmi

1913 : G. Apollin^maire : Alkoholi (pesmi)

- 1913 : G. Büchner : Woyzeck (drama) -
 J. London : John Barleycorn (slov. prev. 'kralj Alkohol) (roman)
 M. Proust : V Swannovem svetu (roman)
 G.B. Shaw : Pygmalion (komedija).
- 1916 : Cabaret voltaire (Zürich). Nastop dadaizma najbolj ekstremne
 avantgardne smeri (kot pri futurizmu : 5 strani !).
- G. Büchner : Dantonova smrt (drama).
- 1917 : G. Apollinaire : Tejrezijeve dojke (igra) -
- 1918 : B. Brecht : Legenda o mrtvih vojaki
- 1919 : K. Kraus : Poslednji dnevi človeštva (igra)
- 1922 : B. Brecht : Bobni v noči (igra) +
 T.S. Eliot : Pusta dežela (pesnitev)
 J. Joyce : Ulikses (roman).
 P. Eluard : Pomovitve
- 1925 : F. Kafka : Proces (roman)
 F.S. Fitzgerald : Veliki Gatsby (roman)
 E. Hemingway : Sonce vzhaja in zahaja (roman)
 E. O'Neill : Veliki bog Brown (igra)
- 1927 : H. Hesse : Stepni volk (roman)
- 1928 : D. H. Lawrence : Ljubimec lady Chatterley (roman)
- 1929 : A. Döblin : Berlin, Alexanderplatz (roman)
 E.M. Remarque : Na zahodu nič novega (roman)
- 1932 : A. Huxley : Krsni novi svet (roman)
- 1934 : H. Miller : Rakov povratnik (roman)
- 1935 : C. Odets : Zbudi se in poj (igra)
 J.L. Borges : Obča zgodovina sramote (kratka proza).
- 1936 : D. Thomas : 25 pesmi
- 1938 : J.R.R. Tolkien : Trilogija USA (roman)

- 1942 : A. Camus : Mit o Sizifu (esej)
 P. Eluard : Pesništvo in resnica (pesmi)
- 1945 : C. Levi : Kristus se je ustavil v Eboližu (roman)
- ~~1946~~ 1947 : T. Williams : Tramvaj poželenje (drama)
- ~~1948~~ 1949 : G. Orwell : ~~1984~~ (roman)
- 1950 : ~~xxxxxxxxxx~~ E. Ionesco : Plešasa^{ta} pevka (igra)
- 1952 : C. Pavese : Umetnost življenja : dnevnik 1935-1950
- 1953 : I. Fleming : ~~8~~ Casino Royale (roman)
 S. Beckett : Čakajoč na Godota (igra)
- 1954 : F. Sagan : Dober dan, žalost (roman)
- 1955 : T. Williams : M^{se}čka na vroči pločevinasti strehi (drama)
- 1956 : J. Genet : ~~Dalek~~^{kon} (igra)
 J. Osborne : Ozri se v gnevu (drama)
 A. Camus : Padec (novela)
 A. Ginsberg : Rjovenje in druge pesmi
- 1957 : J. Kerouac : Na cesti (roman)
- 1958 : H. Pinter : Zabava za rojstni dan (igra)
 S. Beckett : Poslednji trak (igra)
- 1959 : W. Burroughs : Goli obed (roman)
- 1962 : Až Burgess : Peklenska pomaranča (roman)
- 1964 : P. Weiss : Zasledovanje in usmrnitev J.P. Marata (igra)
- 1965 : S. Mrožek : Tango (igra)
- 1966 : W. Gombrowicz : Dnevnik 1961-1966
- 1967 : G. Garcia Marquez : St^o let samote (roman)
- 1972 : I. Calvino : Nevidna mesta (kratka proza)
 T. Stoppard : Skakači (igra)
- 1973 : M.A. Bulgakov : Mojster in Margareta (roman)
- 1975 : O. Fallaci : Pismo nerojenemu otroku
- 1987 : R. Wilson : Smrt, destrukcija in Detroit II (igra)
- 1992 : D. Mamet : Oleanna (igra)

Krstić je dokazal svojo razgledanost na nesvojem področju, morda pa mu je kak^literarni strokovnjak^{sk} tudi kaj svetoval.

Kako se že pol stoletja borim za svoje ime

"No, ta je pa bosa," bo rekel marsikdo ali kar vsakdo (razen kakkega mojega bližnjega družinca), "Ime smo ob rojstvu dobili in zdaj ga imamo. Le zakaj bi se bilo treba zanj boriti ?!"

Že res, a večina bralcev naslova te spisanke ne ve, da mi je ime ANDRIJAN. To pa marsikaj pove.

Začnimo pri začetku. Navedeno ime mi je dal oče po liku iz ~~vsakega~~ ^{bestnepe} zgolj načrtovanega romana Andrijan Boršič. Ko sem priromal v šoli do klasične gimnazije, sem odkril tudi grški izvor svojega imena : ANDRIAS = moški. Tudi običajnejše ime Andrej ima isti izvor. Torej vse lepo in prav, tu nobenih ni težav.

A Murphyjev zakon šari tudi po imenoslovju. V šolskih letih na vseh ravneh (od osnovne šole do ~~uni~~ univerze) se ne spominjam težav s svojim imenom. Res je trozložno ime nekako zateženo za vsakdanjo rabo, a doma so me klicali s celim imenom in ^Ine s kako krajšo obliko kot npr. Andri, Andro, Andi... Kako sem bil imenovan v dojenčkastem stanju, pa seveda ne vem.

Prva opaznejša sprememba mojega imena se je dogajala pri vojaki, ko sem bil prisilna žrtev jugoslovanske armade. Vojški kolegi z juga države so me ~~seveda~~ seveda nagovarjali Andrija, kar je hrvaška oblika mojega imena. Ob vseh mukah in ob raznoraznih težavah vojakovanja je bila izguba končnega N pri mojem imenu tako rekoč nepomembna malenkost.

Resnejše težave z mojim imenom so se pojavile, ko sem bil že v službi (v službah) in sem bil v bolj ali manj poslovnih stikih s kulturnimi ustanovami, z uredništvu revij in časnikov ali tudi s kulturniskimi posamezniki. Takrat je začel često odpa-
dati začetni N v mojem imenu in tako so se pojavljali česti Adrijani. Ne bodi len sem pri žaljivcih mojega imena vedno pisno protestiral in večkrat s protestom tudi uspel.

Iz obilice primerov bom za pouk in za zabavo predstavil le krajši izbor. Zelo se mi je vtisnila v spomin zadeva DIALOGI. Na to mariborsko revijo sem bil dakjši čas naročen (60.-70. leta 20. stoletja) in več let sem celo sodeloval v tej reviji, največ z gledališkimi ocenami. Nekaj časa je vse potekalo normalno (naslavljali so me s pavilnim imenom), nato pa se je v upravi revije nekaj obrnilo in se spremenilo. Na poslani reviji se je pojavil Adrijan. Hitro sem protestiral in misli, da bo delovalo. Zmota. Naslednja številka ponovno : Adrijan. Drugič protestiram in zagrozim, da bom odpovedal revijo, če ne bodo nehali pačiti moje imena. Brez uspeha. Tako sem odpovedal revijo in je poslej domala nisem več bral. Občudovati je trdno odločenost pošiljavca, da ne bo dopustil vmešavanja v svoje poslovne poteze.

Pozneje sem dobil po pošti nekako castno listino Slavističnega društva Slovenije, a z imenom Adrijan. Takoj sem pisno protestiral pri predsedniku tega društva. Le-ta pa - "trd, neizprosen, mož jeklen" - se ni niti opravičil za žaljivo poslanico, za katero je odgovarjal samo on, čeprav jo je gotovo natipkala njegova tajnica. Tu se lepo vidi, da doktorski naslov še ne pomeni tudi osnovne olike.

Bil sem dolgoletni sodelavec Slovenskega gledališkega muzeja in dobival sem številne dopise od te ustanove. Vse lepo in prav. Pa se je zamenjalo vodstvo ustanove, spremenil se je tudi naziv ustanove (Slovenski gledališki institut), nastopila je tudi nova tajnica - in že dobim pismo na ime Adrijan. Takojšnji protest, a tokrat uspešen. Prišlo je opavičilo in začeli so prihajati dopisi s pravilnim imenom.

Pa se sveža založniška "cvetka". Pred kratkim sporočim svoje podatke založbi Družina (zaradi pogodbe). Založba pa mi pošlje pogodbo na ime Adrijan. Protest in le minimalno tajničino opravičilo na priloženem listku.

Iz Mladinske knjige doživam dopise že dolga leta, vedno na pravilno ime. Povsem druga stvar pa so telefonske propagandistke Mladinske knjige, ki me nagovarjajo k nakupu knjig te ^{zelo} založbe. Omenjene gospe pa le ^{redko} uspejo izreči moje pravilno ime. Ne vem, zakaj ne usmerjajo v založbi ene same propagandistke na določenega človeka, saj bi bilo to obojestransko koristno. Ne, vedno se pojavlja nova oseba (mar je izredna fluktuacija pri tem poslu?!), ki ima težave z bralnostjo in pride samo do Adrijana.

Na to napačno nagovarjanje reagiram zelo različno - odvisno od razpoloženja. Kratko : tega človeka (Adrijana) na našem naslovu ni. Daljše : "Ovejte no, gospa, od kod imate to ime (Adrijan), da se bom lahko pritožil pri tistem, ki vam je moje ime ^{spalil}." Jezno : "To je vrhunec nesramn^{ost}i, da nagovarjate svoje stranke ^z njihovimi spačenimi imeni."

Ena izmed pogovornih prilog s propagandistko : spet slišim razločno Adrijan. Vprašanje : od kod imate to ime? (Predvidevam, da imajo te gospe propagandistke ^{imeni} na listih, ki jim jih dodeli založba, in da ^{nepogledujejo} v telefonske imenike!). Pa pravi gospa : Ime (Adrijan) je ^a napisano v telefonskem imeniku. Glej, glej, kaj pa, če je res kaka napaka v novem imeniku, ki ga jaz ne premorem?! Rekel sem, da bom preveril, če je res napaka v imeniku. (V napako sem močno dvomil, a saj veste : vse je mogoče!)

A gospa je medtem pogledala v imenik (hm ?) ali verjetneje v svoj seznam in uspela ^{prebrati} moje pravilno ime. Nenadoma se je pojavil Andrijan, gospa pa je nesramno trdila, da je že vseskozi govorila ^{An} Adrijan. (Tako slabega sluha pa še nimam, da ne bi razločil ^A Andr od Adr...) Da tovrstne gospe pri meni ^m nimajo poslovnega uspeha, je razumljivo.

Za ^{ce} zacetni N v svojem imenu ^A Adrijan pa se bom moral očitno boriti do svoje smrti.

Sam sem se kar precej časa ukvarjal s temo Ljubljana v slovenski književnosti, a o nezgodah v zvezi s to zadevo bom spregovoril v posebni spisanki.

Leta 2014 sem s posebnim zanimanjem in z radovednim pričakovanjem dočakal izid knjige Literarni atlas Ljubljane. Besedilo v knjigi je delo literarnega zgodovinarja dr. Marjana Dolgana, zemljepisno dopolnilo pa sta prispevali Jerneja Fridl in Manca Volk. Naš vedimo še usmerjevalni podnaslov knjige : "Zgode in nezgode 94 slovenskih književnikov v Ljubljani."

Avtorji so v knjigi razvrščeni po abecedi : od Aškerca (1) do Župančiča (94). Za vzorec, kako je Dolgan obravnaval ljubljansko življenje in delovanje književnikov, vzemimo kar Antona Aškerca. Le-ta je bil v Ljubljani prišlek, saj se je naselil v njej že kot zrel ustvarjalec. Avtor najprej obdela Aškerčevo poklicno življenje (arhivar, književnik), nato pa se pomudi pri drobnih (a še kako zamudno dosegljivih) dejstvih o lokalih, v katere je Aškerc zahajal, o stanovanjih, v katerih je bival, o njegovi bolezni, o njegovi smrti, o njegovem pogrebu in o njegovem grobu. Končni podatki pa so še : Upodobitve Ljubljane (izbor) in Spominska znamenja in poimenovanja. Skratka, dobimo temeljito sliko o celotnem življenju in o bitju književnika v njegovem ljubljanskem obdobju.

Avtorjevo pisanje je sveže, domisl³selno, večkrat primerno zaostreno in vseskozi mikavno pritegljivo. Razveseljivo je tudi (^{ne}~~ne~~ ravno za vse !) avtorjevo izkazovanje lastnega m³njenja o političnih zadevah, ko pove bobu bob in ko oporeka ⁶kostenelim estankom dirigiranega enoumja iz časa komunistične diktature. Značilni leitmotiv v knjigi je idejno-politično ocenjevanje slovenskih

književnikov, kot ga je opravljala pomembna komunistična funkcijarka Vida Tomšič.

Dolgan podrobno obdela tudi zasledovanje, preganjanje in zapornišтво slovenskih književnikov v času komunistične diktature - tu gre za dejstva, ki so leksikonsko marsikje začuda prezrta.

Navajamo nekaj ilustrativnih drobcev:

Pri PETRU BOŽIČU izvemo za pravečo črnohumorno anekdoto, kako sta skupaj s "krokarskim" kolegom Janezom Stanekom prespala na zalah in zjutraj neznansko prestrašila neko žensko, ko sta se dvigala z grbov!

Pri ANDREJU HIENGU je navedena napeta zgodba (po pripovedi Milana Ljubiciča), kako je Vitomil Zupan leta 1945 rešil Hienga iz sentviškega zaporu.

Pri MIRANU JARCU se seznanimo z drugo različico Jarčeve smrti v kočevskih gozdovih leta 1942: "Po njej so pesnika ubili partizani, ker se je z njimi sprl, nato pa so uboj prikrili tako, da so ga razglasili za okupatorjevo delo."

Pri EDVARDU KOCBEKU, ki ga niso marali ne "rdeči" ne "beli", nam avtor razkrije med drugim tudi mučne težave ob pesnikovem pogrebu, ko je oblast leta 1981 skušala preprečiti cerkveni obred.

Eden glavnih književnikov Ljubljane v svojih delih je nedvomno LOJZE KOVAČIČ. Imel je številne težave s komunističnim režimom, a Dolgan nam prikaže tudi zaplete v Kovačičevem osebnem življenju.

Posebej zanimiva je tudi biografska skica IVANA MRAKA, avtorja, ki se ni prilagajal in se ni prilagal novemu režimu.

Pretrajljiva je usoda LUDVIGA MRZELA, ki je bil zaprt med vojno (npr. Dachau) in po vojni (npr. Goli otok). Mrzelov dolgoletni zapor pa ostaja še vedno bolj ali manj skrivnost.

Zelo izstopajoča po svojem življenju in po svojem delu je bila Ljuba Prenner, ena od 5 žensk, ki nastopajo v Dolganovi knjigi

(ob njej so še : Berta Boje^{tu}, Zof^{ka} Kveder, Mira Mihelič in Lili Novy). Tudi Prennerjevo so komunisti zaprli, češ^a da ima zveze s politično emigracijo.

GREGOR STRNIŠA je bil še kot dijak klasične gimnaz^{ije} zaprt zaradi obiska emigrantskega sorodnika^v svojih delih pa je večkrat^t upodobil Ljubljano. Po lokacijah je povsem ljubljanska igra Driada.

Podro^{bno} izriše Dolgan tudi usodo NARTEJA VELIKONJE, ki so ga komunisti zaradi kritičnega pisanja o komunizmu obsodili na smrt in ga ustrelil v juniju 1945. V Reporter^{ju} z dne 16.11. 2015 preberemo lahko nekaj epilog k ~~obsodbi~~ smrtni^{obsodbi} Velikonje. V kratkem zapisu preberemo med drugim : "Vrhovno sodišče je vseh obtožb oprostilo pravniku Narteja Velikonjo, ki je ^{le} leta 1945 zaradi nasprotovanja osvobodilnemu gibanju obsojen na smrt in ustreljen. Dejanja, za katera je bil obsojen, po zakonu niso bila kazniva dejanja in v njegovem primeru je šlo za ^{tipi}č^{no} povojno obračunavanje z "razrednim sovražnikom", j~~exxxxxxxxx~~ razsodilo vrhovno sodišče."

In seveda še : VITOMIL ZUPAN. Le-ta^{izstopa} v svojem razgibanem življenj^{ju} in podolg^{em} (7-letnem) zaporu zaradi politične šale. Ljudem, kot je bil provokativni in nekomunistični Zupan, tudi udeležba v partizanskem boju ninič pomagala. Dolgan je uspel napisati o Zupanu izjemno barvito in učinkovito biografsko sliko.

Kot sem sam navdušen nad Dolganovim delom, pa se pojavljajo o Literarnem atlasu Ljubljane tudi kri^{čni} glas^{ovi}. Znana resnica je, da "de gustibus non est disputandum". Ko sem kontinuitetno usmerjeno znanko spraševal, ali ji Dolganova knjiga ugaja, je rekla, da ne in da se ^{avtor} preveč ponavlja. Sam nisem opazil takega ponavljanja (sistem se seveda ponavlja, ^{avtor} podatki^{po} so pri vsakem avtorju drugačni !), a spomnil sem se na že omenjeni leit motiv, ki pripada Vidi Tomšič ob ideološko-političnih ocenah književnikov.

A znanko je ^{luter} ~~Najbrž~~ ^l bil motila idejna usmeritev avtrja kot pa stilistično pomavljanje.

V Reporterju z dne 26.10.2015 preberemo članek Ivana ^e ~~Puga~~ z naslovom Cenzura v imenu žensk. v člaⁿku je navedeno, da se je več kot 20 združenj in 80 podpisnic in podpisnikov ^{pr} ~~pritožilo~~ na ZRC SAZU kot izdajatelju knjige Literarni atlas ~~8~~ Ljubljane zaradi diskriminacije žensk^k v omenjenem delu (le 5 književnic ob 89 književnikih). Ali ~~pa~~ je v tej premajhni ženski "kvoti" res bistvo pritožbe, pa je vprašanje. [✓] Najbrž je v ozadju Dolganovo neprizanesljivo kritično obravnavanje [✓] tazer v komunističnem ~~re~~ režimu nasploh in ^{do} ~~kar~~ ^{zadeva} književnike še posebej.

Sicer je res nekam čudno, da v času, ko ni nikjer nobenih komunistov, ni mogoče nemoteno obravnavati komunističnega totalitarizma v kritični luči. A naše razmere so pač posebne. Ostanki stare edine stranke so precej močnejši kot raznobarvno novo strankarstvo. ^t Kontinuitetni tisk obravnava [✓] komunistični jugoslovanski režim kot ne^k ~~kako~~ "dobre stare čase", in to ne glede na zločine tega režima.

Na koncu članka Cenzura v imenu žensk je navedeno tole ~~Dejan~~ Dolganovo mnenje: "Slovenci se bodo morali prej ali slej spoprijeti s svojo ^g ~~pre~~teklostjo, namesto da jo kar naprej tlačijo pod zanikrno in raztrgano ponjavo, izpod katere smrdi. Če hočejo imeti Slovenci oziroma ta država leksikone, slovarje, priročnike, zgodovinska dela in se kaj, bo morala odpreti arhive. To sprenevedanje kaže nacionalno nezrelost in varovanje tistih, ki niso spoštovali nobenih človekovih pravic. Rosa Luxemburg je hitro rentgenizirala Lenina in zapisala: [✓] ~~svoboda~~ je svoboda tistega, ki misli drugače. Ah, ta vecni [✓] ~~sarm~~ [✓] revolucije, njenih firerjev, liderjev, botrov, stricev in infantilnih obozevalcev."

25. SPISANKA

O čem je govoril Jurij Jacko leta 2013

Potem ko sem že pisal o Jackovih pogledih, kot jih je izjavljal v Misterijih leta 2015, sem si po novno ogledal še intervju Tatjane Svete z Jackom v Misterijih leta 2013 (št. 240, julij). Velja se pomuditi pri Jackovih mnenjih in jih bolj ali manj pokomentirati.

Najprej zapišimo naslov intervjuja: Kar se dogaja, ni plod zarote. To je obenem tudi odgovor na prvo vprašanje intervjuvarke. Prvi podnaslov je: Posameznik ne more spremeniti civilizacije, Jacko pa sam zaživi bolj kakovostno. (To je tista možnost, ki nam je do neke mere dana.) 2. podnaslov: Kar se zdaj dogaja, je smer razvoja, ki je bil definiran že pred več tisoč leti. (Ta Jackova trditev nas odvede v popolni družbeni determinizem: vse je že davno načrtovano, odločeno in določeno. Miselni nasledek družbenega determinizma pa je pasivizem posameznikov: saj ni mogoče ničesar storiti ~~xxxxx~~ proti toku sveta.)

Delno je sprejemljiva naslednja Jackova teza: "Naše družbe ne upravljajo strukturni mehanizmi, ampak nestrukturni mehanizmi to so mehanizmi, ki nimajo konkretnih materialnih struktur." Zanimivo je, da Jacko spet uporablja že domala pozabljeno besedo struktura, ki je bila pred desetletji pravicata moda na področju humanistike. Vprašanje pa je, ali ne delujejo t.i. nestrukturni mehanizmi vendarle s "konkretnimi materialnimi strukturami" ?!

Jacko zatem našteje 8 nestrukturnih mehanizmov (z drugimi besedami so to: bistveni elementi, sistemi, pogoji, ki odločilno vplivajo na naše življenje.): 1. Nasilje, 2. Genocid, 3. Kreditno-finančni sistem, 4. Mediji, 5. Ideologija, 6. Zgodovina, 7. Sistem vrednot, 8. Koncept, vizija.

1. Nasilje. Jacko tu vključuje vse oblike nasilja, v katero je vpleteno ~~pročje~~ ^{oroge}, to so vojne, revolucije in podobno." Tovrstno nasilje ima nedvomno materialno osnovo in nedvomni materialni rezultat. Vprašljiva je Jackova razlaga ^{o dogovoru} za vojno: "Dogovorijo se vse (opomba: kdo le? Ali vse strani v vojni?) - kdaj se bo začela, kdo se bo bojeval in koliko časa bo trajala." (Opomba: ali se zmenijo tudi to, kdo bo zmagal v vojni?!) Zanimiv pa je navedek, da je bila že pred desetletji načrtovana vojna proti terorizmu.

2. Genocid. Vojni genocid očitno prepušča Jacko svoji prvi točki. Namen genocida pa označi takole: "uničevanje genskega ~~koda~~ fonda ljudi, rušenje osnov narodov. Klasično orožje za to so alkohol, nikotin, droga, zdravila, E-ji v hrani, gensko spremenjena hrana, pesticidi, herbicidi, kem ⁱčne sledi." Tu se zastavlja vprašanje, kakšen je namen tovrstnega genocida, če imamo genocid za uničevanje ljudi. Kljub vsemu navedenemu pa se število Zemljanov nenehno večja! In še to: ali ne spada vse navedeno v sklop najuspešnejših materialnih transakcij?! Jacko navaja belski genocid nad Indijanci z alkoholom, a Indijanci so sami podlegli alkoholni omami. Ali je genocid tudi prekomerno ^rusko nalivanje z vodko?!

3. Kreditno-finančni sistem. Le-ta nedvomno ^vpliva na celotno svetovno gospodarstvo. Jacko označuje denarno gospodarstvo za novodobno obliko sužensjstva, a ^a ne predlaga kake oprijemljive rešitve. Vse stare civilizacije so že poznale denar. Ali se je sploh mogoče vrniti k pradednemu nederar ⁿemu (menjalnemu) gospodarstvu?!

4. Mediji. To poglavje začne Jacko takole: "Ljudje so prepričani, da so mediji namenjeni objektivnemu obveščanju, a to je napačno." Jackova trditev pa je napačna, ko govori o ljudeh nasploh. Moral bi reči: "Nekatweri ljudje so prepričani itd. mnogi ljudje pa gotovo niso prepričani v medijsko objektivnost, saj vedo, da so npr. podatki

v tisku najčesče cenzurirani, prirejani, frizirani, lažni. Politični tisk pa je tako ali tako razvidno enobarven, ~~xxxxxxxx~~ enosmeren, slavljen do naših in sovražen do njihovih.

Strinjam pa se z naslednjo Jackovo trditvijo : "Nikoli ni bilo in nikoli ne bo svobodnih medijev, to je pravljica." (O tej temi sem pred leti že pisal v članku : Ali obstaja novinarska avtonomija ?)

Gotovo pa je namen medijev ^{oziroma} in njihovih lastnikov in botrov, "da ~~ustvarjajo~~ in usmerjajo razvoj dogodkov ~~in~~ v družbi in da s svojim delovanjem oblikujejo prihodnost."

Oporekati kaže naslednji Jackovi trditvi : "Dejansko so prav mediji glavni sponzorji in financerji terorizma." (12) Jacko najbrž ve, da neizrazito mirno življenje ni novica, novice so katastrofe, vojne, nasilje, terorizem, skandali, kriminal... Mediji s takimi temami pritegujejo svoje bralce in gledalce, ni pa verjetno, da bi njihov molk o terorizmu prispeval h koncu terorizma.

5. Ideologija. Jacko najprej enegačeno pove : "Vse politične stranke, religije, filozofije in znanstvene doktrine so ideologije." Takoj v naslednjem stavku pa že svoj prejšnji stavek ovrže, ko pravi : "Tudi učenja Marxa in Darwina so deloma (?!) ideologija." Glej, glej, zakaj pa sta omenjena gospoda izvzeta iz celote ideologij ?! Za razlago pa poskrbi Jacko pri svoji 7. točki. Sprejemljivejši pa je naslednji Jackov stavek : "Vse ideologije in religije so zgrajene na istih načelih, glavno načelo pa je "de li in vladaj". V bistvu drži tudi Jackova misel : "vse politične stranke imajo iste cilje : oblast, denar, priljubljenost."

Jackova kritika ideologij pa zadene na naslednjo kleč : ali imamo več obstoječih in sobivajočih ideologij (demokracija) ali pa dobimo eno nasilno in ^{nestrpno} ~~vse druge~~ izključujočo ideologijo (diktatura).

6. Zgodovina. Tu pa zaide Jacko v zelo čudne subjektivne razlage. Res je le to, da zgodovino pišejo zmagovalci in da je zgodovina uporabljena za sedanje oblastniške koristi. Nenavadna in napačna pa je Jackova teza, da "6 resnični zgodovini do 15. stoletja mi že po definiciji ne moremo nič vedeti." Avtor se obnaša, kot da ne ve nič o starogrški in o rimski zgodovini, ki ju že moramo in moremo do neke mere sprejeti, čeprav sta bili ideološko pristranski in enostranski. Spet smo pri resnici, da zgodovino pišejo zmagovalci. A kaj, ko premaganci ne morejo ali ne smejo pisati zgodovine. Judovsko staro zgodovino je lahko objavil rimskokolaborant" Jožef Flavij in ne kak judovski poraženi upornik.

Povsem po svoje jo ubere Jacko pri kitajski zgodovini oziroma pri zgodovini kitajskega zidu. Trdi namreč, da so zid zgradili "tisti, ki so živeli na severu, da bi se zavarovali pred tistimi, ki so bili na jugu". "Gradili ga niso Kitajci, ampak narodi, ki so živeli na severu, da bi se branili pred Kitajci. To pa niso bili Mongoli, bili so Slovani." (!!!) Do hiperboliziranega lokalnega patriotizma manjka Jacku samo še izjava, da so zid gradili Rusi ! Neverjeto ! Zid naj bi gradila stepska plemena s svojo minimalno tehnologijo (konji, ž loki, šotori...), stara civilizacija Kitajska pa bi nemočno opazovala njihovo gradnjo !

Druga Jackova kitajska polemika je bolj sprejemljiva. Dokaj utemeljeno oporeka podatek, da so kitajski zid gradili slozi 2000 let.

vrhunec zgodovinske fantazije pa si privošči Jacko na koncu tega posloja, ko pravi : " Slovani pa imamo bolj starodavno izročilo, zgodovino kot Egipt in Sumeri." (!!!) Kar je preveč, je preveč.

~~Sistem vrednot~~ Tu pa se resno zastavlja vprašanje o strokovnosti Jackovega pisanja. Sam je naravoslovec (fizik), ukvarja se pa se neznansko samozavestno z vesoljnim družboslovjem. Res je, da za zdravorazumsko razmišljanje o družbenih vprašanjih človek ne potrebuje diplome iz družboslovja ali celo doktorata iz te stroke. Nekak razgled po zgodovini pa bi že moral imeti, če o njej umuje.

Tako pa se ukvarja s svojimi "zgoovinskimi" fantazijami o kitajskem zidu, o Slovanih (beri : Rusih !), o tem, da pred 15. stoletjem ni bilo zgodovin in zgodovinarjev... ce smo še tako naklonjeni različnim alternativnim pogledom na zgodovino, pa Jackovih samovoljnih domislic ne moremo razumevajoče sprejeti.

7. Sistem vrednot. Avtor takole uvede to temo : " Gre za npravstvenost, kat²re del so morala, k~~k~~ultura, sistem vrednot in jezik." Gre za površno besedovanje. V naslovu je Sistem vrednot, nato pa je glavna npravstvenost, pri kateri je sistem vrednot eden od njenih delov ! Ali ni npravstvenost morala ?! Ali je res jezik odvisen od npravstvenosti ?!

Sam bi izhajal iz kulture. Le-ta je širši pojem, ki vsebuje moralo (npravstvenost), sistem vrednot in jezik.

Zdaj se pojavita pri Jacku spet že omenjena Darwin in Marx, in sicer kot "ustvarjalca ~~xxxx~~ npravstvenega temelja naše družbe". In ta temelj je zmagovanje močnejših nad šibkejšimi. Slednja ugotovitev pa izhaja iz narave sveta že davno pred M~~arx~~ Darwinom in pred marxom. In zakaj je njun nauk le delno (!) ideologija (prim. 5. poglavje !)? kaj pa ~~xx~~ je njun nauk v drugem delu ? Ali ni to enostavna in naravna in družbena resnica življenja, a vendar ne nova, ampak prastara! Avtor naprti obemazanstvnikoma kar preveč, namreč, "da" sta odprla prosto pot pohlepu, ki opravičuje vojne, uničenje, kazniva dejanja..."

Spet se kaže ^pmanjkljivi Jackov razgled po zgo^o ovini in po mnogop^ovedni mitologiji. ^{le} v najstarejših mitoloških besedilih ~~xxxxxxxxxxxx~~ nastopajo pohlep, sla po bogastvu, ^{moč} ~~mo~~ denarja itd. Spomnimo se na antični izrek, da z zlatom obloženi osel preide še tako trdnjavsko obzidje, ali pa na judovsko starozavezno zgodbo, da so Judje rajši oboževali Zlato tele kot pa jezljivega in muhasta Jehovo. Nič novega pod soncem...

Jacko nam ^{zatem} ~~xxxxxxxx~~ ponud~~ix~~ nekaj pozitivitete. Takole pravi : "Smisel življenja je le v osebnem, ~~du~~ duhovnem razvoju, materialni aspekt pa nudi le pogoje za to." Kar obravnava Jacko površno, je bolj temeljito obdelal Erich Fromm v svoji knjigi Imeti ali biti.

Nakoncunpoglavjapa zaide Jacko ponovno v zgodovinsko zmedo : "Materialni smisel življenja so na^o podtaknili v 18. in v 19. stoletju in zdaj smo ujetniki tega sistema." Neverjetno ! Ali je bila vsa preteklost res idealna in ideal^oistična !?

8. Koncept, vizija. Na začetu^o tega poglavja preberemo : "Koncept razvoja določa, v kateri smeri se bo civilizacija razvijala, to je tisto, kar združuje različne narode" In že se avtor izgubi v praznem besedovanju : "Pred nekaj tisoč^o leti, ne vemo točno kdaj in kdo (!!), so imeli drugačne koncepte razvoja. (Opomba : kako drugačne, katere ?) Eden od teh ^o je bil božanski načrt, a bili so še drugi." (!?)

Kateri in kakšen božanski načrt ? Pri obilici bogov na ~~Zemlji~~ je zadeva povsem nejasna. Mitologije makazujejo bolj potek sveta kot kake božanske načrte. Kaj pa "drugi" načrti, kakšni, kateri ? Jacko se v nadaljevanju speti izgubi. Res je, da je nas koncept^o ^{razvoja} samo eden od možnih konceptov, a izpeljava te ugotovitve je presenetljiva : Jacko nam navrže reinkarnacijo !

Takole pravi : "A za to (opomba : za ogromni padec v konceptu razvoja) ne moremo kriviti naših prednikov, saj smo bili ti predniki kar mi sami, kot duše, nekoč. In zdaj moramo pojesti to juho, ki smo si jo sami skuhali v prejšnjih življenjih." (!!!)

Presenetljivo je, da se ukvarja Jacko ob znanosti tudi z okultizmom in s parapsihologijo, a kaj naj počnemo mehanico družboslovja in reinkarnacije !

Svoje čudne miselne povezave končuje Jacko podobno kot v intervjuju leta 2015 : "Posameznik ne more spremeniti civilizacije, lahko pa se sam premakne iz ene linije dogodkov na drugo linijo dogodkov, da mu ~~xxxxx~~ življenje začne potekati na bolj kakovostni, bolj smiselni ravni."

Enostavneje bi rekel takole : posameznik ne more spremeniti celotne družbe, lahko pa spremeni svoj miselni, duševni razvoj. Nenehni materialni razvoj v omejenem svetu ni mogoč (hrana, voda, energija, zrak, prostor...), mogoč pa je nenehni duševni razvoj. A tudi ta bi se končal ob propadu materialnega sveta.

Med 8 bistvenimi, usodnimi, temeljnimi elementi za naše življenje je začetnih 6 uničevalnih, destruktivnih, le 7. in 8. element sta možno gradilna, konstruktivna. Pa še v obeh zadnjih sistemih se lahko vse skupaj preobrne v destrukcijo. In nemalo dejstvo, ki nas obkrožajo (čedalje močnejši uničevalni terorizem), kaže bolj na prevlado družbene destruktivnosti kot pa na spodbudno konstruktivnost. A kaj hočemo, živimo pač v času novega

propadanja zahodnorimskega cesarstva (= sodobne evropske družbe).

26. SPISANKA

O ideološko-politični cenzuri v letu 2011

Kar nekaj mojih knjig je nastalo iz imenskega seznama ali iz tematsko usmerjenih bibliografskih podatkov. Tudi pri projektu Ljubljana v slovenski književnosti je bilo tako. Zadeva pa ima kar dolgo ozadje.

Leta 1991 sem v dogovoru z Mestnim muzejem pripravil razstavo v Kulturno-informacijskem centru Mestnega muzeja z naslovom : Ljubljana v slovenskem leposlovju od Emone do leta 1940. Razstavljenih je bilo 142 knjig na ljubljanske teme. Upoštevana sta bila 2 vidika : Ljubljana v nalogih literarnih del in Ljubljana v časovnem dogajanju. Od te razstave mi je ostal v predalu seznam razstavljenih del.

Po približno 10 letih pa me je urednica revije Ljubljana gospa Nada Sumi nagovorila (očitno se je spomnila razstave iz leta 1991), naj bi pripravil za omenjeno revijo nadaljevanje z naslovom Ljubljana v slovenski književnosti. Res sem se lotil dela in v letih 2001-2004 napisal 14 prispevkov. Uredništvu sem poslal tudi že 15. prispevek (Prešeren in Ljubljana !), a letu ni bil več objavljen, in to brez vsake uredničine razlage. (čudna ali kar nikakršna manjca !) Dejstvo pa je, da je bil tudi 15. prispevek še uredniško naročen ! Kazalo je, da je bila kulturna stran pravzaprav moteča za poslovno usmeritev revije. Nadaljevanje je tako ostalo torzo.

A zdelo se mi je škoda, da omenjene raziskave ne bi nadaljeval. Po nekaj letih sem s pregledom gradiva priromal že do 20. stoletja. Leta 2011 sem do takrat zbrano gradivo ponudil za objavo domoznanskemu oddelku Mestne knjižnice Ljubljana (Slovanska knjižnica). Menil sem, da bom sproti še dopolnjeval svoje gradivo.

Pričakoval sem, da je zbrano gradivo o Ljubljani za omenjeno ustanovo nadvse dobrodoslo, a sem se hudo motil. Nisem pomislil na to, da bi bila za strokovno tematiko o Ljubljani v slovenski književnosti pomembna ali celo bistvena idejno-politična usmeritev besedila !

Pri podpisu pogodbe sem naredel napako, ko sem podpisal, da lahko založnica moje besedilo krajša. A normalno se mi je zdelo, da bom za kako krajšanje kot avtor pač povprašan.

Že od samega začetka pogovorov z urednico gospo Zorko, ki je zastopala ustanovo, sem čutil neko nedobronamrnost pri izdaji omenjene publikacije. Kaj je bilo zadaj ? Antipatija do avtorja in do njeovega mišljenja ? Urednica je predlagala za publikacijo drug, bolj leposlovno zveneč naslov, čeprav je ravno naslov Ljubljana v slovenski književnosti najbolj informativno razlagalen. No, sem si mislil, pa naj bo, saj se bo naslov preselil v podnaslov ! Potem pa se je urednica predala preučevanju gradiva in se sploh ni več ukvarjala z menoj. Skratka, bilo ni nikakršnega uredniškega avtorskega dogovarjanja in pogovarjanja. Čez nekaj časa pa mi urednica predloži svojo verzijo publikacije, natančneje : svoj izbor mojega gradiva.

Doživel sem pravi pretres, saj se mi odkril, daje urednica izločila kar četrtnino (natančno : 50 !) avtorjev. Posamezna dela pa je črtala še pri 37 avtorjih ! V svojem življenju sem pripravil kar nekaj knjig, a še nikoli se ni zgodilo, da se mi je kak založnik ali urednik založbe cenzurno vmešaval v vsebinsko plat knjige.

Vprašanja, ki so se ob tem radikalnem ali kar brutalnem uredniškem posegu zastavila, so : zakaj je bilo treba raziskavo krajšati (ko jo je bilo ~~xxkx~~ nujno še dopolnjevati !), kako naj bi se besedilo krajšalo, kaj naj bi se v besedilu krajšalo in koliko

naj bi se besedilo krajšalo ? In ne nazadnje : zakaj za krajšanje ni bil povprašan avtor ? Urednica je zmogla na vse supaj le en sam odgovor : vzvišeno zmiganje z rameni v stilu : Roma locuta, causa finita.

Če je imela založnica npr. denarja le za 70 strani besedila, obseg mojega gradiva je bil npr. 100 strani, bi mi to dejstvo lahko na začetku dogovarjanja vljudno razložila in obenem predlagala : skrajšajte svoje besedilo za 30 strani ! Potem pa bi se zgodilo tako ali drugače : ali bi skrajšal besedilo ali pa publikacija ne bi izšla. A še vedno bi ostali pri starem reklju : clara pacta, boni amici. Po izjemnem uredničinem posegu v moje besedilo pa je bilo vsako dogovarjanje onemogočeno, obenem pa sem postal zdaj sam odločen nasprotnik izjave svojega besedila v polnoma pokvečeni podobi.

Začetni občutek nedobronamernosti se mi je po vsem tem preobrnil v očitno uredniško zlohotnost. Ali je bil glavni namen vsega skupaj ta, da publikacija sploh ne bi izšla ? Ali pa je šlo za osramotitev avtorja, če bi uredničino skrupalno oskubljeno besedilo izšlo ? Kdo ve ? Mar nekateri nastopajoči avtorji niso bili idejno-politično primerni, tako kot v komunistični diktaturi ? Skoraj gotovo pa je bila odločilna moja dokaj obrobna (manj kot ena stran !) polemika z od komunistov diktatorsko zapovedanim kulturnim molkom med 2. svetovno vojno v Ljubljanski pokrajini, (Tovrstni odlomek je bil skrbno črtan !)

Nasploh je nemogoče natančno ugotoviti, zakaj so bili črtani ravno ti in ne drugi avtorji. Ob črtanih emigriranih in ob komunističnih zapornikih najdemo tudi komunista Jožeta Moskrice ipd. Naj navedem za ilustracijo nekaj najbolj znanih imen povsem črtanih avtorjev : Evakd Flisar, Simon Gregorčič, Drago Jamničar, Vladimir Kavčič, Dragotin Kette, Edvard Kocbek, Kajetan Kovič,

Primož Kozak, Lojz Kraigner, Saša Vuga...

Po presenetljivosti se bolj izstopajo de (no črtani avtorji. Omenjam zgolj prave literarne klasike ki so uvrščeni v Zbrana Mela slovenskih pesnikov in pisateljev (v oklepajih navajam število črtanih besedil pri posameznih avtorjih) : Anton Aškerc (1), Ivan Cankar (1), Alojz Gradnik (3), Josip Jurčič (2), Srečko Kosovel (4), Fran Levstik (1), Ivan Pregelj (1), France Prešeren (4!), Josip Stritar (2), Oton Zupančič (1).

Da vodita pri črtanih besedilih ~~Prešeren~~ in Kosovel (obapo 4 črtna besedila !), pa je naravnost pre pretresljivo. Normalni bralec bi mi lahko upravičeno očital, če bi jaz - vedé ali nevedé - izpustil kako Prešernovo pesem z ljubljansko tematiko. Kaj si je privoščila ljubljanska Mestna knjižnica s slovenskimi književniki, je pravzaprav nerazumljivo, po drugi strani pa šokantno. Zgodba o izdaji (vsakdo si lahko sam izbere svojo ipomensko različico te besede) publikacije Ljubljana v slovenski književnosti se je v bistvu izkazala kot literarna srhljivka.

To povsem kaotično in nesmiselno krajšanje mojega besedila pa je izhajalo seveda iz zagate pri založnici : če bi bila črtana samo polemika s kulturnim molkom, bi se takoj videla cenzurna barva ustanove. Pri naključnem in pri daljšem krajšanju pa je ostala politična cenzura prikrita. Kakor koli že : žalostno je, da se v naši demokraciji (nekateri pravijo : v demokraciji !) ne dopušča različnih mnenj o različnih vprašanjih. Mene sploh ne zanima, kaj kdo misli o kulturnem molku, jaz le zapisujem ~~xxx~~ svoje mnenje o omenjeni zadevi. Kdor misli drugače, naj to tudi napiše. Bralcem pa ostaja razmislek, kaj je bolj sprejemljivo in kaj ne.

Zadeva je glede na večje svetovne in domače probleme tako rekoč nepomembna. Zaradi več razlogov pa se je težko strinjati

s kulturnim molkom : 1. Omenjeni ukaz je bil izrazita diktatorska oblastniska uzurpacija.

2. V času, ko so hodili proletarci delat v tovarne in uradniki v pisarne, edino kulturni delavci ne bi smeli skrbeti za ljudi kruhek s svojim strokovnim delom. Povrh so proletarci delali za nemski vojni stroj, kulturni delavci pa le za lastno prebivalstvo.

3. Ko kritiziramo nemsko ukinitve slovenskega tiska in slovenskega kulturnega delovanja ^{na} od Nemcev okupiranem slovenskem ozemlju (Štajerska, Gorenjska), ne moremo obenem hvaliti zapovedanega

kulturnega molka v Ljubljanski pokrajini samo zato, ker so ga zapovedali komunisti. (ideološko ukalupljeni ljudje ^{seveda} pa mislijo drugače.)

4. Dokazljivo je, da so imeli ljudje v Ljubljanski pokrajini od slovenskega kulturnega delovanja nedvomno nacionalno spodbudo, od kulturnega molka pa je ^{me} bi imeli.

Moram priznati, da se vedno težko razumem toliko fanatično sovraznost na ideološki ravni zaradi različnih političnih misljenj. (Nekateri ~~na~~ pri nas se vedno vojujejo 2. svetovno vojno!) Z zdaj sicer se lajko mislimo različno, za ponovno edino resnico pa bo poskrbela nova (morda kar islamska) diktatura.

Potem ko je bil moj projekt o Ljubljani v slovenski književnosti že drugič zaustavljen (od dveh ljubljanskih kulturnih ustanov!), sem se odločil, da bom ~~z~~ gradivo izdal samozaložno v enostavni obliki kot skripta. Tako je leta 2013 izšla publikacija Ljubljanav slovenski književnosti : Gradivo za tematsko raziskavo (253 strani). Gradivo pa bo treba dopolnjevati še nadalje.

Za zaključek le to : ZRC SAZU je izdala leta 2015 mojo raziskavo Ljubljana v slovenski književnosti kot elektronsko knjigo.

27. SPISANKA

O moji udeležbi v Društvu klasikov

Leta 2000 je bilo ustanovljeno Društvo klasikov, ki naj bi povezovalo nekdanje gimnazijce Klasične gimnazije in ki bi vključevalo tudi podpornike klasične kulture. Eden ~~od~~ od glavnih namenov v društvenem delovanju je bilo tudi zavzemanje za večji obseg pouka klasičnih jezikov v šolstvu. Sicer pa je bil program društva precej širok. Vseboval je pestre oblike kulturnega združevanja (predavanja, literarni nastopi, izletništvo...).

Ze od zaletka društva sem se znasel v odboru in tudi organiziral ali spodbudil več srečanj. Tako sem na 2. srečanju leta 2000 supaj s Katarino Stegnar izvedel recital Strniseve poezije z naslovom To je živa čarovnija. Na 30. srečanju (2004) pa je skupina Annas pod mojim ~~vanstvom~~ režijskim vodstvom izvedla rahlo ugledališčni recital Robovega Desetega brata (sodelavci : Katarina Glavan-Batagelj, Jana Lavtižar, Tomaž Lobe).

Leta 2003 (22. srečanje) sem predaval o slovenskem potopisju (ob predstavitvi svoje knjige Vse strani sveta).

Leta 2003 (19. srečanje) sem pripravil večer s pesnikom Toneom Pavčkom.

Istega leta sem pridobil sošolca filozofa in sociologa Jana Makaroviča za predavanje o Anaksimandru (27. srečanje).

Leta 2004 (33. srečanje) sem pripravil predstavitev knjige Antična poezija (avtor antologije : dr. Marko Marinčič se je predstavitve udeležil).

Istega leta je prebihal mandat predsedniku društva dr. Borisu Vlnu. Ker se ni več potegoval za predsedništvo, je bilo treba izvoliti novega predsednika. Nekaj odbornic me je

nagovorilo, naj kandidiram za predsednika društva. Ker so mi funkcije zoprne, sem se s težavo odločil za kandidaturo. Odločitev je temeljila na pritegljivi kulturni dejavnosti in na pričakovanju o dobrem sodelovanju z odborom.

A kaj kmalu je ~~nečisto~~ počilo. Sicer sem vedel, da je nekaj odbornic zagreto "kontinuitetnih", a sem mislil, da politična vnetost ne bo motila normalnega delovanja društva. Zapletlo pa se je ob tako malenkostni stvari (vsaj zame), da mi je se do danes to ostalomomaj razložljivo. Vse skupaj bi označil z naslovom Shakespearove igre mnogo hrupa za nič.

Za kaj je šlo? Teme naših srečanj smo izbirali sprti, kakor jih je kdo predlagal in jih je odbor sprejel. Bistven pa je bil časovni dogovor z nastopajočim gostom srečanja.

Na eni od sej odbora (sedeli smo na verandi ^{bivše} restavracije Slamič) sem predlagal zgolj to, da bi oblikovali vršni red ~~nečisto~~ za nekaj srečanj vnaprej. Sam sem takrat predlagal več svojih tem, in sicer:

Andrijan Lah: Slovenska dramatika z antično tematiko (ob svoji istoimenski knjigi).

Janko Kos: Recepcija antičnih mitov v slovenski literaturi. Preestavitev knjige Antologija antičnega govorništva (urednik dr. Brane Senegačnik).

Srečanje z dr. Janezom Arnezem (slovenski izseljenski tisk).

Srečanje s književnikom Jankom Modrom (ob njegovi 90-letnici).

Srečanje, posvečeno pesniku in prevajalcu Janezu ~~Manartu~~ Manartu (programirano za februar 2005, torej za slovenski kulturni praznik).

Zadeva je na prvi pogled povsem nedolžna in nevznemirljiva. A ne za vse! Takoj ko smo presli na točko sestanka o načrtu za nekaj srečanj vnaprej, so tri kontinuitetne odbornice zagnale tak vik in krik, kljub da jim grozijo novi turški (ali drugi) vpadi.

✓ Želel sem pomiriti ta pr^eesenetljivi izbruh strasti, a sploh nisem pripel do besede ob nezadržnem trojn^{em} kričanju. Da pa bi kričal še sam, se nisem odločil. Zakaj neki? Vendar sem razmeroma hitro reagiral: če se neda mirno zmeniti o tako drobni zadevi, potem ~~me~~ mene ni več zraven. Odbor bi lahko vendarle brez hrupa glasoval o mojem predlogu za razvrščanje tem. A imel sem vsega dovolj in sem odstopil. Od takrat ne sodelujem več z dru^{stvom} klasikov.

Sprva sploh nisem vedel, kako naj si razložim neznanski bes^{em} treh odbornic. Pri ponovnem pregledu svojih predlaganih tem pa s^{em} odkril najverjetnejše bⁱstvo konflikta: za kontinuitetne odbornice ~~je bil~~ je bil sumljiv dr. Janet Arnež, eden najpo^membnej^{ih} slovenskih kulturnih delavcev našega časa: zgo^{ovinar}, pisec, urednik, organiza^{tor}, bibliotekar, arhi^vvar, največji strokovnjak za slovenski izseljen^{ski} tisk. Vse lepo in prav, a za fanatične enostranske politi^{čne} osebe je še vedno vojni sovražnik: bil je mamreč pri domobrancih! (prim. najnovejšo nekulturno zgodbo o izbrisu imena Balantiča iz naziva kamniške knjižnice!)

Malce sumljiv je bil tudi Janko Moder (komunistični zapornik v letu 1945), manj primeren pa je bil tudi Janez Benart zaradi svoje publicistične knjige Slovenen v Srboslaviji.

Morda pa vidim ideo^{lo}ške blodnje v čudnem dogodku samo jaz, morda pa je odbornice neznansko razburilo samo razvrščanje tem?!

Stalno se mi potrjuje dejstvo, ki ga je lepo izrazil Josip Stritar v 16. Dumajskem sonetu, in sicer, da v kulturni in v politični dejavnosti "težko človeku je Slovincu biti."

28. SPISANKA

O književnosti kot o prozoru svobode

Podzavestno sem se že dolgo zavedal resničnosti naslova te spisanke. V zunanjo razvidnost o naslovnem dejstvu pa me je pred kratkim mirno potisnil ugledni kolega dr. Janko Kos, in sicer ob predstavitvi ~~xxx~~ 2. knjige svojih spominov Ideologi in ^ooprečniki.

Med drugim je povedal, zakaj se je odločil za ⁺studij književnosti, ko je razmišljal tudi o [✓]"čisti" filozofiji. Takole približno je ^{dejal}~~rekel~~: filozofija je bila takrat (okoli leta 1950) dogmatično marksistično zožena, književnost pa je ponudila več svobode. Heureka ! sem si rekel . To je res in to bo [✓]tema ene od mojih spisank. Hvala Janu [✓]za to pobudo !

Sam seveda ob svojem ^obructvstvu (nekaj let za Jankom) nisem razmišljal o svobodi pri književnosti, ker nisem [✓]imel dodatne [✓]zamišljene usmeritve. [✓]Tame je bila književnost edina zaželena izbira in z vpisom na slovensitiko in na primerjalno (svetovno) književnost je bila moja ^ousmeritev potrjena.

Kaže pa spregovoriti o različnih občutjih književnostne svobode v lastnem časovnem razvoju.

V osnovni [✓]solí (okupacija gor ali dol) se mi je ponujala bogata domača knjižnica, pri sosedu sem si izposojal popularne knjige Slovenčeve knjižnice, pri stricu Iudotu pa knjigemiz zbirke Dobra knjiga, Raznolikost knjig ^omo je omogočala občutje širne svobodnosti, saj se takrat [✓]se nisem zavedal takih ali [✓]drugačnih cenzurnih omejitev.

Značilno je, da sem omejevanje bralne svobode začutil še [✓]le po koncu vojne, ko je zavladaa [✓]komunistična diktatura. Nenadoma je namreč postal Karl May, naši generaciji mulcev [✓]moorda najpriljubljenejši pisatelj, idejno kritiziran, njegove knjige

pa so kar poniknile iz javnih knjižnic. Ali je bil razlog za Mayevo preganjanje že dejstvo, da je bil Nemec, ali še kaj dodatno spornega, takrat nisem vedel (in ~~se~~ še zdaj pravzaprav ne vem). No, ideološka preganjavica Maya ni trajala prav dolgo, saj je mladinska knjiga začela ponovno izdajati mayeva dela od približno leta 1960 dalje.

Vzporedno z izginjajočimi pustolovski Mayevih knjig pa so se pojavile ideološko propagandne knjige sovjetskih (ruskih) avtorjev, npr. Ostrovski : Kako se je kalilo jeklo in Fadejev : ~~mlada~~ mlada garda. Nasproti Mayevim zabavnim pustolovščinam po celem svetu - patetično zatezene zgodbe o ruski herojski mladini v vojnem času. Zadevaje bila se hujsa zato, ker so tudi v kinematografskih strasili ruski filmi kot npr. Sekretar rajkoma ali pa (herojska) Zoja kosmodemjanska.

Resi se, kdor se more ! Kaj mi (nam) je ostalo ? Deliti se k branju klasičnih realističnih avtorjev (saj sem bil že v gimnaziji !), katerih knjige pa so tudi v najhujšem socrealističnem času pri nas venadr izhajale.

Ogledujem si seznam zbirke Svetovni klasiki v začetnih povojnih letih. Tu so : Thackerayev Semenj ničevosti, Tolstojeva Ana Karenina in Tolstojeva Kavkaske povesti, Gogoljeve Mrtve duše, Saltikov-Sčedrin : Gospoda Golovljovi, novele Čehova in Turgenjewa (ruski avtorji so imeli takrat absolutno prednost - pač prijateljstvo s Sovjetsko zvezo - a nič ne dá, saj je šlo za najvišjo književno kakovost).

Dalje : Balzac : Zgubljene iluzije, Sagrinova koža, Flaubert : Vzgoja srca. Iz 19. stoletja so nas v preteklost popeljala Swiftova Gulliverjeva potovanja (18. stoletje). Naj končam nastevanje s temeljema evropske književnosti in kulture sploh : s Homerjevima epoma Iliada (1950) in Odiseja (1951), ki ju je

imenitno prevedel Anton Sovr^eš, nam, klasikom, pa ~~xxx~~ nista okogochila samo privlačnega branja, ampak tudi prevajalsko pomoč pri našem spopadanju s Homerjem pri pouku grščine.

Že ti naslovi so ponudili bralcem v nesvobodni družbi svobodni sprehod v času in v prostoru. Opazno pa je bilo zelo omejeno prevajanje književnih del iz "zahodnega bloka" in iz 20. stoletja. Sprehodimo se po vzorčnem pregledu prevodov iz novejši zahodne književnosti (spomin^o se na Zahoda kot takratnega kapitalističnega "nazadnjaštva" in Vzhoda kot propagiranega soci^alističnega "naprednjaštva"!). Za izhodišče sem vzel v roko Bibliografijo DZS 1945-1965 (DZS je bila takrat najuglednejša slovenska založba).

Že leta 1950 je izšel družinski roman Američanke Taylor Caldwell Dinastija smrti (o kapitalistični oboroževalni industriji), sledil ji je ameriški nobelovec, kritični realista Sinclair Lewis z romanoma Kraljevski Kingsblood (ameriški rasizem), 1952, in Babbitt (roman o povprečnem Američanu), 1953. Bolj razvesseljiv je bil izbor Hemingwayevih novel z naslovom Starec in morje, 1955. Istega leta smo dobili v prevodu tudi prvo delo Jamesa Joycea, novele Ljudje iz Dublina. In istega leta je izšel še roman Hermana Wouka Upor na ladji Caine. Iz angleške književnosti naj navedem še prijazen roman J.B. Priestleya Pojo naj ljudje, 1952, iz ameriške književnosti pa odlični vojni roman Normana Mailerja Goli in mrtvi, 1958, in modernistični roman nobelovca Williama Faulknerja Divje plame, 1959.

Kaj pa smo dobili prevedeno iz drugih nacionalnih literatur? Nemca: Thomas Mann: Buddenbrookovi (propadanje meščanske družine), 1957, in Kasimir Edschmid: Simon Bolivar (revolucionar iz Južne Amerike), 1959.

Francos: Andre Malraux: Upanje (španska državljanska vojna), 1957.

Od Italijanov so imeli prednost ^{ed} neorealisti : Elio Vittorini : Ljudje in neljudje, 1956, Ignazio Silone : Prgišče robidnic, 1958, in Lukova ^l krivnost, 1959, Vasco Pratolini : Kronikae ^e revnih ljubimcev, 1957. Ob njih še Alberto Moravia : Prezir, 1958.

50. leta so bila v dobršni meri ⁱ čas mojega univerzitetnega študija in navedena dela sem takrat ^e včinoma bral, vesel vsakega pogleda v sodobne tuje književnosti. Ker so Hrvati in Srbi ^e izdajali več prevedenih del in v glavnem prej kot Slovenci, sem takrat prebral kar precej hrvaških in srbskih knjig.

Večja odpora v prevajanju novejšega svetovnega romanopisja se je zgodila z zbirko ~~MA~~ Moderni roman (DZS) od 1958 dalje.

Navajam izbor naslovov iz 60. let :

Curzio Malaparte : [✓] Koža (2. svetovna vojna),

Alfred Döblin : Hamlet ali dolga noč gre h krcu (svojska ^m koprozicija).

John Roderigo Dos Passos : Trilogija USA (iz²raviti modernizem).

Končno tudi Marcel Proust : Iskanje izgubljenega časa I : V Swannovem svetu, 1963.

André Gide : Ponarejevalci denarja, 1964.

In še tri velika imena :

Henry Miller : Rakov povratnik, 1964. Da smo bili še vedno v Döllini šentflorjanski, priča dejstvo, da se prevajalec tega, ~~xxxxxx~~ hm, seksualno spotakljivega romana ni upal podpisati s pravim imenom in je označen kot M.V. (Bibliografija ^{ja} ga razkriva ^k kot Borisa Verbiča.)

Sledita dva imenitna romana Maxa Frischa : Stiller, 1964, in Naj mi bo ime ~~x~~ Gantenbein, 1965. Zlasti slednji roman me je izredno pritegnil s svojo presenetljivo stilno novostjo.

In za sklep še vrhunski svetovni epski dosežek, veliki roman Američana Thomasa Wolfa : O času in reki, 1965.

Prostor svobodne književnosti in književnosti kot širiteljice svobode se je kar občutno razširil preko vseh omejujočih ideoloških barier.

V omenjenem času (60. leta) sem seveda že vedel za številne oblistniške ~~expresne~~ cenzorske posege v svobodno književnost in v književno svobodnost. Iz preteklosti je bil znan katoliški (vatikanski) ~~kikir~~ Index librorum prohibitorum (od 1559, torej od časa protestantizma, do 1965). Marsikaj je bilo prepovedovano tudi v komunističnih režimih. Znano je, da so bile pri nas sumljive doma vse knjige iz našega ~~xx~~ (kapitalističnega) zamejstva (Trst, Gorica, Celovec) in še bolj knjige iz emigracije (Argentina, ZDA).

Več o tem smo prebrali leta 1998, ko je izšla knjiga Temna stran meseca : kratka zgodovina totalitarizma v Sloveniji (članek Marjana Horvata : Prepovedi in zaplembe tiskane besede v Sloveniji 1945-1990). V tej knjigi najdemo tudi obsežnejši seznam prepovedanih knjig, ki ga je pripraviло naše ministrstvo za prosveto leta 1945.

V seznamu najdemo npr. Jeana Gionoja (simpatizer vichyjskega režima ?!), Knuta Hamsuna (simpatizer nacizma), Ferdinand Antoni Ossendowski (roman Tenin !). Pri prepovednih slovenskih avtorjih je odločala predvsem katoliška usmeritev, Vinko Beličič, Janez Jalen, Mirko Javornik, Stanko Kociper, Joža Lovrenčič, Zorko Simčič, Narte Velikonja...

Ko sem v 80. letih služboval v Slovenski knjižnici, sem si z zanimanjem ogledal tamkajšnji t.i. zaprti fond knjig. Bila je pravcata zapava : tam so bile knjige o Kuradjordjevičih, pa kritične knjige o Sovjetski zvezi in o komunizmu ter knjige iz zamejstva in iz emigracije, četudi je slo za nedolžne kmečke

povesti. Med zelo pisano skupino knjig sem odkril celo zemle^{je}pisni vodnik na Visarje (najbrž zaradi verske propagande).

Se anekdota iz ~~t~~ tistega časa: V knjižnico je občasno prihajal profesor Mart^{on} Jevnikar iz Trsta, skrivnostno ^{je} pogledal okoli sebe in izvilkel iz aktovke novi zvezek ~~s~~ primorskega slovenskega ~~bi~~ografskega leksikona (PSBL), ki ga je pretuhotapil preko meje in ga je prinesel kot dar knjižnici. Tudi ta leksikon je bil namreč prepov^{eden} za vnos v Slovenijo.

80. leta so v Sloveniji že zaznamovala ~~o~~popuščanje ideološko-politične cenzure. Izšli ~~so~~ : Hofmanov roman Noč do jutra, 1981 (o Golem otoku), Zupanov roman Levitan ~~k~~, 1982, (o avtorjevem zaporu), Torkarjev roman Umiranje na obroke, 1984, (o avtorjevem zaporu). Skratka - vsi ti romani ne kažejo več komunističnega režima v prijazni, kaj šele v servilni luči.

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 so odpadle blokade do zamejcev in do izseljencev. Seznanjali smo se s številnimi avtorji, ki ~~smo~~ jih ~~do~~ takrat poznali ~~le~~ po imenih in ne po delih. Ljudje so tudi poslej lahko imeli svoje politične "resnice", a druga^ene "resni^e" niso bile več zav^rte in zat^rte.

Sama književnost ni zavezana politični resⁿici (le-ta ji v bistvu škodi), ampak umetniški resⁿici. Navsezadnje^a v književnosti ni nič manj pomembna tudi fantazija, izmišljija. In seveda se : lepota.

Kot vemo, se v književnosti (in v umetnosti sploh) menjujeta prev^alada resnice (mim^ezis, realizem, ~~n~~naturalizem) in lepote (fantazija, idealizem, romantika...), ~~za~~ obe bistveni usmeritvi pa je ključna svobodna ustvarj^alnost ~~a~~ ali ustvarjalna svoboda.

29. SPISANKA

O Vesoljskem Vseznalcu iz naših logov

V reži misteriji večkrat nastopa neodvisni raziskovalec in galaktični zgodovinar (!!)

Vladan Vauhnick (ali kar V. V.), ki ima, kot trdi, zadnja 4 leta telepatski stik z nam naklonjenimi Nezemljani (!!).

Est modus in rebus, sunt certi denique fines, so rekli stari Rimljani, mi pa bi rekli po domače : Kar je preveč, je preveč.

Ker me vedno zanimajo paranormalne zadeve, NLP-ji, vesoljci, svetovne skrivnosti, parapsihologija, Atlantida, Nostradamus itd. (s prijateljem Dusanom se resno ukvarjava z resnim znastvenikom Sitchinom, z njegovimi teorijami in z njegovimi močno verjetnimi razlagami zemeljske zgodovine), prebiram tudi pisanje V.V.-ja.

Ta V.V. pomeni "neodvisnemu raziskovalcu" morda dvakratno zmagovalstvo (Victoria, Victoria) nad naivnimi ljudmi, ki mu nasedajo, jaz pa razlagam ta V.V. kot Vesoljski Vseznalec.

Očitno nastopa V.V. širom po Sloveniji, 6. 11. 15 ob 18. uri pa je nastopil tudi v Ljubljani, in to v Konferenčni dvorani Tehnološkega parka Ljubljana, stavba B (pirliče), Tehnološki park 19. "Skromno" načrtani program je obsegal naslednje : (1). Zgodovinski pregled dogodkov v Vesolju in v Osončju (!!),

- (2.) Civilizacije nezemljanov in njihova vloga na Zemlji (!!),
- (3.) Aktualni dogodki,
- (4.) Odgovori na vprašanja poslušalcev.

Dvorana se je kar napolnila : človeška radovednost o fantastičnih zadevah je še vedno živa. Pripovedi modernih pravljicarjev pa jele treba pospremiti s primernim skepticizmom.

Predavatelj se je ~~zakaj~~ suvereno podal v vesoljska prostranstva, tako prostorska kot časovna. Ni problemov s svetlobnim ~~plet~~^{plet}, vesoljci nemoteno švigajo sem in tja. Pripovedoval je V.V. zatem o različnih vesoljcih, ki so na Zemlji ali pa se ukvarjajo z Zemljo in z Zemljani (zakaj le ?), in kazal na platnu ~~tudi~~ tudi njihove podobe (ali so mu jih poslali nezemljani ?). Mimogrede je omenil svoje telepatske zveze z nam naklonjenimi vesoljci (zakaj so nam naklonjeni ? Ali so to tisti, ki so nas "adamizirali" ?)

V.V. pa je ~~opustil~~^{opustil} bistveno : kako je prisel do stika z vesoljci oziroma kako so vesoljci vzpostavili stik z njim (zakaj ravno z njim ? Ali imajo stike tudi z drugimi Zemljani ?) in kako ti stiki z vesoljci potekajo.

Zanimivo je tudi, da V.V.-ja o tem bistvu ni nihče spraševal, tudi jaz ne, ker sem bil po 3 urah utrujen in sem imel vsega dovolj. No, poslušalci so predavatelja vzeli resno, a spraševali so ga bolj ^{o je} zemeljskih problemih kot o vesoljskih skrivnostih. A vesoljci vsekakor podrobno obveščajo V.V.-ja o zemeljskem političnem dogajanju.

V novembrski in v decembrski številki revije Misteriji (2015) se je Eva Majnik intervjujsko pogovarjala z V.V.-jem. Slednji je natresel toliko ~~toliko~~ udarnih izjav, da vsi, ki nimamo telepatskih zvez z vesoljci, samo strmimo.

Za begunsko krizo v Evropi krivi V.V. ZDA, ki skušajo na ta način zmanjšati ali celo uničiti moč Evrope. To je sicer možno. Zakaj naj bi milijarder Rothschild podpiral Islamsko državo v Siriji, pa je povsem nejasno.

Od vesoljskih novic nam sporoča V.V. tole : "Andromedanški svet se je letos pred poletjem preimenoval v Galaktični svet, saj v svojih zavezniških vrstah združuje že več kot 600 civilizacij,

kardje skoraj trikrat več kot leta 2011, ko so se pojavili v našem osončju. (!!) Vse sode^{lu}jejo v projektu resitve Zem^eje in se nam izpod kolonialne oblasti Orioncev in z neba pomagajo vsaka na svoj način. " (!! - klobasarija brez repa in glave !!)

V.V. nam pove tudi, zakaj je Kitajska "zadnjih nekaj let v^zazcvet^ux". Imamo svojih nekdanjih gospodarjev nezem^ljanov, belih Drakosov iz ozvezdja ~~Tau~~ Ceti... " (!! ~~z~~daj razumemo, zakaj nam v Sloveniji slabo gre : nimamo pomoči Vesoljcev !).

V.V. vé^o tudi to, kaj se dogaja s Putinom : " Putinu so jeseni leta 2013 nezem^lljani iz ozvezdja Plejad, ki so naši zavezniki, odstranili čip iz glave. " (!!) Seveda pa so prej (leta 2009) Putinu vstavili čip Orionci. (!! - neverjetno, kaj se vse dogaja okoli nas in nad nami. In edino V.V. nas lahko informacijsko razsvetli !)

Ne^ozdrvisni raziskovalec^o ^{nezadržno}plete in pleteniči, izkazuje pa ~~ne~~domne proruske simpatije in ~~o~~lenem ~~o~~ptiameriske antipatije. Svoja izvajanja v novembrski^o številki Misterijev (št. 268) konča v.v. takole : "Vse, kar se trenutno dogaja, ^{de}luje, globalno gledano, v prid ^{te}des^otabilizaciji planeta, da bi preper^očili (opomba : kdo ?) duhovni dvig človeške vrste."

Svoje bombastične tirade V.V. ^ose stopnjuje v decembrski številki Misterijev (št. 269). Vladajoča elita hoče po mnenju V.V.-ja preper^očiti ljudem ~~xxxxixix~~ prehod "na višjo energijsko raven bivanja". Vprašanje pa je, ali ta elita noče preiti na višjo raven bivanja ?! In kaj sploh je "višja raven bivanja" ? Je to višja zavest ljudi ?

Nato nas V.V. dokončno potoč^olče s podatkom, da je Angela Merkel hči Adolfa Hitlerja in da ima vgrajen čip v glavi. Je torej čipirana, a od koga in od kdaj ?!

Povrh izvemo še nekaj ^{vic} ~~noei~~ o Hitlerju : "Ko je Hitler maja 1945 z družino in z nekaj tisoči ^{pre} ~~nacisti~~ pobegnil v Argentino, jih je tam pričakala ^u kratna argentinska vlada. Diktator naj bi umrl naravne smrti leta 1979 v starosti 90 let." (Opomba : O Hitlerjevem pobegu v Argentino se je večkrat ^v govorilo in ta ~~xxx~~ zgodba spada v vzporedno ⁱ mitjsko zgodovino, da ~~pa~~ ^{se} bi z njim rešilo kar več tisočev nacistov, pa je ^{ker} ~~to~~ ^{je} neverjetna ()).

Evropski uniji napoveduje V.V. propad. To je seveda mogoče.

Vrhunska potegavščina, ki si jo privošči V.V., pa je pripoved o tem, kako so Nezemljani opazili ^v razpoke na našem soncu in ga zamenjali s "tehničnim soncem". (!!! - Kaj je ~~to~~ njim, malenkost, to , kar ^{na}am pomeni zamenjava žarnice ! ^{trnjska}

Potem se vrne V.V. na Zemljo in nam sporoči, da ima oblas^{tna} elita : (svetovna vlada v senci ?!) v načrtu veliko ^v zmanjšanje zemeljske popul^acije do leta 2020, in sicer le na 500 mil^{ij}onov ljudi. Tudi o tem smo že slišali, a o načinu redčenja prebivalstva V.V. ne pove ničesar. Zvedel pa je telepatsko od vesoljcev, da so migranti v Evropi čipirani, Arkturijanci pa ^b bodo drugo leto poskrbeli, ^a da se ^b bodo migranti začeli vračati ~~xxxxx~~ v svoje kraje. Dobri novice sledi slaba novic^a. Drugo leto napoveduje V.V. razpad Evropske unije. In Slovenija ? Izvemo tole : "Slovenija ne bo pristala v paketu zahodnega ^Balkana, temveč bo skupaj z Madžarsko v ~~pak~~etu reševanja." Razumi, kdor more !

Kaj reči o vesoljsko-zemeljskih ~~in~~ blodnjah V.V.-ja ? Mož nedvomno prekaša znanega barona Münchausna. Opazno je njegovo mešanje besedne štrene po načelu dobro-slabo. Ravno tako nenehno skače ^{iz} vesolja na Zemljo in spet nazaj. vseskozi pa nam nudi neustavljivo montažo podatkovnih atrakcij. Ali naj mu zamerimo nekaj poslovⁿega zaslužka. ^z Saj se govorno vendar trudi...

30. SPISANKA

O razgibanih in o razmolikih Slovanskih večernicah

V 80. letih (1980-1987) sem bil uslužbenec Slovanske knjižnice, Gospod^ska 15, Turjaški dvorec^v. Ker je bil moj osnovni posel precej dolgočasen^x (katalogizir^aje knjig), sem rabil kaj poživljajočega za dodatek. Tako sem se spomnil, da bi v naši mali čitalnici lahko občasno ~~priradila~~ pripravlj^val različne prired^editve : od predstavitev knjig in od srečanj s književniki do posameznih recitalov in do različnih nastopov.

Niz Slovanskih večernic se je začel leta 1982 in se je končal v začetku leta 1987, malo pred mojim odhodom iz Slovanske knjižnice. Nabralo se je 51^x Slovanskih več^ernⁱc, prireditev pa j^e bilo precej več, saj so se nekatere prireditve ~~po~~ ponavljale.

V tej spisanki bom pregledno navedel kot kulturno zabavnost vse takratne prireditve. 6 k^oat^ori od posameznih prireditev, zlasti o Strniševih Žabah, naši "kulturni" predstavi v letu 1986, pa bi kazalo spregovoriti v posebni spisanki.

Svojo aktivnost je v Slovanskih večernicah večstkrat izkazala amaterska gledališka skupina Ananas, ki sem jo takrat ~~ni~~ vodil. Zdaj pa k pregledu prireditev.

1. Slovanske več^ernⁱca (dalje SV) : Recital pesmi Svetlane Makanovič pod naslovom Drugo vse je ... Izbor pesmi in režija Andrijan Lah,

izvajalca Vesna Čopič in Andrijan Lah. Premiera 3.3.1982 in 2 ponovitvi : skupaj 3-xkrat.

2. SV : Svinčnik piše s srcem : srbski otroški izreki. Izbor izrekov in režija Andrijan Lah. Sodelovali so : Jana Cedilnik, Vesna Čopič, Beni Lukanec, Marjetka Suš^vteršič in Andrijan Lah. Premiera 20. 4. 1982, zatem se 8 predstav v Slovanski knjižnici in 16 (!) predstav na gostovanjih : skupaj 25-xkrat !

3. SV : Ivan Rob : Deseti brat. Priredba in režija Andrijan Lah - obnove predstav iz sezone 1978/79. Sodelovali : Jana Cedilnik, Samo Koler, Tomaž Lobe, Beni Lukanec in Andrijan Lah. Premiera 22.12.1982 + 8 ponovitev v Slovenski knjižnici in 3 gostovanja. Skupaj : 12-krat.
4. SV : Dogodek : pesniski večer Brameta & Hlasteca ob glasbeni spremljavi Klementa Ramovša : 3.2. 1983.
5. SV : Tomaž Erjavec : Popotnik pride v Afrike puščavo : diapozitivi in predavanje o Afriki : 22.3. 1983.
6. SV : Najkrajša in najtemeljitejša predstava : večer hrvatske avantgardne poezije. Izbor pesmi in režija Andrijan Lah. Sodelovali : vesna Čopč, Marjetka Sustersič in Andrijan Lah. Premiera 24. 3. 1983 + ponovitev. Skupaj 2-krat.
7. SV : E.F. Burian : Dobri vojak Svejk : veseloigra v 3 dejanjih. 1. dejanje. režija : Andrijan Lah. Sodelovali : v glavni vlogi : Andrej Podobnik, v drugih vlogah : Samo Koler, Tomaž Lobe, Beni Lukanec, Marjetka Sustersič in Andrijan Lah. Premiera 26.4.1983 + 5 ponovitev + 2 gostovanja. Skupaj : 8-krat.
8. SV : Srečanje in pogovor s pesnikom Jožetom Srehojem ob njegovi zbirki Zalostinke za očetom in očetnjava : 3.11. 1983.
9. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Vladimirjem Kavčičem ob njegovem romanu Zivalski krog : 7.12.1983.
10. SV : Tomaž Erjavec : Križem po Izraelu : diapozitivi in predavanje : 13. 12. 1983.
- ~~11. SV : Srečanje in pogovor s pesnikom Tonetom Pavčkom ob njegovi zbirki Dediščina : 25. 1. 1984 .~~

12. SV : Srečanje in pogovor z igralcem Borisom Ostanom ob novem slovenskem Hamletu v MGL (glavna vloga Boris Ostan) : 15.2.1984.
13. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Marjanom Rožancem ob njegovi avtobiografski prozi Roman o knjigah : 23. 2. 1984.
14. SV : Zvonko Čemažar : Doživetja : recital pesmi. Izbor pesmi in režija Andrijan Lah. Izvajala : Beni Lukanec in Andrijan Lah. Premiera 28. 2. 1984 ~~4~~ gostovanje. Skupaj : 2-krat.
15. SV : Ivan Šprajc : Po Južni Ameriki : diapozitivi in predavanje : 27. 3. 1984.
16. SV : Recital pesmi Aleksandre Perič : Ljubavne rane znane : 27. 3. 1984.
17. SV : Srečanje in pogovor s pesnikom Nikom Grafenauerjem ob njegovi zbirki Skrivnosti : 3.4. 1984.
18. SV : E.F. Burian : Dobri vojak svejk... 2. dejanje. Režija : Andrijan Lah. Sodelovali : v glavni vlogi : Andrej Podobnik, v drugih vlogah : Mojca Belak, Tomaž Lobe, Beni Lukanec, Milan Novak, Ivan Šprajc, Marjetka Šušterič in Andrijan Lah. Premiera : 10.5.1984 + ponovitve . Skupaj : 2-krat.
19. SV : Srečanje in pogovor z igralcem Alešem Valičem pod naslovom Od Ubuja do Ele : 17. 5. 1984.
20. SV : Miha Ramsak : Kitarški recital : 30. 10. 1984.
21. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Igorjem Torkarjem ob njegovem romanu Umiranje na obroke : 6. 11. 1984.
22. SV : Srečanje in pogovor s pesnikom Borisom A. Novakom ob njegovih zbirkah 1001 stih in Kronanje : 27. 11. 1984.
23. SV : Srečanje in pogovor s publicistko in s prevajalko Alenko Puhar ob Orwellovem romanu 1984 : 12.12. 1984.
24. SV : Tomaž Erjavec : Nas človek v Islandiji : diapozitivi in predavanje : 17. 12. 1984.

25. SV : Aleksander I. Solzenicyn : Teliček in hrast. Priredba in režija Andrijan Lah. Sodelovali : Mojca Belak, Jana Cedilnik, Marjetka Šustersič in Andrijan Lah : 17.1.1985. Prireditve se je udeležil tudi prevajalec knjige Solzenicynove knjige Janko Moder.
26. SV : Srečanje in pogovor s pisateljico Alenko Goljevsček ob njeni igri Pod Presernovo glavo : 23. 1. 1985.
27. SV : Za vse roke tega sveta : poezija in kitara Majde Kočar : 25. 1. 1985.
28. SV : Srečanje in pogovor s prevajalcem in s publicistom Jankom Modrom ob knjigi Jezikovno razsodišče : 27. 2. 1985.
29. SV : Ivan Sprajc : Mehika - daljna in polna : diapozitivi in predavanje : 6. 3. 1985.
30. SV : Srečanje in pogovor z dramatikom Ivanom Mrakom ob njegovi knjigi Smer in protismer : 20. 3. 1985.
31. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Brankom Gradišnikom ob njegovem romanu Leta : 11. 4. 1985.
32. SV : Srečanje in pogovor z igralcem Igorjem Samoborom ob predstavi "Korytkova korespondenca" (v Mali Drami). Prireditve se je udeležil tudi prevajalec Korytkove korespondence Niko Jež. : 24. 5. 1985.
33. SV : Srečanje in pogovor s pesnikom Cirilom Zlobcem ob njegovi pesniški antologiji Beseda : 5.6. 1986.
34. SV : Amen : pesniški večer Mirjam Novakove : 19. 6. 1985.
35. SV : Miran Hladnik : Slavistovo leto v ZDA : diapozitivi in predavanje : ~~xxxxxxx1985~~ 24. 9. ~~1985~~ 1985.
36. SV : Alenka Gerlovič : Peru tam in tu : diapozitivi in predavanje : ~~xxxxxxx1985~~ 7. 10. 1985.
37. SV : Srečanje in pogovor s pesnikom in s prevajalcem dr. Radom Bordonom ob njegovi zbirki Sipine in ob njegovi 70-letnici : ~~xxxxxxx1985~~ 13. 11. 1985.

38. SV : Srečanje⁷ in pogovor s pisateljem Dragom Jančarjem ob njegovi drami Veliki briljantni valček : 26. 11. 1985.
39. SV : Srečanje in pogovor s književnikom Bojanom Štihom ob 2. izdaji njegove knjige To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen : 18.12. ~~1984~~ 1985.
40. SV : Srečanje in pogovor s književnikom Milanom Apihom ob njegovi knjigi Enajsta šola Andreja K^lasa : 27. 1. 1986.
41. SV : Srečanje in pogovor s predsednikom Slavističnega društva Slovenije prof. dr. Aleksandrom Skazo o delovanju Slavističnega društva in o slovenskih kulturnih vprašanjih : ~~27.12.~~ 12. 2. 1986.
42. SV : Vid Gregorač : Srečanje z ognjeniki : diapozitivi in predavanje : 25. 2. 1986ž
43. SV : Gregor Strniša : Žabe. Režija Andrijan Lah. Igrali člani skupine Ananas : Jana Cedilnik, Andrijan Lah, Tomaž Lobe. Premiera : 20. 3. 1986. Posebne predstave v letu 1986 : 23. 10. mastop na Borštnikovem srečanju v Mariboru - 25. 11. prisoten avtor - 10. 12. drugič prisoten avtor. Ponovitve v Slovanski knjižnici 19-krat, v Vodnikovi domačiji 14-krat, na drugih lokacijah 17-krat. Skupaj : 51-krat!
44. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Ljuzetom Kovačičem ob njegovi knjigi Priš^efeki : 27. 3. 1986.
45. SV : Zmago Šmitek : Od Himalaje do morja : diapozitivi in predavanje : 14. 5. 1986.
46. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Milosem Mikelnom ob knjigi Politično gledališče : 27. 5. 1986.
47. SV : Emil Zavadlav : Od Avstralije do Balijsa : diapozitivi in predavanje : 29. 5. 1986.
48. SV : Srečanje in pogovor s publicistom Janezom Staničem ob njegovi knjigi Bele lise socializma : 15.10. 1986.

49. SV : Srečanje in pogovor s književnikom in s politikom Matjažem Kmeclom o slovenski kulturi danes, tu in tam - z naslovom Dom in svet : 18. 11. 1986.

50. SV : Srečanje in pogovor s psihologom Antonom Trstenjakom ob njegovi knjigi Ekološka psihologija : 17. 12. 1986.

51. SV : Srečanje in pogovor s pisateljem Antonom Ingoličem ob njegovih knjigah : Leta dozorevanja, zgodilo se je in cudovita pot : 3. 2. 1987.

Velja si ogledati nekaj povzetkov.

Pesniški recitali : 4

Samostojni nastopi pesnikov : 4

Prozna recitala : 2

Gledališka igra in odlomka iz gledališke igre : 3

Kitarski recital : 1

Srečanja s književniki in s publicisti : 24

Srečanja z igralci : 3

Zemljepisna predavanja z diapozitivi : 10

Seznam književniških in publicističnih gostov : Jože Snoj, Vladimir Kavčič, Tone Pavček, Marjan Rožanc, Niko Grafenauer, Igor Torkar, Boris A. Novak, Alenka Puhar, Alenka Goljevšček, Janko Moder, Ivan Mrak, Branko Gradišnik, Ciril Zlobec, Rado Lordon, Drago Jadržar, Bojan Štih, Milan Apih, Aleksander Skaza, Lojze Kovačič, Miloš Mikeln, Janez Stanič, Matjaž Kmecl, Anton Trstenjak, Anton Ingolič.

Seznam igralskih gostov : Boris Ostan, Aleš Valič, Igor Samobor.

Izstopajoči izvajalski dogodki :

Pesniški recital : Ivan Rob : Deseti brat

Prozni recital : Svinčnik piše s srcem

Gledališka igra : Gregor Strniša : Žabe.

SEZNAM SPISANK 2015

UVOD IN SKLEP II.
III.

xx Spisanka Uvodnica

1. Pa začnimo s katastrofo... 1
2. O propadu zahodnorimskega cesarstva 2
3. O nekoncu 2. svetovne vojne 3
4. O Sitchinovi zemeljski kronologiji 6
5. O srečevanju s tujimi jeziki 11
6. O enostranski strankarski zgodovini 17
7. O Osmanagićevi M Bosanski piramidi 21
8. O moji najljubši knjigi 24
9. Ob Djilasovi knjigi Novi razred 30
10. O zmotnjavah Nobelove nagrade za književnost 34
11. O mojem najbolj občudovanem profesorju 36
12. O neogibnem zatonu preponižne krščanske Evrope 42
13. O mojem največjem, a propadlem knjižnem načrtu 46
14. O kulturnih pobudah 50
15. O mojih 12 besedah 57
16. O kulturni zadevi iz domačega "arhiva" 61
17. Ob imenitni knjigi Šaf (vicev) o komunističnih režimih 66
18. Ob Möderndorferjevi igri Evropa 71
19. O mojem sodelovanju v Svetovnem slovenskem kongresu 75
20. O kulturni pobudi iz domačega "arhiva" 89
21. O čem govori Yuri Yatsko 93
22. O vizualni zgodovini 20. stoletja 97
23. Kako se že pol stoletja borim za svoje ime 102
24. O imenitni knjigi Marjana Dolgana Literarni atlas Ljubljane 105
25. O čem je govoril Jurij Jacko v letu 2013 109
26. O idjeološko-politični cenzuri v letu 2011 116
27. O moji udeležbi v Društvu klasikov 121
28. O književnosti kot o prostoru svobode 124
29. O Vesoljskem Vseznalcu iz naših logov 130
30. O razgibanih in o raznolikih Slovanskih večernicah 134

UVOD IN SKLEP

Ker je bil Uvod napisan že po 30 spisankah, načrtovanih za leto 2015, je tole pisanje ob uvodu tudi Sklep.

V jeseni me je nekaj spodbudilo k pisanju krajših zapisov, ki sem jim dal ime spisanke. Zadeva je bila čudna, saj je bil ustvarjalni pritisk zelo močan in me je spomnil na Jenkov verz : Dvigni se, ukaz mi reče. Tako se je neka gmota misli in občutij izrazila v spisankah, ki so razločevano sledile dvema izhodiščema : spominskim drobcem v zvezi s slovensko kulturo in aktualnim odzivom na to in na ono.

Iz 1. spominskega skrlpa poudarjam tele spisanke :

~~3. O nekoncu 2. svetovne vojne~~ 8. O moji najljubši knjigi (Jaroslav Hasek : Dobri vojak Svejk med 1. svetovno vojno), 11. O mojem najbolj občudovanem profesorju (o Antonu Ocvirku), 14. O kulturnih pobudah, 19. O mojem sodelovanju v Svetovnem slovenskem kongresu, 26. O ideološko-politični cenzuri v letu 2011 (o moji knjigi Ljubljana v slovenski književnosti), 27. O moji udeležbi v Društvu klasikov, 30. o razgibanih in o raznolikih Slovanskih večernicah.

Iz 2. "zumanjega" skrlpa pa bi izpostavil tele spisanke :

3. O nekoncu 2. svetovne vojne, 4. O Sitchinovi zemeljski kronologiji, 7. O Osmanagićevo Bosanski piramidi, 12. O neogibnem zatunu preponižne krščanske Evrope,

Naj dodam še 3 pisanke o 3 pomembnih knjigah :

9. Ob Djilasovi knjigi Novi časred, 17. Ob imenitni knjigi šal (vicev) o komunističnih režimih (Ben Lewis : Smeh in kladivo), 24. O imenitni knjigi Marjana Dolgana Literarni atlas Ljubljane.

Sistemska in idejna je zbirka spisank leta 2015 blizu publicistike v mojem zborniku Bombax aeternus hominis ludentis, Lj. 2013. Od tu (tod !) dalje (V. Kavčič) pa pojdimo v "še en krog na vrtiljaku" (T. Terzani).